

ELÄKETURVAKESKUKSEN
TUTKIMUKSIA

Taloudellinen varautuminen eläke-aikaan

Kyselytutkimus eläketurvaan liittyvistä näkemyksistä

SANNA TENHUNEN

ELÄKETURVAKESKUKSEN TUTKIMUKSIA 03/2021

Taloudellinen varautuminen eläke-aikaan

Kyselytutkimus eläketurvaan liittyvistä näkemyksistä

SANNA TENHUNEN

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin: 029 411 20

Sähköposti: etunimi.sukunimi@etk.fi

Pensionskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon: 029 411 20

E-post: förnamn.efternamn@etk.fi

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 ELÄKETURVAKESKUS, FINLAND

Phone: +358 29 411 20

E-mail: firstname.surname@etk.fi

Helsinki 2021

ISBN 978-951-691-332-5 (PDF)

ISSN 1798-7482 (verkkojulkaisu)

SAATE

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan 25–67-vuotiaiden suomalaisten varautumista eläkeikaan vuonna 2019 toteutetun Näkemyksiä eläketurvasta -kyselyn perusteella. Tutkimuksessa keskitytään kyselyn taloudellista varautumista eläkeikaan käsittelevään osioon. Kyselyssä oli mukana myös eläketurvaan kohdistuvia mielipiteitä, eläketurvan tuntemista ja vuoden 2017 eläkeuudistusta koskevia näkemyksiä käsittelevät osiot.

Kysely toteutettiin postitse lähetettävien lomakkeiden muodossa. Kyselyyn sai vastata palauttamalla lomakkeen postitse tai kyselylomakkeen yhteydessä lähetettyjen ohjeiden mukaan sähköisen lomakkeen täyttämällä. Kyselyn toteuttamisen ajankohtaan osui postin jakeluun olennaisesti vaikuttanut lakko. Lakon vuoksi postin lajittelussa ja jakelussa ilmeni viivästyksiä. Tästä syystä kyselyn vastausaikaa pidennettiin vuoden 2019 loppuun saakka. Lakko saattoi kuitenkin vaikuttaa kyselyn vastausprosenttiin sitä laskevasti.

Näkemyksiä eläketurvasta -kyselytutkimuksen suunnittelussa ja toteutuksessa on ollut mukana useita henkilöitä, joita haluan kiittää. Tutkimus-tie Oy toteutti kyselyn postituksen ja vastausten tallennuksen. Liisa-Maria Palomäki, Susan Kuivalainen, Jyri Liukko, Juha Rantala ja Ilari Ilmakunnas auttoivat erinomaisilla kommentteillaan ja yhteisillä keskusteluilla sekä kyselylomakkeen suunnittelussa, tulosten raportoinnissa että tekstin viimeistelyssä. Jaakko Mustonen oli suureksi avuksi aineiston käsittelyssä ja kuvioiden tekemisessä. Lisäksi sain arvokkaita kommentteja Eläketurvakeskuksen seminaareihin osallistuneilta ja kyselylomakkeen koeversion vastaajilta. Merja Raunis taittoi raportin. Lämmin kiitos kaikille projektiin osallistuneille sekä kyselyyn vastanneille.

Sanna Tenhunen

TIIVISTELMÄ

Eläkeaikaa varten säästäminen on moniulotteinen kysymys, joka heijastelee paitsi kiinnostusta pohtia tulevaisuuden toimeentuloa myös taloudellisia resursseja säästämiseen. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kyselytutkimuksen pohjalta sitä, kuinka yleistä eläkeaikaa varten säästäminen on. Tutkimuksessa kartoitetaan myös säästöjen käyttökohteita, säästämättä jättämisen syitä sekä arvioita eläkeajan toimeentulosta ja säästöjen merkityksestä osana sitä. Lisäksi vertaillaan säästämisen yleisyyttä 2010-luvun alkupuolen tilanteeseen ja tarkastellaan eläketiedon ja luottamuksen yhteyttä säästämiseen.

Säästäminen on lisääntynyt erityisesti miehillä

Lähes puolet suomalaisista (47 %) on säästänyt eläkeaikaa varten. Sosioekonominen asema ja taloudellinen tilanne heijastuivat säästämisen yleisyyteen. Etenkin miehet, 55–64-vuotiaat, korkea-asteen koulutuksen suorittaneet ja yrittäjät kertoivat muita useammin varautuneensa eläkeikaan säästämällä. Säästäminen oli yleisempää myös paremmassa taloudellisessa tilanteessa olevilla eli korkeimpaan tuloryhmään kuuluvilla ja niillä, jotka kokivat menojen kattamisen helpoksi.

Eläkeaikaa varten säästäminen on yleistynyt 2010-luvun alkupuoleen verrattuna. Aiemmissä kyselyissä eläkeaikaa varten kertoi säästäneensä noin 40 prosenttia vastaajista. Säästäminen on yleistynyt eniten miehillä, 45–64-vuotiaiden ikäryhmissä sekä alemman korkea-asteen suorittaneilla.

Säästöjä aiotaan käyttää jokapäiväiseen elämiseen

Yleisimmin säästöjä arveltiin käytettävän eläkeaikana tavanomaiseen kulutukseen. Yli puolet vastaajista mainitsi jokapäiväisen elämisen kulut ensisijaiseksi käyttökohteeksi säästöilleen. Tämä käyttökohde sai yhtä paljon mainintoja kaikissa väestöryhmissä. Lähes yhtä yleinen oli ajatus siitä, että säästöjä tarvitaan yllättävien menojen kattamiseen. Reilu kolmannes mainitsi myös hoito- ja hoivapalvelut säästöjen käyttökohteena.

Muista käyttökohteista yleisimmin säästöjä arveltiin käytettävän harrastuksiin, lomamatkailuun, läheisten tukemiseen ja mahdollisuuteen lopettaa

työelämässä ennen eläkeikää. Reilu kolmannes vastaajista mainitsi säästöjen kohteina harrastukset ja lomailun. Noin viidennes vastaajista mainitsi läheisten tukemisen tai kertoi kiinnostuksesta käyttää säästöjä mahdollisuuteen lopettaa työelämässä ennen eläkeikää.

Taloudelliset syyt edelleen yleisin peruste olla säästämättä

Tässä tutkimuksessa säästämättä jättämisen syitä tarkasteltiin kolmessa ryhmässä: taloudelliset rajoitteet, nykykulutuksen painottaminen sekä se, ettei koe tarvetta säästää eläkeaikaa varten.

Taloudelliset rajoitteet olivat yleisin syy olla säästämättä. Kolme viidestä säästämättä jättäneestä mainitsi perusteeksi sen, ettei säästäminen ollut heille taloudellisesti mahdollista. Tämä syy oli keskimääräistä useammin säästämättä jättämisen taustalla naisilla, työttömillä ja heikommassa taloudellisessa tilanteessa olevilla. Taloudelliset syyt olivat yleisin peruste säästämättä jättämiselle myös 2010-luvun alkupuolen kyselyissä.

Nykykulutuksen painotuksen viittaavia perusteita olivat aikomus aloittaa säästäminen myöhemmin, halu käyttää rahat tämänhetkiseen kulutukseen ja se, ettei vain ole tullut ajatelleeksi eläkeaikaa varten säästämistä. Lähes puolet säästämättä jättäneistä mainitsi ainakin yhden nykykulutuksen painotukseen viittaavan perusteen säästämättä jättämiselle. Nämä syyt olivat yleisempiä miehillä, alle 45-vuotiailla ja menojen kattamisen helpoksi kokevilla. Nykykulutuksen painotuksesta kertovat syyt ovat yleistyneet aikaisemmista kyselyistä.

Ei koe tarvetta säästää eläkeaikaa varten -perusteeseen lukeutuvat vaihtoehdot, joiden mukaan vastaajaa uskoo tulevansa eläkkeellä toimeen ilman säästämistä, uskoo saavansa perintöä tai hänellä on jo varallisuutta. Noin viidennes säästämättä jättäneistä mainitsi ainakin yhden näistä syyksi sille, ettei ole säästänyt eläkeaikaa varten. Tämän perusteen säästämättä jättämisen syyksi maininneissa korostuivat 55–64-vuotiaat, korkea-asteen koulutustaustaiset ja eläkeläiset.

Arviot eläkeajan toimeentulosta parantuneet

Neljännes vastaajista (26 %) arvioi tulevansa eläkkeellä toimeen hyvin tai melko hyvin, mutta yhtä moni arvioi toimeentulonsa melko huonoksi tai huonoksi. Aiempaa useampi arvioi toimeentulonsa eläkeaikana paremmaksi kuin 2010-luvun alkupuolen kyselyissä.

Eläkeikaa varten säästäneistä noin kaksi viidestä (41 %) arvioi tulevansa eläkeaikana toimeen hyvin tai melko hyvin, säästämättä jättäneistä näin arvioi joka kahdeksas (13 %). Korkea-asteen koulutus ja menojen kattamisen helppous olivat sekä säästäneillä että säästämättä jättäneillä yhteydessä parempaan arvioon eläkeajan toimeentulosta. Sen sijaan sukupuoli ja ikä heijastuivat arvioon eläkeajan toimeentulosta eri tavalla säästäneillä ja säästämättä jättäneillä. Säästäneiden kohdalla miehet arvioivat tulevansa toimeen eläkeaikana paremmin, mutta heillä ikä ei heijastunut arvioihin. Säästämättä jättäneillä taas miesten ja naisten välillä ei ollut eroja, mutta sekä alle 35-vuotiaat että yli 55-vuotiaat arvioivat toimeentulonsa keskimmäisiä ikäluokkia myönteisemmäksi.

Omien säästöjen merkitys eläkeajan toimeentulosta arvioidaan aiempaa suuremmaksi

Eläkeikaan varautumisen yleisyyttä mitattiin kysymyksellä eläkeikaa varten säästämisestä, mutta kyselyssä ei selvitetty tarkemmin säästöjen määrää. Vastaajia pyydettiin kuitenkin arvioimaan omien säästöjen ja varallisuuden merkitystä osana eläkeikaista toimeentuloa. Yli viidennes eläkeikaan varautuneista arvioi säästöjensä ja varallisuutensa muodostavan merkittävän osan eläkeajan toimeentulosta.

Eläkeikaan varautuneilla arviot säästöjen ja varallisuuden merkityksestä eläkeajan toimeentulossa ovat kasvaneet vuoden 2011 kyselystä. Säästämättä jättäneiden kohdalla vastaavaa muutosta ei ole nähtävillä. Eläkeikaan säästämällä varautuneista etenkin nuoret, rittäjät ja hyvässä taloudellisessa tilanteessa olevat erottuivat omien säästöjen merkityksen suuremmaksi arvioivina ryhminä.

Kokemus eläkeasioiden tuntemisesta on yhteydessä säästämiseen, yksityiskohtainen eläketieto ei ole

Eläkejärjestelmän ja oman tulevan eläkkeen tunteminen on yksi säästämistarpeen arviointiin vaikuttavista tekijöistä, joka voi heijastua eläkeikaa

varten säästämiseen. Tässä tutkimuksessa eläketiedon mittareina olivat mukana sekä oma käsitys eläketurvan tuntemisesta että objektiivisempi tieto eläketurvan yksityiskohdista.

Eläketiedon ja säästämisen yhteyden välillä korostui vastaajien oma kokemus eläkeasioiden tuntemisesta. Eläketurvaa vähintään kohtalaisesti tuntevat säästivät useammin kuin huonoksi tuntemisensa arvioineet. Objektiivisesti mitattu tieto eläketurvan yksityiskohdista ei heijastunut säästämisen yleisyyteen, mutta käsitys eläkemaksun suuruuden tuntemisesta oli yhteydessä säästämiseen. Arvion eläkemaksun suuruudesta antaneet, riippumatta siitä, oliko arvio oikealla tasolla, olivat useammin varautuneet eläkeikaan säästämällä.

Luottamuksella eläketurvaan moninaisia yhteyksiä säästämiseen

Tutkimuksessa eläketurvaan kohdistuvaa luottamusta ja sen yhteyttä säästämiseen tarkasteltiin eläkejärjestelmän yleisen luotettavuuden, eläkejärjestelmän toimintaan liittyvien yksityiskohtaisempien mielipiteiden sekä eläkejärjestelmään liittyvän huolestuneisuuden näkökulmista. Eläkejärjestelmän toiminnan luotettavuuteen liittyvät näkemykset eivät olleet yksiselitteisesti yhteydessä säästämiseen. Osa luottamusta kuvaavista tekijöistä lisäsi säästämistä, osa vähensi sitä ja osa ei vaikuttanut lainkaan säästämiseen.

Säästäminen oli yleisempää niiden joukossa, jotka suhtautuivat myönteisesti eläkkeiden kykyyn taata kohtuullinen toimeentulo nykyisille eläkeläisille ja jotka ajattelivat, että eläkevaroja hoidetaan luotettavasti. Toisaalta myös vähäisempi yleinen luottamus eläkejärjestelmään, huoli nuorten maksutaakasta ja huolet väestön ikääntymisestä ja taloudellisesta tilanteesta olivat yhteydessä yleisempään säästämiseen.

Säästäminen oli harvinaisempaa pienituloisten eläkeläisten toimeentulosta ja eläkevarojen sijoitustoiminnan riskeistä huolissaan olevilla. Sen sijaan tulevaisuuteen liittyvät näkemykset, kuten huolet eläkkeiden takaamasta toimeentulosta tulevaisuudessa, eläkkeiden maksamisesta tulevaisuudessa, eläkkeisiin liittyvästä päätöksenteosta tai sosiaali- ja terveystalouden saatavuudesta eivät heijastuneet säästämiseen.

SUMMARY

Saving for retirement is a multifaceted question that reflects not only the interest in contemplating one's future income but also one's financial resources for saving. Based on a questionnaire study, we examine how prevalent saving for retirement is. We also investigate what savings are used for, the reasons for not saving, assessments on economic welfare in retirement and the role savings play in that context. In addition, we compare the current prevalence of saving to that in the early 2010s and explore the connection between pension knowledge and trust in pensions to saving.

Saving increasingly prevalent among men

Nearly half (47%) of the Finns have saved for retirement. The individual's socioeconomic status and financial situation are reflected in the prevalence of saving. Particularly men, people aged 55–64 years, those with a tertiary-level education and the self-employed stated more often than others that they have prepared for retirement by saving. Saving was also more common among those in a better financial situation, that is, those who belong to the highest income decile and those who found it easy to cover their expenses.

Saving for retirement has become more common compared to the early 2010s. In previous surveys, around 40 per cent of the respondents stated that they have saved for retirement. Saving has become more common among men, those aged 45–64 years and those with a lower tertiary-level education.

Savings for everyday consumption

In general, the respondents assessed that they would use their savings to cover everyday consumption. More than half of the respondents made this assessment. It was equally frequent in all population groups. Nearly as prevalent was the assessment that savings are needed to cover unexpected expenses. An ample third listed care and nursing services as reasons for saving.

Other reasons included hobbies, travels, supporting next-of-kin and the possibility of early retirement. An ample one third of the respondents

stated that they would use their savings for hobbies and vacations. Around one fifth stated that they would use their savings to support next-of-kin or to retire early.

Financial reasons most common for not saving

In this study, the reasons for not saving were divided into three groups: financial limitations, emphasis on current consumption and no need to save for retirement.

Financial limitations were the most common reason for not saving. Three out of five respondents stated that they lack the financial ability to save. This reason was stated more often than average by women, the unemployed and those in a weaker financial position. Financial limitations was stated as the most prevalent reason for not saving also in the surveys conducted in the early 2010s.

Reasons that point to an emphasis on current consumption were the intent to start saving later, the desire to use the money for current consumption and simply not having thought about saving for retirement. Nearly half of those who have not saved stated at least one reason that seems to emphasise current consumption. This was most common among men, the under 45-year-olds and those who find it easy to cover expenses. Reasons that emphasise current consumption have become more prevalent compared to previous surveys.

Respondents who did not feel the need to save for retirement believed that they will get by in retirement without saving, that they will get an inheritance or that they already have wealth. Nearly one fifth of those who did not save stated at least one of the above as the reason for not saving for retirement. Particularly the 55–64-year-olds, those with a tertiary-level education and retirees were among them.

Assessments of retirement income improved

One quarter (26%) of the respondents assessed that they will get by well or fairly well in retirement, but equally many assessed that they will get by fairly poorly or poorly. A greater number of respondents assessed their economic welfare to be better than was the case in the surveys conducted in the early 2010s.

Two out of five (41%) of those who have saved for retirement and one out of eight (13%) of those who have not saved for retirement assessed that they will get by well or fairly well in retirement. A tertiary-level education and finding it easy to cover expenses was associated with a better assessment of one's economic welfare in retirement both for those who have saved and those who have not. Gender and age, on the other hand, were reflected differently in the assessment of economic welfare of those who have saved and those who have not saved. Men who have saved assessed that they will get by better in retirement, but age was not reflected in the assessments. There was no gender gap among those who did not save, but both those under 35 and those over 55 assessed their economic welfare in retirement to be more positive than those of the age groups in between.

Own savings assessed to be more significant than before

We measured how common preparing for retirement is by asking questions about saving for retirement but not about the saved amounts. However, the respondents were asked to assess the significance of their own savings and wealth for their economic welfare in retirement. More than one fifth of those who have prepared for retirement by saving assessed that their savings and wealth are of considerable significance for their economic welfare in retirement.

According to the current survey, the significance of savings and wealth for economic welfare in retirement has grown compared to the 2011 survey. No equivalent change can be observed for those who have not saved. Of those who have saved for retirement, particularly the young, the self-employed and those in a favourable financial situation stand out as groups that assess their savings to be of more significance.

Subjective rather than factual pension knowledge associated with saving

Knowing the pension system and one's own future pension is one of the factors that affect the assessment of the need for pension saving. It may reflect on saving for retirement. In this study, pension knowledge was measured through both subjective and factual knowledge of pension provision.

The respondents' subjective knowledge of pension matters was emphasised in the connection between pension knowledge and savings. Those who assessed that they have at least a fairly good knowledge of pension provision more often saved for retirement than did those who assessed that their pension knowledge was poor. Objectively measured factual pension knowledge was not reflected in the prevalence of saving, but the notion of knowing one's pension amount was associated with saving. Those who provided an assessment of the size of their pension contribution, regardless of whether the assessment was correct or not, had more often saved for retirement.

Trust in pension system associated with saving in manifold ways

In this study, the trust in pensions and its link to saving was examined from the points of view of a general trust in the pension system, more detailed views of the operations of the pension system and worries relating to the pension system. Views relating to the reliability of the pension system's operations were not straightforwardly associated with saving. Some of the factors that depicted trust increased saving while others reduced it. Some of the factors did not affect saving in any way.

Saving was more prevalent among those who were positive about pensions securing a reasonable income for present-day retirees and who thought that pension assets are managed reliably. On the other hand, also a lesser general trust in the pension system, concern about the payment burden of the young and concerns about an ageing population and the financial situation were linked to more prevalent saving.

Saving was less common among those who were worried about the economic welfare of low-income retirees and the risks of pension asset investments. On the other hand, views relating to the future, such as worries about whether one's economic welfare in retirement will be secured, whether pensions will be paid also in the future, what decisions relating to pension policy will be made and whether social and health services will be available, are not reflected in saving.

SISÄLTÖ

1 Johdanto: moninaiset tekijät eläkeikaan varautumisen taustalla	17
2 Aiempia tutkimustuloksia eläkeikaan varautumisesta	20
3 Aineiston ja muuttujien esittely	26
3.1 Vuoden 2019 kyselyaineisto ja vastaajien taustatekijät	26
3.2 Vertailu vuosien 2011 ja 2014 luottamus eläketurvaan -kyselyihin	30
3.3 Käytetyt muuttajat ja menetelmät	32
4 Säästäminen eläkeikaa varten	38
4.1 Säästämisen yleisyys ja sen muutos vuosien 2011, 2014 ja 2019 välillä.....	38
4.2 Mallitarkastelua säästämisen taustatekijöistä väestöryhmittäin vuonna 2019.....	42
4.3 Säästöjen käyttökohteet eläkeaikana	45
5 Miksi ei säästetä?	51
5.1 Säästämättä jättämisen syyt.....	51
5.2 Taloudellisista syistä säästämättä jättäneet	54
5.3 Nykyhetken kulutuksen painottajat.....	56
5.4 Ei säästämistarvetta kokeneet	59
6 Arvio toimeentulosta eläkeaikana ja säästämisen merkitys osana toimeentuloa	62
6.1 Arvio toimeentulosta eläkeaikana	62
6.2 Säästöjen merkitys eläkeajan toimeentulossa.....	69
7 Säästäminen, eläketieto ja luottamus eläketurvaan	74
7.1 Eläkeasioiden tunteminen ja sen yhteys säästämiseen.....	74
7.2 Heijastuuko luottamus eläketurvaan eläkeikaa varten säästämiseen?	82
8 Lopuksi	96

Lähteet	105
Liitteet	111
Liite 1: Kyselylomake	111
Liite 2: Aineiston painotus ja vuosien 2011, 2014 ja 2019 aineistojen vertailu	122
Liite 3: Säästämättä jättämisen syiden taustatekijät	125

1 Johdanto: moninaiset tekijät eläkeikaan varautumisen taustalla

Eläkeikaan varautuminen on olennainen oman tulevaisuuden suunnitteluun liittyvä kysymys. Suomessa kattava lakisääteinen eläkejärjestelmä varmistaa kaikille vähintään vähimmäistoimeentulon, ja ansiosidonnaisen työeläkkeen tavoitteena on turvata kulutustason kohtuullinen säilyminen. Tämän lisäksi voi halutessaan, taloudellisten resurssien asettamissa rajoissa, säästää vapaaehtoisesti eläkeikää varten useilla eri tavoilla. Säästäminen eläkeikää varten voi olla säännöllistä tai satunnaisempaa. Säästökohteet voivat vaihdella nostorajoituksia sisältävistä eläkevakuutuksista ja pitkäaikaissäätötileistä vapaammin nostettavissa oleviin sijoitustuotteisiin, talletuksiin tai reaaliomaisuuteen kuten omistus- tai sijoitusasuntoon.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kyselytutkimuksen avulla sitä, kuinka yleistä vapaaehtoinen eläkeikää varten säästäminen on Suomessa ja millaisia muutoksia siinä on tapahtunut 2010-luvulla. Eläkeikaan varautumisella tarkoitetaan tässä lakisääteisen eläkejärjestelmän – kansan- ja takuueläkkeen sekä ansiosidonnaisen työeläkkeen – lisäksi tapahtuvaa vapaaehtoista säästämistä. Säästämisen määrää, säästämistapoja ja sen ajankohtaa tai sijoituskohteita ei kuitenkaan tutkita tarkemmin. Arvio perustuu vastaajan omaan määritelmään siitä, kokeeko hän säästäneensä eläkeikää varten. Säästämisen yleisyyden lisäksi raportissa kartoitetaan säästöjen suunniteltuja käyttökohteita, säästöjen arvioitua merkitystä eläkeajan toimeentulossa sekä syitä sille, ettei ole säästänyt eläkeikää varten. Tutkimuksessa selvitetään myös eläkeasioiden tuntemisen ja eläketurvaan kohdistuvan luottamuksen merkitystä eläkeikaan varautumiselle.

Tutkimus perustuu laajempaan vuonna 2019 toteutettuun Näkemyksiä eläketurvasta -kyselyyn. Kyselyssä kartoitettiin eläkeikaan varautumisen lisäksi suomalaisten eläkeasioiden tuntemista ja eläketurvaan kohdistuvaa luottamusta. Eläketietoa ja luottamusta koskevat osat on julkaistu aiemmin (Palomäki ym. 2020; Tenhunen ym. 2020). Tämä tutkimus on jatkoa aiemmille eläkeikaan varautumista kartoittaville tutkimuksille, jotka toteutettiin vuosien 2011 ja 2014 Luottamus eläketurvaan -kyselyiden yhteydessä (Kahma & Takala 2012; Tenhunen 2012; Takala 2015; Ahonen & Liukko 2016).

Eläkkeelle siirtymiseen liittyy monia muutoksia, mutta yksi olennaisimmista on työstä saatavien ansiotulojen vaihtuminen eläkkeeseen. Suurimmalla osalla tämä tarkoittaa tulojen pienentymistä.¹ Taloudellisen varautumisen tarvetta on kuitenkin haastavaa arvioida. Eläkeaika voi siintää vasta kaukana tulevaisuudessa, ja eläkeajan taloudelliseen tilanteeseen liittyvät toiveet ja tarpeet voivat muuttua vuosien varrella. Myös itse eläkeaika voi olla pitkä. Elinajanodotteen mukaisen alimman vanhuuseläkeiän ja odotettavissa olevan keskimääräisen eliniän väliin mahtuu yli kaksikymmentä vuotta².

Lakisääteinen eläketurva muodostaa yleensä valtaosan eläkeajan toimeentulosta. Olennaista eläkeaikaa varten säästämisen suunnittelussa on se, kuinka suuri tarve ja toive eläkeikaan varautumiselle on lakisääteisen eläketurvan lisäksi, ja onko säästäminen eläkeaikaa varten yleisesti ottaen taloudellisesti mahdollista. Kaikkien ei ole mahdollista toiveista tai tarpeista huolimatta säästää. Toinen näkökulma varautumiseen on se, mihin käyttökohteisiin säästöjä uskotaan eläkeaikana tarvittavan. Osalle säästötarpeet voivat liittyä jokapäiväisen elämisen kuluihin, yllättäviin menoihin varautumiseen tai huoleen palveluiden saatavuudesta. Toiset säästävät eläkeaikaa varten etenkin vapaa-aikaa, harrastuksia tai lomamatkailua ajatellen.

Eläkeikaan varautumisen tarpeeseen vaikuttavat paitsi henkilön omat toiveet eläkeajan kulutusmahdollisuuksista ja halukkuus lykätä nykyhetken kulutusta säästämisen vuoksi, myös odotettavissa oleva lakisääteinen eläke. Lisäksi odotukset eläketurvaan mahdollisesti tulevista muutoksista voivat heijastua arvioon säästämistarpeesta. Tästä näkökulmasta eläketurvan tunteminen ja luottamus eläketurvaan voivat heijastua säästämisen yleisyyteen.

---

1 Vuonna 2019 työstä eläkkeelle siirtyneiden korvausaste eli eläkkeen taso suhteessa eläkettä edeltävään tulotasoon oli keskimäärin 58 prosenttia. Korvausaste voi vaihdella paljon, mutta suurin osa eläkkeelle siirtyneiden korvausasteista on 20 ja 100 prosentin välissä. Kuitenkin jos esimerkiksi työuran lopussa ansiotulot jäävät vähäisiksi tai satunnaisiksi, voi korvausaste nousta hyvinkin suureksi. (Eläketurvakeskus 2020.)

2 Odotettavissa oleva keskimääräinen eläkkeelläoloaika vaihtelee ikäluokittain. Nuoremmilla sukupolvilla se on eläkeiän noususta huolimatta korkeampi. [Työeläke.fi](https://tyoeläke.fi)-sivustolla oleva eläkeikälaskuri kuvaa ikäluokittain nykyisten laskelmien mukaista eläkeikää ja odotettavissa olevan eläkkeelläoloajan pituutta.

Säästämisen yleisyyden rinnalla sen kääntöpuoli, säästämättä jättäminen, on yhtä lailla tärkeä ilmiötä kuvaava tutkimuskohde. Kaikille eläkeikää varten säästäminen ei ole tarpeista tai toiveista huolimatta mahdollista taloudellisen tilanteen vuoksi. Myös erilaiset elämäntilanteet voivat heijastua eläkeikaan varautumiseen. Osa ehkä ajattelee aloittavansa eläkeikää varten säästämisen myöhemmin. Osa taas kokee lakisääteisen eläketurvan ja/tai kertyneen varallisuuden riittävän eikä koe tarvetta säästää eläkeikää varten. Osalle säästämättä jättämisen taustalla voi olla myös se, ettei vain ole tullut ajatelleeksi, että eläkeikää varten voisi säästää.

Tämä tutkimusraportti rakentuu seuraavasti: Seuraavaksi tarkastellaan eläkeikaan varautumista ja sen taustalla vaikuttavia tekijöitä aiempien tutkimustulosten näkökulmasta. Kolmannessa luvussa esitellään aineisto, tarkastellut muuttujat ja käytetyt menetelmät. Neljäs luku käsittelee säästämisen yleisyyttä ja siinä tapahtunutta kehitystä, säästämisen väestöryhmittäisiä eroja sekä säästöjen käyttökohteita. Viidennessä luvussa perehdytään säästämättä jättämisen syihin ja erotellaan taloudellisista syistä säästämättä jättäminen, nykykulutuksen painotuksesta johtuvat syyt sekä se, ettei koeta tarvetta säästää eläkeikää varten. Kuudes luku keskittyy käsityksiin eläkeajan toimeentulosta sekä arvioihin siitä, miten suuren osan omien säästöjen arvioidaan muodostavan eläkeajan toimeentulosta. Seitsemännessä luvussa tarkastellaan eläkeikaan varautumisen yhteyttä eläkeasioiden tuntemiseen ja eläketurvaa ja -järjestelmää kohtaan koettuun luottamukseen. Viimeisessä luvussa keskustellaan tuloksista ja eläkeikaan varautumisesta kokonaisuutena.

2 Aiempia tutkimustuloksia eläkeikaan varautumisesta

Eläkeikaan varautumista, säästämistä ja sen suunnittelua on tutkittu laajasti etenkin maissa, joissa omaehtoinen varautuminen muodostaa merkittävän osan vanhuuden eläketurvasta. Suomessa lakisääteinen eläke kattaa kaiken työskentelyn aivan pienimpiä ansioita lukuun ottamatta, eikä eläkettä kartuttavalle tulolle ole ylärajaa. Osittain tästä syystä muissa maissa yleiset vapaaehtoiset lisäeläkejärjestelmät eivät ole täällä yleisiä.³ Tässä luvussa keskitytään kuvaamaan eläkeikaan varautumista Suomessa ja nostetaan esiin läheisimmin Suomen tilanteeseen sovellettavissa olevia tuloksia kansainvälisestä tutkimuskirjallisuudesta.

Eläkeikaan varautumisen yleisyys ja säästöjen merkitys eläkeajan toimeentulossa

Eläkeajan toimeentulo koostuu eläketuloista ja mahdollisista muista tuloista, kuten työ- tai omaisuustuloista sekä varallisuudesta⁴. Useimmilla eläkeajan tärkein tulonlähde on kuitenkin lakisääteinen eläke. Työeläkkeestä, kansan- ja takuueläkkeestä ja perhe-eläkkeestä muodostuva lakisääteinen eläketurva kattoi vuonna 2014 lähes kaksi kolmasosaa eläkeläisten bruttotuloista. Matalammissa tuloluokissa lakisääteisen eläketurvan kautta tulevan eläketulon osuus bruttotuloista oli noin kolme neljäsosaa, suurituloisimmilla alle puolet. Seuraavaksi merkittävimpiä tulolajeja olivat asuntotulo ja omaisuustulot, joiden yhteenlaskettu osuus oli matalimmassa tuloluokassa noin kymmenesosa tuloista, ylimmässä tuloluokassa niiden osuus oli noin kolmannes. (Rantala & Riihelä 2017.)

Lakisääteisen eläkejärjestelmän ohella osa suomalaisista säästää itse eläkeikää varten. Suomalaisten eläkeikää varten säästämistä on tutkittu

---

3 Noin 95 prosenttia eläkemaksuista koostuu lakisääteisestä eläketurvasta, ja vain noin viisi prosenttia tulee työmarkkinoilla sovitusta lisäeläkkeistä tai yksilöllisistä eläkkeistä. Lisäeläketurvasta ja sen lakisääteisistä eläkettä täydentävästä roolista, katso <https://www.etk.fi/suomen-elakejarjestelma/elaketurva/elakkeensaajien-tulotaso/lisaelaketurva/>

4 Asuntovarallisuus on merkittävä osa suomalaisten varallisuudesta. Eläkeläiset asuvat velattomassa omistusasunnossa työkäisiä useammin ja heillä asuntovarallisuus muodostaa suurimman osan bruttovarallisuudesta. (Ahonen 2019.)

aiemmin vuosien 2011 ja 2014 Luottamus eläketurvaan -kyselytutkimusten yhteydessä (Tenhunen 2012; Ahonen & Liukko 2016). Molempina ajankohdina noin kaksi viidestä suomalaisesta kertoi säästävänsä tai säästäneensä eläkeikaa varten. Tutkimusten mukaan nuoret ja perusasteen koulutetut säästivät harvemmin, yrittäjät ja hyvässä taloudellisessa tilanteessa olevat useammin.

Eläkeikaa varten säästämistä on kartoitettu myös Finanssivalvonnan Vakuutustutkimuksessa ja Finanssialan tekemässä kyselyssä. Vakuutus-tutkimuksessa oli mukana kysymys eläkeikaan varautumisesta. Kyselyn mukaan 18–79-vuotiaista noin kaksi kolmesta kertoi varautuneensa tai aikovansa varautua eläkeikaan säästämällä tai sijoittamalla (Finanssi-valvonta 2020). Finanssialan tekemä kysely keskittyi yleisemmin säästämismahdollisuuksiin ja säästökohteisiin. Tässä 15–79-vuotiaille suunnatussa kyselyssä kolme viidestä kertoi tulojensa olevan suuremmat kuin menot, mikä mahdollisti säästämisen. Yli puolet (58 %) kertoi, että heillä on säästöjä tai sijoituksia. Yleisimmin säästöt olivat säästö-, sijoitus- tai käyttötileillä, sijoitusrahastoissa tai pörssiosakkeissa. Selkeästi eläkeikaan sidottuihin kohteisiin, vapaaehtoisin eläkevakuutuksiin tai pitkäaikaissäästötuotteisiin mainitsi sijoittaneensa seitsemän prosenttia niistä, joilla oli säästöjä tai sijoituksia. (Finanssiala 2019.)

Aina säästöjen tarkoitusta ei voi yksiselitteisesti kohdentaa eläkeikaan. Osa voi säästää pahan päivän varalle tai esimerkiksi perinnönjättömotiivin vuoksi. Puolet Finanssialan kyselyn vastaajista kertoi, että aikoi sijoittaa seuraavan vuoden aikana. Yleisimmin maininnat säästöjen käyttökohteista viittasivat siihen, että säästöillä pyritään varautumaan riskeihin. Kolme viidestä säästäneestä tai säästämistä suunnittelevasta aikoi käyttää säästöjään vararahastona tai pahan päivän varana. Toiseksi yleisin käyttökohde liittyi pidemmän aikavälin suunnitteluun. Neljännes vastaajista arveli käyttävänsä säästöjään eläkeikoja varten. (Finanssiala 2019.)

Säästämättä jättämisen syyt

Selkeä ja yleinen syy sille, ettei ole säästänyt, on taloudellinen tilanne. Mikäli menojen kattamisen jälkeen ylimääräistä ei jää säästettäväksi, ei säästämistavoitteiden tai -tarpeiden määrittelystä ole apua. Kuluttajien mielialoja, odotuksia ja aikomuksia mittaavan kyselyn perusteella vuoden 2021 tammikuussa 63 prosenttia 18–74-vuotiaista suomalaisista pystyi säästämään edes hieman, 26 prosentilla rahat riittivät juuri ja

juuri ja loput noin 11 prosenttia käyttivät säästöjään tai velkaantuivat (SVT Kuluttajien luottamus 2021). Saman kyselyn mukaan 78 prosenttia vastaajista kuitenkin arvioi, että pystyy hyvin tai melko todennäköisesti säästämään seuraavien 12 kuukauden sisällä.

Taloudelliset rajoitteet on todettu yleiseksi syyksi eläkeaikaan varautumatta jättämisessä. Aiemmissa tutkimuksissa Suomessa yli puolet eläkeaikaa varten säästämättä jättäneistä kertoi syyksi sen, ettei heillä ole ollut taloudellisesti mahdollista säästää (Tenhunen 2012; Ahonen & Liukko 2016). Taloudelliset syyt olivat selvästi yleisin peruste säästämättä jättämiselle. Seuraavaksi yleisimmät syyt liittyivät nykykulutuksen painottamiseen ja säästämisen lykkäämiseen, mutta näitä syitä mainitsi vain noin joka neljäs ja joka viides säästämättä jättäneistä. Kansainvälisesti tarkasteltuna esimerkiksi Feng (2018) havaitsi samansuuntaisia tuloksia tarkastellessaan lakisääteisen eläkejärjestelmän lisäksi tapahtuvaa säästämistä: myös Australiassa yleisimmin mainittu syy olla säästämättä oli se, ettei siihen ollut varaa.

Säästämättä jättämisen taustalla voi olla se, ettei koe tarvitsevana lisäsäästöjä eläkeaikaa varten. Noin kymmenen prosenttia säästämättä jättäneistä mainitsi vuonna 2014 syyksi sen, että arvioi tulevansa eläkkeellä toimeen ilman säästämistä, viisi prosenttia uskoi saavansa aikanaan perintöä ja viisi prosenttia ajatteli jo kerryttäneensä varallisuutta eläkeaikaa varten (Ahonen & Liukko 2016). Vuonna 2019 vanhuuseläkkeellä olevista miehistä neljäsosa sai yli 2 500 euron kuukausieläkettä. Naisista tämän suuruiseen eläkkeeseen ylsi joka kymmenes vanhuuseläkeläinen. Yli 5 000 euron kuukausieläkettä saavia oli noin 18 000. (Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2019.)

Tutkimuskirjallisuudessa usein esiin nouseva syy säästämättä jättämiselle liittyy kärsimättömyyteen. Se tarkoittaa tilannetta, jossa päätöksenteossa nykyhetken kulutuksesta saatava hyöty ja mielihyvä saa suuren painoarvon ja tulevaisuuden olosuhteet tulevat aliarvioituiksi tai jätetään huomioimatta. Ilmiön taustalla on usein se, että nykyhetken kulutuksesta luopuminen säästämisen vuoksi tuntuu epämiellyttävältä, eikä tulevaisuudessa saatavia hyötyä tai pitkän aikavälin kasvun merkitystä ei huomioida täysimääräisenä (O'Donoghue & Rabin 1999; Ashraf ym. 2006; Goda ym. 2019; Hastings & Mitchell 2020) tai ääritapauksessa ne jätetään täysin huomiotta (Benartzi & Thaler 1999; Cremer & Pestieau 2011). Myös päätöksentekoprosessiin tai omaan toimintaan liittyvät haasteet, kuten itsekontrollin puute (Laibson ym. 1998) tai riskien osittainen huomioitta jättäminen (Barberis

ym. 2006; Shin ym. 2019) voivat johtaa lyhytnäköisiin ja kärsimättömältä vaikuttaviin päätöksiin, joissa tämänhetkisten päätösten merkitys tulevaisuuteen ei tule täysimääräisesti huomioitua. Myös Suomessa on viitteitä siitä, että nykyhetken painottaminen voisi olla yhteydessä eläkeikaan varautumiseen. Taloudellisten rajoitteiden jälkeen seuraavaksi yleisimmät syyt jättää varautumatta eläkeikaan olivat aikomus aloittaa eläkeikää varten säästäminen myöhemmin sekä halu käyttää rahat tämänhetkiseen kulutukseen (Ahonen & Liukko 2016).

Talous- ja eläkeasioiden tuntemisen vaikutus varautumiseen

Perinteisen elinkaarimallin mukaan säästämisspäätöstä tekevä henkilö huomioi kaikki tulevaisuuden tulovirrat ja valitsee omiin tarpeisiin sopivan säästämisen tason sen mukaan. Tämän teorian mukaan korkeamman lakisääteisestä eläketurvasta kertyvän eläketurvan pitäisi näkyä matalampana säästämisenä, eli kertynyt eläkevarallisuus syrjäyttäisi yksityistä säästämistä eläkeikää varten⁵. Kuitenkin henkilöiden väliset erot esimerkiksi taloudellisessa tilanteessa, kulutustoitteissa ja -tottumuksissa, eläke- ja talousasioiden tuntemisessa ja eläkeajan kulutuksen arvostamisessa tekevät yhteyden vähemmän selkeäksi.⁶

Näkemyks lakisääteisen eläketurvan lisäksi tarvittavista säästöistä edellyttää, että lakisääteisen eläketurvan tason on ainakin karkeasti ottaen tiedossa. Eläketurvan tason tuntemisella onkin todettu olevan yhteys säästämiseen. Esimerkiksi Chilessä eläkeasioiden tuntemisen on huomattu lisäävän vapaaehtoista säästämistä (Landerretche & Martinez 2013) ja Yhdysvalloissa lakisääteisen eläketurvan pohjan muodostavan Social Securityn tuntemisen on huomattu olevan positiivisesti yhteydessä säästämiseen (Smith 2015). Eläkeasioiden tuntemisen on todettu olevan jopa demografisia taustatekijöitä merkittävämpi säästämistä selittävä tekijä (Chard ym. 2017).

5 Säästämisvaihtoehtojen korvaavuudesta, ks. esim. Feldstein (1974).

6 Tutkimustulokset siitä, miten paljon olemassa oleva eläketurva syrjäyttää yksityistä säästämistä, ovat vaihdelleet merkittävästi huomioituista tekijöistä ja käytetystä menetelmästä riippuen. Pääasiassa kuitenkin vaikutus on ollut positiivinen, eli odotettavissa olevan eläkevarallisuuden tason lasku on lisännyt yksityistä säästämistä (Pedersen 2004; Engelhardt & Kumar 2011; Chetty ym. 2014; Blau 2016; Lachowska & Myck 2018). Toisaalta esimerkiksi Quinby & Sanzenbacher (2020) toteavat korvausvaihtokutsen jäävän pieneksi.

Eläkeasioiden tuntemisen ja säästämisen välistä yhteyttä Suomessa on tarkasteltu aiemmin vain eläkejärjestelmän koetun tuntemisen näkökulmasta. Tenhunen (2012) havaitsi eläkejärjestelmän tuntemisen hyväksi tai melko hyväksi kokevien varautuneen useammin eläke-aikaan kuin niiden, jotka arvioivat eläkejärjestelmän tuntemisensa kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi.

Eläkeasioiden tuntemisen lisäksi yleisten talousasioiden – kuten koron, inflaation ja riskien hajauttamisen – tuntemisen on todettu olevan yhteydessä eläke-aikaan varautumiseen. Eläke-aikaan varautumista on yleensä tarkasteltu sen pohjalta, onko henkilö yrittänyt arvioida säästämistarvetta tai yrittänyt säästää eläke-aikaa varten. Yleisten talousasioiden tuntemisen on todettu olevan yhteydessä paitsi eläkeajan suunnitteluun (Lusardi & Mitchell 2011c; van Rooij ym. 2012; Agnew ym. 2013) myös eläkesäästö-ohjelmiin osallistumiseen (Fornero & Monticone 2011; Brown & Graf 2013; Boisclair ym. 2017; Cupák ym. 2019) ja korkeampaan kertyneeseen varallisuuteen (Lusardi & Mitchell 2011a; Behrman ym. 2012; van Rooij ym. 2012; Lusardi & Mitchell 2014; Koh ym. 2021). Paremmiin talousasioita tuntevat ovat useammin suunnitelleet eläke-aikaa esimerkiksi Saksassa, Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Italiassa (esimerkiksi Bucher-Koehnen & Lusardi 2011; Lusardi & Mitchell 2011b; Boisclair ym. 2017; Ricci & Caratelli 2017). Sen sijaan Ruotsin (Almenberg & Säve-Söderbergh 2011), Uuden-Seelannin (Crossan ym. 2011) ja Suomen (Kalmi & Ruuskanen 2018) kyselyissä yhteyttä yleisen talousosaamisen ja eläke-aikaan varautumisen välillä ei ole havaittu. Näille maille yhteistä on laaja lakisääteinen eläkejärjestelmä, mikä voi osaltaan heijastua eläke-aikaan varautumisen tarpeeseen.

Eläkejärjestelmään kohdistuva luottamus ja siihen liittyvät huolet säästämisen motiivina

Luottamus ja huolet eläkejärjestelmän tulevaisuudesta ja tulevan eläkkeen tasosta voivat heijastua säästämiseen eläke-aikaa varten. Jos odotukset yhdestä lähteestä saatavan tulon suhteen heikkenevät, tähän voi varautua lisäämällä säästämistä toiseen lähteeseen. Eläkeasioiden yhteydessä odotusten heikkenemisellä voidaan viitata esimerkiksi tuottojen pienenemiseen ja epävarmuuteen, väestörakenteen muutokseen, eläkejärjestelmän ehtojen muuttumiseen tai yleensä eläkejärjestelmän luotettavuuteen liittyviin huoliin. Epävarmuus eläkejärjestelmän kautta

saatavasta tulotasosta tai järjestelmän muutoksista näyttäisi olevan yhteydessä laajempaan yksityiseen varautumiseen (Giavazzi & McMahon 2012; Morikawa 2019; van Santen 2019).

Luottamus eläketurvan järjestäviä tahoja kohtaan, tai yleisemminkin luottamus finanssialan toimijoihin, voi heijastua säästämiseen. Vapaaehtoiset eläkesäästöohjelmat, jotka useissa maissa ovat olennainen osa eläketurvaa, ovat yleensä pankkien, vakuutusyhtiöiden tai muiden rahoituslaitosten hoitamia. Epäluottamus näihin voi heijastua haluttomuutena säästää eläkeikaa varten näiden ohjelmien kautta (Agnew ym. 2012). Koh ym. (2021) totesivat, että yleinen luottamus ihmisiin ei vaikuta säästämisspäätöksiin, mutta luottamus julkisen ja yksityisen sektorin finanssialan toimijoihin on yhteydessä yleisempään eläkesäästämiseen.

Tenhunen (2012) ja Ahonen & Liukko (2016) ovat tarkastelleet eläkejärjestelmää kohtaan koettua epävarmuutta ja sen yhteyttä eläkeikaan varautumiseen Suomessa. Mielenpidettäviä, pystytäänkö luvatut eläkkeet maksamaan myös tulevaisuudessa, oli molemmissa tutkimuksissa yhteydessä säästämiseen. Eläkelupaukseen kriittisesti suhtautuvat olivat varautuneet eläkeikaan useammin (Tenhunen 2012). Ahonen & Liukko (2016) puolestaan tarkastelivat käsityksiä eläkevarojen hoidon luotettavuudesta, eläkejärjestelmän muutosten tiheydestä, eläkkeisiin liittyvästä päätöksenteosta sekä luvattujen eläkkeiden maksamisesta. Luottamus näihin eläkejärjestelmän piirteisiin vaihteli eläkeikaa varten säästäneiden, taloudellisista syistä säästämättä jättäneiden sekä muista kuin taloudellisista syistä säästämättä jättäneiden välillä. Taloudellisista syistä säästämättä jättäneet suhtautuivat muita yleisemmin kriittisesti eläkevarojen hoitoon ja siihen, tekevätkö eläkkeistä päättävät heidän etujensa mukaisia päätöksiä sekä epäilivät muista syistä säästämättä jättäneitä useammin sitä, pystytäänkö luvatut eläkkeet maksamaan. Myös eläkeikaa varten säästäneet suhtautuivat eläkelupaukseen epäilevämmiin kuin ne, jotka eivät olleet säästäneet muista kuin taloudellisista syistä. (Ahonen & Liukko 2016.)

3 Aineiston ja muuttujien esittely

Tutkimuksen aineisto koostuu kolmesta eri kyselystä yhdistetystä aineistosta. Osa tarkasteluista keskittyy vain vuoden 2019 Näkemyksiä eläketurvasta -kyselyaineistoon, mutta tuloksia vertaillaan soveltuvin osin myös vuosien 2011 ja 2014 Luottamus eläketurvaan -kyselyihin.

3.1 Vuoden 2019 kyselyaineisto ja vastaajien taustatekijät

Aineistona käytettiin Eläketurvakeskuksen keräämää Näkemyksiä eläketurvasta -kyselyä. Kyselyssä kartoitettiin suomalaisten mielipiteitä ja näkemyksiä eläketurvasta, taloudellisesta varautumisesta eläke-aikaan, eläkeasioiden tuntemista sekä käsityksiä vuoden 2017 eläkeuudistuksesta.⁷ Tässä tutkimuksessa keskitytään taloudellista varautumista käsittelevään osioon.

Kysely lähetettiin postitse 5 000:lle satunnaisesti valitulle 25–67-vuotiaalle Manner-Suomen alueella asuvalle suomalaiselle, joiden äidinkieli oli suomi tai ruotsi. Kyselyyn oli mahdollisuus vastata palauttamalla täytetty kyselylomake postitse tai täyttämällä lomake sähköisesti saatekirjeessä annettujen ohjeiden mukaan. Aineiston keräysvaiheeseen ajoittuneen postilakon⁸ vuoksi vastausaikaa pidennettiin vuoden loppuun saakka. Vastaukset kyselyyn on kerätty syys–joulukuun 2019 aikana.

Vastauksia kyselyyn kertyi 1 757 ja vastausaste oli 35 prosenttia. Vastaajista 66 prosenttia palautti kyselyn paperilomakkeen muodossa ja 34 prosenttia valitsi sähköisen vastaustavan. Vastauskadon huomioimiseksi aineisto on painotettu siten, että vastanneiden osuudet iän ja sukupuolen mukaan vastaavat osuuksia väestössä, ja aineisto on siten edustava.⁹

---

7 Kyselylomake kokonaisuudessaan on liitteessä 1.

8 Postin lajitteluun ja jakeluun kohdistunut lakko 11.–27.11.2019 aiheutti viivästyksiä kyselylomakkeiden muistutuskirjeiden perillemenoon ja vastausten palautumiseen. Posti arvioi lakon vuoksi viivästyneiden lähetysten saapuvan perille 24.12.2019 mennessä. Tästä syystä kyselyn vastausaikaa jatkettiin 31.12.2019 asti. Lakosta seurannut postin kulkuun liittyvä epävarmuus ja viivästykset ovat saattaneet heijastua kyselyn vastausasteeseen sitä alentavasti.

9 Vuoden 2019 Näkemyksiä eläketurvasta -kyselyaineiston painotuksesta tarkemmin liitteessä 2 sekä Tenhusen ym. (2020) ja Palomäen ym. (2020) tutkimusraporteissa.

Taulukossa 3.1 on esitetty vastaajien painotetut jakaumat sosiodemografisten taustatekijöiden eli sukupuolen, ikäluokan, koulutuksen, pääasiallisen toiminnan, kotitalouden tulojen ja menojen kattamisen vaikeuteen liittyvän kokemuksen mukaan. Taulukossa on raportoitu myös vastaamatta jättäneiden osuudet.

Miehiä ja naisia oli vastaajissa yhtä paljon. Vaihtoehdon Muu valitsi 0,3 prosenttia ja kysymykseen sukupuolesta jätti vastaamatta 0,4 prosenttia vastaajista. Pienen vastaajamäärän vuoksi Muu-vaihtoehdon valinnoita ei esitetä erikseen taustamuuttujien vaikutuksia tarkastelevissa kuvioissa ja taulukoissa.

Vastaajat jaettiin iän perusteella viiteen ikäryhmään. Näistä neljä ensimmäistä koostuu kymmenen vuoden ikäluokista. Viidenteen ikäluokkaan kuuluvat 65–67-vuotiaat vastaajat, joten tämä ikäryhmä on pienempi. Ikä viittaa vastaajien ikään kyselyn toteuttamisvuoden 2019 lopussa. Ikä perustuu otoksen yhteydessä poimittuun rekisteritietoon ja se on saatavilla kaikille vastanneille.

Koulutustaustaa tarkastellaan neljässä ryhmässä: perusaste, keskiaste sekä alempi ja ylempi korkea-aste. Kahta jälkimmäistä koulutusryhmää käsitellään joissain kohdissa yhdessä korkea-asteen suorittaneina. Puolet vastaajista on suorittanut korkeintaan keskiasteen tutkinnon. Yleisin koulutustausta oli alempi korkea-aste, yli kolmannes vastaajista kuului tähän ryhmään. Lähes joka neljännellä oli ylempään korkea-asteen tutkinto.

Vastaajista lähes kolme neljästä oli avo- tai avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa (jatkossa tähän ryhmään viitataan lyhyesti termillä ”avo- tai avioliitossa”). Hieman yli kymmenen prosenttia oli eronnut, asumuserossa tai leski (jatkossa ”eronnut tai leski”). Naimattomia vastaajista oli 18 prosenttia.

Työmarkkinatilanteeltaan suurin osa, 64 prosenttia, oli palkansaajia. Vastaajista 40 prosenttia työskenteli yksityisellä sektorilla ja 25 prosenttia julkisella sektorilla. Yrittäjiä tai maatalousyrittäjiä (jatkossa ”yrittäjiä”) vastaajista oli kahdeksan prosenttia. Eläkkeellä vastaajista oli 14 prosenttia ja työttöminä kuusi prosenttia. Ryhmä Muut koostuu opiskelijoista (3,3 % vastaajista) ja muista syistä työelämän ulkopuolella olevista (3,7 % vastaajista) (jatkossa ”muut”).

Taulukko 3.1.

Vastaajien sukupuoli, ikä, koulutus, pääasiallinen toiminta, siviilisäätö ja kokemus menojen kattamisen vaikeudesta, prosenttia (n=1 757).

	Osuus %
Sukupuoli	
Mies	49,9
Nainen	49,4
Muu	0,3
Ei vastannut	0,4
Ikä	
25–34	22,3
35–44	22,5
45–54	22,3
55–64	25,6
65–67	7,3
Koulutus	
Perusaste	13,4
Keskiaste	26,6
Alempi korkea-aste	37,4
Ylempi korkea-aste	22,2
Ei vastannut	0,4
Siviilisäätö	
Avoliitossa, avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa	71,7
Eronnut, asumuserossa tai leski	10,5
Naimaton	17,7
Ei vastannut	0,1
Pääasiallinen toiminta	
Palkansaaja, yksityinen sektori	39,6
Palkansaaja, julkinen sektori	24,8
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	8,1
Työtön	6,0
Eläkkeellä	14,1
Muut	7,1
Ei vastannut	0,3
Kotitalouden tulot (skaalattu kotitalouden koon mukaan)	
Alle 1 500 e/kk	13,8
1 500–2 499 e /kk	40,0
2 500–3 499 e/kk	28,4
3 500 e/kk tai enemmän	15,6
Ei vastannut	2,2
Menojen kattamisen vaikeus	
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	10,5
Hieman vaikeaa	21,3
Melko helppoa	29,9
Helppoa tai hyvin helppoa	38,2
Ei vastannut	0,1

Kyselylomakkeella tiedusteltiin vastaajien kotitalouden yhteenlaskettuja verojen jälkeen käteen jääviä nettotuloja kahdeksan vaihtoehtona annetun tuloluokan avulla. Aineistosta saatiin kattava kuva itse arvioidusta kotitalouden tulotasosta, sillä vain 2,1 prosenttia vastaajista jätti vastaamatta tuloja koskevaan kysymykseen. Tulojen tarkastelussa kotitalouden koko huomioitiin skaalaamalla tuloluokan yläraja kotitalouden koon neliöjuurella. Kaksi ylintä tuloluokkaa on yhdistetty siten, että molemmilla käytetään tasona ylimmän luokan alarajaa. Tämän vuoksi kotitalouden tulot tulevat osalle ylimpään tuloryhmään kuuluville jonkin verran aliarvioiduksi. Tässä tutkimuksessa kotitalouden tulotasoa käytetään kuitenkin vain suhteellisen taustamuuttujana, joten tulotason absoluuttista arvoa tärkeämpää on vastaajien sijoittuminen tuloryhmiin suhteessa toisiinsa. Kaikki tutkimuksessa raportoidut tulotiedot ovat kotitalouden koon mukaan skaalattuja tuloja.

Tulojen lisäksi taloudellista tilannetta tiedusteltiin kysymällä, kuinka helposti tai vaikeasti vastaaja kokee kotitaloutensa kaikkien tulojen riittävän kattamaan tavanomaiset menot. Yli kaksi kolmasosaa vastaajista kertoi menojen kattamisen olevan vähintään melko helppoa. Viidennes vastaajista koki pieniä vaikeuksia menojen kattamisessa ja joka kymmenennellä oli vaikeuksia tai suuria vaikeuksia saada tulot riittämään menojen kattamiseen.

Osa taustatekijöistä on voimakkaasti yhteydessä toisiinsa. Esimerkiksi ikä on yhteydessä koulutusasteeseen, siviilisäätyyn sekä osaan pääasiallisen toiminnan ryhmistä.¹⁰ Nuorempia vastaajia on enemmän naimattomien korkeasti koulutettujen joukossa sekä opiskelijoista ja muista syistä työelämän ulkopuolella olevista koostuvassa muut-ryhmässä. Perusasteen koulutustaustaiset ja eläkeläiset ovat puolestaan useammin keskimääräistä vanhempia.¹¹

10 Nämä yhteydet on hyvä huomioida tuloksia tulkittaessa. Lisätarkasteluiden perusteella muuttujat eivät olleet liian voimakkaasti korreloituneita keskenään ja ne voitiin lisätä samanaikaisesti regressiomalleihin. Voimakkaasti yhteydessä toisiinsa olevat selittävät muuttujat voivat kuitenkin vaikeuttaa tilastollisesti merkitsevien yhteyksien löytämistä.

11 Valtaosa 65–67-vuotiaista vastaajista oli eläkkeellä, mutta toisinpäin tilannetta kuvattaessa aineistossa mukana olevista eläkeläisistä kuitenkin yli puolet oli alle 65-vuotiaita.

3.2 Vertailu vuosien 2011 ja 2014 luottamus eläketurvaan -kyselyihin

Vuoden 2019 Näkemyksiä eläketurvasta -aineistossa on osittain samoja kysymyksiä kuin vuosina 2011 ja 2014 toteutetuissa Luottamus eläketurvaan -kyselyissä. Kyselyt eroavat toisistaan hieman vastaajien ikärakenteen ja otoksen painotuksen suhteen.

Vuoden 2011 luottamus eläketurvaan -kyselyyn vastasi 2 495 suomalaista. Vastajat olivat kyselyyn vastatessaan 19–69-vuotiaita. Kyselyn pohjalla oli 5 000:lle satunnaisesti valitulle Manner-Suomessa asuvalle suomen- tai ruotsinkieliselle suomalaiselle lähetetty kyselylomake. Kyselyaineisto esitellään luottamusta tarkastelevassa Kahman ja Takalan (2012) raportissa sekä taloudelliseen varautumiseen keskittyvässä Tenhusen (2012) raportissa.

Vuoden 2014 Luottamus eläketurvaan -kyselyn otos tehtiin vastaavan ikäisistä suomalaisista, mutta otokseen valittiin enemmän nuorempia vastaajia. Aineisto on kuitenkin painotettu vastaamaan ikäluokkien normaalia jakaumaa painokertoimien avulla. Vuoden 2014 kyselyyn vastasi 2 032 iältään 18–67-vuotiasta suomalaista. Vuoden 2014 kyselyn aineisto esitellään tarkemmin Takalan (2015) Luottamus eläketurvaan -kyselyjä vertailevassa raportissa sekä Ahosen ja Liukon (2016) taloudelliseen varautumiseen liittyviin kysymyksiin keskittyvässä raportissa.

Raportissa vertaillaan soveltuvin osin taloudelliseen varautumiseen liittyviä näkemyksiä näiden vuosien välillä. Vertailuissa huomioidaan taustatekijöistä sukupuoli, ikä, koulutus ja pääasiallinen toiminta. Vertailutiedoissa rajoitutaan vuoden 2019 kyselyn ikärajausta seuraten 25–67-vuotiaisiin, jolloin vuosien 2011 ja 2014 kyselyiden nuorimmat vastaajat jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Ikärajan jälkeen kunkin vuoden vastaajamäärät ovat 2 291 (2011), 1 726 (2014) ja 1 757 (2019).

Vuosien 2011 ja 2014 luottamus eläketurvaan -kyselyissä ei kysytty kotitalouden tuloja. Sen sijaan analysoinneissa käytettiin rekisteripohjaisia tietoja vastaajan eläkettä kartuttavista tuloista ja eläketuloista. Henkilötasolla olevat eläkettä kartuttavat rekisteritiedot kuvastavat tulotasoa eri näkökulmasta kuin vuoden 2019 kyselyssä oleva vastaajien itse kertoma koko kotitalouden tulojen taso. Näihin aineistoihin liittyvien erojen vuoksi eri vuosien kyselytuloksia vertailtaessa ei huomioida tulotietoja.

Aiemmissa kyselyissä oli kysymykset menojen kattamisen vaikeudesta. Niissä sekä kysymyksen että vastausvaihtoehtojen sanamuodot erosivat hieman vuoden 2019 kyselyn muotoilusta. Vuonna 2011 kysymys oli muodossa ”Kun kaikki kotitaloutesi tulot otetaan huomioon, onko menojen kattaminen näillä tuloilla tällä hetkellä 1) erittäin hankalaa, 2) hankalaa, 3) melko hankalaa, 4) melko helppoa, 5) helppoa, 6) erittäin helppoa 7) en osaa sanoa”. Vuoden 2014 kyselyssä kysymyksen sanamuoto oli sama kuin vuoden 2011 kyselyssä, mutta vastausvaihtoehdoissa ei ollut mukana en osaa sanoa -vaihtoehtoa. Vuonna 2019 kysymys oli muotoiltu ”Kun kaikki kotitaloutesi tulot otetaan huomioon, saatteko tavanomaiset menonne niillä katetuksi? 1) Suurin vaikeuksin, 2) Vaikeuksin, 3) Pienin vaikeuksin, 4) Melko helposti, 5) Helposti, 6) Hyvin helposti”. Eriolaisen muotoilun vuoksi vertailu ei ole täydellinen, mutta sisällöllisesti kysymykset ja vastausvaihtoehdot mittaavat samaa asiaa, menojen kattamisen vaikeuksia. Tarkasteluissa luokat molemmista ääripäistä (eli 1 ja 2 sekä 5 ja 6) on yhdistetty pienten vastaajamäärien vuoksi yhteen.

Kyselyaineistojen vastaajien jakaumat sukupuolen, iän, koulutuksen, pääasiallisen toiminnan, siviilisäädyn ja menojen kattamisen vaikeuden mukaan on esitetty liitteessä 2. Taustatekijöiden kohdalla koulutustaustan, pääasiallisen toiminnan ja menojen kattamisen koetun vaikeuden jakaumat erosivat jonkin verran eri vuosina.

Vastaajien jakaumat koulutustaustan ja työmarkkina-aseman mukaan erosivat hieman eri kyselyissä. Vuoden 2019 aineistossa kolme viidestä oli korkea-asteen koulutettuja, kun vuonna 2014 heidän osuutensa oli noin puolet ja vuonna 2011 hieman yli kaksi viidestä. Vastaavasti perus- ja keskiasteen koulutustaustaisten osuudet olivat suurempia vuosien 2011 ja 2014 kyselyaineistoissa. Vuoden 2019 aineistossa palkansaajien osuus oli hieman suurempi kuin aiemmissa kyselyissä. Eläkeläisiä taas oli hieman enemmän vuoden 2014 kyselyssä, ja opiskelijoista ja muista työelämän ulkopuolella olevista koostuva ryhmä Muut oli hieman suurempi vuonna 2011. Koulutustason ja eläkeläisten osuuden nousu liittyy todennäköisesti yleiseen väestörakenteen muutokseen. Aineistot on painotettu edustamaan väestörakennetta kunakin kyselyvuonna.

Erot menojen kattamisen koetussa vaikeudessa olivat selkeät. Ainakin pieniä vaikeuksia kokevia oli vuonna 2019 vajaa kolmannes vastaajista, kun vuosina 2011 ja 2014 heitä oli hieman enemmän, noin kaksi viidestä. Vastaavasti helpoksi tai melko helpoksi menojen kattamisen kokevia oli vuoden 2019 kyselyssä lähes kaksi viidestä, kun vuoden 2014

kyselyssä näin vastasi viidennes ja vuonna 2011 vajaa neljännes kyselyyn vastanneista. Tämän kysymyksen kohdalla on kuitenkin hyvä huomioida kysymyksen ja vastausvaihtoehtojen muotoilussa olleet erot.

3.3 Käytetyt muuttajat ja menetelmät

Selitettävät muuttajat

Tutkimuksessa tarkastellaan eläkeikaan varautumista säästämisen yleisyyden, säästöjen käyttökohteiden ja säästämättä jättämisen syiden näkökulmasta. Tämän lisäksi säästämisen merkitystä tarkastellaan sen perusteella, millaiseksi vastaajat arvioivat eläkeikäisen toimeentulonsa ja säästöjen merkityksen siinä.

Säästäminen

Kyselyssä tiedusteltiin, säästävätkö tai ovatko vastaajat säästäneet eläkeikää varten. Vastausvaihtoehtoina olivat ”kyllä” ja ”en”. Jotta säästämiskysymys ei ohjaisi miettimään lakisääteistä eläkettä säästämisen muotona, kysymyksessä oli tarkennus, että säästämällä tarkoitetaan esimerkiksi yksityistä eläkevakuutusta, talletuksia, pitkäaikaissäästötiliä, osakkeita, rahastoja tai sijoitusasuntoa.

Säästämistä koskevan kysymyksen ja vastausvaihtoehtojen muotoilu oli täsmälleen sama myös vuosien 2011 ja 2014 kyselyissä. Siten kysymyksen osalta voidaan vertailla säästämisen yleisyyttä ja siinä tapahtuneita muutoksia 2010-luvulla.

Säästöjen käyttökohteet

Kyselyssä tiedusteltiin, mihin arvelee ensisijaisesti tarvitsevänsä säästöjään eläkkeellä ollessaan. Vastausvaihtoehdoissa oli mainittu seitsemän mahdollista käyttökohdetta: jokapäiväinen eläminen, harrastukset, lomamatkailu, hoito- ja hoivapalvelut, läheisten taloudellinen tukeminen, yllättävät menot sekä mahdollisuus lopettaa työelämässä ennen eläkeikää. Näiden lisäksi kahdeksantena vaihtoehtona oli mahdollisuus kertoa jokin muu syy.

Vastaava kysymys ja samat vaihtoehdot olivat mukana myös vuoden 2014 kyselyssä. Vuoden 2019 kyselyssä oli kuitenkin lisäksi yksi uusi vastausvaihtoehto: mahdollisuus lopettaa työelämässä ennen eläkeikää.

Käyttökohteita sai halutessaan valita useampia. Yhden vaihtoehdon valinnoita oli 27 prosenttia, mutta lähes yhtä moni (25 %) oli valinnut neljä tai useampia vaihtoehtoja säästöjen käyttökohteiksi. Noin 11 prosenttia kaikista vastaajista ei maininnut yhtäkään käyttökohdetta eläkeajan säästöille. Keskimäärin vastaajat olivat valinneet 2,4 vaihtoehtoa. Vuonna 2014 vastaajat olivat valinneet hieman vähemmän vastausvaihtoehtoja, keskimäärin 1,9. Tämä näkyy myös tuloksissa siten, että jokainen käyttökohde on mainittu useammin kuin vuoden 2014 kyselyssä.

Säästämättä jättämisen syyt

Kyselyssä kartoitettiin syitä säästämättä jättämiselle. Vaihtoehtoina oli mainittu taloudelliset syyt (ei ole taloudellista mahdollisuutta säästää), nykyhetken kulutuksen painotukseen viittaavia syitä (halu käyttää rahat tämänhetkiseen kulutukseen, aikomus aloittaa säästäminen myöhemmin tai ettei ole tullut ajatelleeksi säästämistä eläkeikää varten) sekä syyt, joita yhdistää se, ettei koe tarvetta säästämiseksi (uskoo tulevansa toimeen eläkkeellä ilman säästämistä, on jo kertynyt varallisuutta tai uskoo saavansa perintöä). Näiden lisäksi vaihtoehtoina olivat muut säästökohteet sekä muu syy.

Vastaava kysymys ja vaihtoehdot olivat vuosien 2011 ja 2014 kyselyissä hieman erilaisella muotoilulla. Vuosien 2011 ja 2014 kyselyissä kysymys oli muotoiltu ”Jos et säästä eläkeikää varten, onko syynä...” ja vuonna 2019 ”Jos et ole säästänyt eläkeikää varten, onko syynä...”.

Kysymys oli tarkoitettu niille, jotka eivät säästä tai ole aiemmin säästäneet eläkeikää varten. Kuitenkin osa myönteisesti säästämistä käsittelevään kysymykseen vastanneista kertoi syitä säästämättä jättämiselle. Vuoden 2011 kyselyssä viisi prosenttia, vuonna 2014 noin 25 prosenttia ja vuonna 2019 noin 20 prosenttia vastaajista, jotka kertoivat säästävänsä tai säästäneensä eläkeikää varten, mainitsi tästä huolimatta vähintään yhden syyn säästämättä jättämiselle. Taustalla saattaa olla esimerkiksi tilanne, jossa vastaaja on aiemmin säästänyt, muttei juuri tällä hetkellä säästä, jolloin vastaus voi kertoa syystä olla tällä hetkellä säästämättä.

Tutkimuksessa säästämättä jättämisen syitä tarkastellaan kuitenkin vain niiden vastaajien osalta, jotka kertoivat, etteivät säästä tai ole säästäneet eläkeaikaa varten.

Säästämättä jättämisen syistä oli mahdollista valita useampia vaihtoehtoja. Säästämättä jättäneistä suurin osa, yli puolet, valitsi vain yhden syyn. Reilu kolmannes heistä valitsi 2–3 syytä. Keskimäärin vuonna 2019 valittiin 1,6 syytä säästämättä jättämiselle. Myös tämän kysymyksen kohdalla oli nähtävissä, että vaihtoehtoja valittiin keskimäärin enemmän kuin aiempina vuosina. Vuonna 2011 säästämättä jättämisen syitä mainittiin keskimäärin 1,3 ja vuonna 2014 keskimäärin 1,5.

Arvio toimeentulosta eläkkeellä

Kyselyssä tiedusteltiin arviota eläkeajan toimeentulosta kaikki kotitalouden tulot ja varallisuus huomioon ottaen. Vastausvaihtoehtoina olivat ”hyvin”, ”melko hyvin”, ”kohtalaisesti”, ”melko huonosti”, ”huonosti” sekä ”en osaa sanoa”. Arviota toimeentulosta eläkkeellä kysyttiin myös vuosien 2011 ja 2014 Luottamus eläketurvaan -kyselyissä. Vuoden 2014 kysymyksen muotoilu oli identtinen vuoden 2019 kysymyksen kanssa. Näissä kyselyissä asiaa tiedusteltiin muodossa ”Miten arvioit tulevasi toimeen eläkeaikanasasi, kun kaikki kotitaloutesi tulot ja varallisuus otetaan huomioon?”. Sen sijaan vuoden 2011 kyselyssä muotoilu oli ”Miten arvioit itse tulevasi taloudellisesti toimeen eläkeaikanasasi?”, jossa ei nostettu esiin kotitalouden muiden jäsenten tuloja tai kotitalouden varallisuutta. Tästä syystä vuoden 2011 arviot voivat erota vuosien 2014 ja 2019 vastauksista.

Säästöjen merkitys eläkeajan toimeentulossa

Kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka suureksi he arvioivat omien säästöjen ja varallisuuden osuuden muodostuvan eläkeaikaisessa toimeentulossaan. Kysymyksessä oli mukana ajatus, että tässä huomioidaan myös tulevaisuudessa kertyvät säästöt. Vastausvaihtoehtoina olivat ”olematon tai erittäin pieni”, ”pieni”, ”kohtalainen”, ”merkittävä” sekä ”en osaa sanoa”. Kysymys oli mukana vuoden 2011 kyselyssä. Ainoastaan vastausvaihtoehdoista pienimmäksi arvioidussa luokassa oli ero: vuoden 2011 kyselyssä vaihtoehto oli ”erittäin pieni”, vuonna 2019 ”olematon tai erittäin pieni”.

Selittävät muuttujat

Sosiodemografiset ja taloudellista tilannetta kuvaavat taustatekijät

Tarkasteluissa säästämistä ja siihen liittyviä tekijöitä selitetään vastaajien sosiodemografisilla taustatekijöillä eli sukupuolella, ikäryhmällä, koulutus-taustalla, perhetilanteesta kertovalla siviilisäädyltä ja työllisyystilannetta kuvaavalla pääasiallisella toiminnalla. Tarkasteluissa on myös huomioitu vastaajien taloudellinen tilanne. Tätä kuvataan kotitalouden suhteellista tuloasemaa kuvaavilla tuloryhmillä sekä vastaajan kokemuksella menojen kattamisen vaikeudesta. Nämä muuttujat, niiden luokittelu ja jakaumat sekä vertailutiedot vuosien 2011 ja 2014 kyselyihin on esitelty liitteessä 2.

Eläkeasioiden tunteminen

Eläkeasioiden tuntemisen mittareina on kaksi subjektiivista, omaan käsitykseen perustuvaa mittaria. Tämän lisäksi eläketietoa mitataan kahden objektiivisemmin mitattavissa olevan eläkeasioiden tuntemisen mittarin avulla.

Subjektiivisena mittarina käytetään vastaajien käsitystä siitä, miten hyvin he kokevat tuntevansa eläketurvaa ja miten hyvä käsitys heillä on (tai oli ennen eläkkeelle siirtymistä) siitä, kuinka suuri heidän eläkkeensä tulee olemaan eläkkeelle siirtyessä. Vastausvaihtoehtoina olivat ”hyvä”, ”melko hyvä”, ”kohtalainen”, ”melko huono” ja ”huono” sekä ”en osaa sanoa”.

Objektiivista eläketietoa mitataan viiden eläkejärjestelmän yksityiskohtia koskevan oikein/väärin-väittämän avulla. Väitteet koskivat vanhuuseläkkeen ikärajaa, yrittäjien työtulon merkitystä, eläkemaksujen käyttöä eläkkeiden rahoitukseen, työttömien oikeutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen sekä eläketurvan karttumista lasten kotihoidosta ja opiskelusta. Osa väitteistä oli muotoilu totuudenmukaiseksi, osa ei pitänyt paikkaansa.

Toinen objektiivisesti eläketietoa mittaava kysymys käsitteli eläkemaksun suuruutta. Kysymyksessä tiedusteltiin avokysymyksenä, kuinka suuri prosentteina ilmaistuna on keskimääräinen ansioista tai yrittäjän työtulosta maksettava eläkemaksu. Väärinkäsitysten välttämiseksi kysymyksessä oli maininta, että sillä tarkoitettiin työntekijän ja työnantajan maksamia eläkemaksuja yhteensä.

Luottamus eläketurvaan

Eläkejärjestelmään kohdistuvaa luottamusta tarkastellaan yleisen luottamuksen, eläkejärjestelmän yksityiskohtia koskevien mielipiteiden sekä eläkkeisiin liittyvien huolenaiheiden kautta.

Yleistä luottamusta mitattiin kyselyssä sen avulla, miten samaa tai eri mieltä vastaaja kokee olevansa väitteen ”Yleisesti ottaen Suomen eläkejärjestelmä on luotettava” kanssa. Vastausvaihtoina olivat ”samaa mieltä”, ”osittain samaa mieltä”, ”ei samaa eikä eri mieltä”, ”osittain eri mieltä” ja ”eri mieltä”. Tämän lisäksi oli mahdollista valita ”en osaa sanoa”-vaihtoehto.

Eläkejärjestelmän yksityiskohtiin suhtautumista tarkasteltiin tässä viiden eläkejärjestelmän nykytilaan tai sen tulevaisuuteen viittaavan väitteen avulla. Mielipidettä väitteistä kysyttiin myös tässä samanlaisella en osaa sanoa -vaihtoehdolla vahvistetulla viisiportaisella likert-asteikolla kuin yleistä luottamusta eläketurvaan. Eläkejärjestelmän nykyhetkeä kuvaavissa väitteissä tarkasteltiin mielipiteitä siitä, takaako eläke kohtuullisen toimeentulon nykyisille eläkeläisille ja hoidetaanko eläkevaroja luotettavasti. Eläkejärjestelmän tulevaisuuteen liittyvät väitteet taas käsittelivät mielipidettä siitä, kokeeko nuorempien sukupolvien joutuvan liiaksi eläkkeiden maksajiksi, pystytäänkö eläkkeet maksamaan tulevaisuudessa ja takaako eläke kohtuullisen toimeentulon tulevaisuudessa.

Huolestuneisuutta eläketurvaan liittyvistä asioista tarkasteltiin toimeentuloa, päätöksentekoa ja talustilannetta koskevien aiheiden näkökulmasta. Toimeentuloa koskevia aiheita olivat pienituloisten eläkeläisten toimeentulon riittävyys, eläkeläisten väliset tuloerot ja kohtuuhintaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus eläkeaikana. Eläkeasioiden päätöksentekoon liittyviä aiheita olivat muutokset eläkkeelle siirtymisen ehdoissa ja poliittisiin päätöksiin liittyvä epävarmuus. Laajemmalla tasolla talouteen liittyviä tai siihen heijastuvia aiheita taas olivat väestön ikäänntyminen, talous- ja työllisyystilanteen kehitys sekä eläkevarojen sijoitustoiminnan riskit. Vastausvaihtoehtoina oli viisiportainen asteikko, jossa arvo 1 tarkoitti ”ei lainkaan huolissaan” ja arvo 5 ”erittäin paljon huolissaan”. Tämän lisäksi oli mahdollista valita ”en osaa sanoa”-vaihtoehto.

Menetelmät

Säästämisen yleisyyttä ja siihen heijastuvia tekijöitä tarkastellaan sekä yksiulotteisten jakaumien että taustatekijöiden mahdolliset päällekkäiset vaikutukset huomioivien mallitarkasteluiden avulla. Yksittäisten taustatekijöiden yhteyttä tarkastellaan ristiintaulukoinnin ja merkitsevyydestien avulla.

Tuloksia vertaillaan soveltuvien osien vuosien 2011 ja 2014 kyselyiden tuloksiin. Tulosten tulkinnassa on hyvä muistaa, että vertailuaineisto koostuu kolmesta poikkileikkausaineistosta. Vertailun yhteydessä tarkastetaan myös erojen tilastollinen merkitsevyys. Uusimman kyselyn vastaukset on kerätty vuoden 2019 loppupuolella, joten keväällä 2020 alkaneen koronaviruspandemian vaikutukset eivät näihin tuloksiin ole heijastuneet.

Mallinnuksessa säästämisen yleisyyttä, säästöjen käyttökohteita, säästämättä jättämisen syitä sekä eläketiedon ja eläketurvaan kohdistuvan luottamuksen yhteyttä säästämiseen tarkastellaan logistisen regressiomallin avulla. Tulokset esitetään ristisuhteina (odds ratio, OR), jossa ilmiön yleisyys suhteutetaan vertailuryhmään. Ykköstä suurempi arvo viittaa siihen, että kyseisen ryhmän kohdalla ilmiön todennäköisyys on suurempi kuin vertailuryhmässä.

Eläkeaikaisen toimeentulon ja säästöjen merkityksen tarkastelussa käytössä on järjestysasteikollinen logistinen regressiomalli. Näissä selitettävä muuttuja mittaa vastaajien näkemystä järjestysasteikollisesti. Koska toimeentuloarviossa ja säästöjen merkityksessä voidaan huomioida myös mahdollisesti tulevaisuudessa kertyvät säästöt, niiden merkitystä tarkastellaan erikseen säästäjille ja ei-säästäjille. Tulokset esitetään ristisuhteina suhteessa vertailuryhmiin.

Eläketiedon ja eläketurvaan kohdistuvan luottamuksen merkityksen kohdalla tuloksia tarkastellaan logistisen regressiomallin marginaalivaikutusten avulla. Vaikutukset suhteutetaan vertailuryhmään, jolloin marginaalivaikutus voidaan tulkita kuvastavan kyseisen ryhmän prosentuaalista eroa ilmiön todennäköisyydessä vertailuryhmään verrattuna.

4 Säästäminen eläkeikää varten

Tässä kyselyssä taloudellisella varautumisella viitattiin omaehtoiseen, vapaaehtoiseen säästämiseen. Säästämisen määrää, sen ajoittumista ja mahdollista säännöllisyyttä tai säästämiskohteita ei ole kyselyssä tarkasteltu, vaan vastaaja on voinut itse määritellä, kokeeko säästävänsä tai säästäneensä eläkeikää varten.

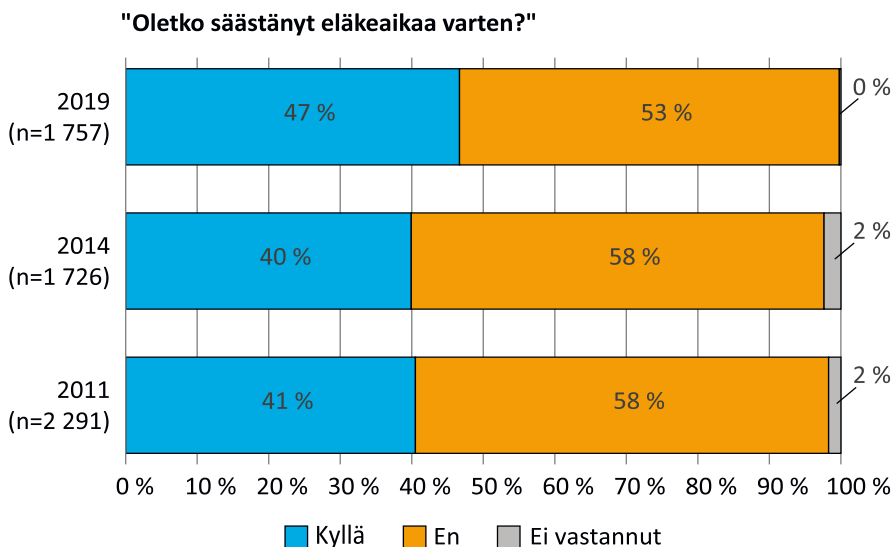
Tarkastellaan seuraavaksi säästämisen yleisyyttä ja väestöryhmittäisiä eroja, säästämättä jättämisen syitä sekä säästöjen käyttökohteita.

4.1 Säästämisen yleisyys ja sen muutos vuosien 2011, 2014 ja 2019 välillä

Vuonna 2019 lähes puolet suomalaisista, 47 prosenttia, säästi tai oli säästänyt eläkeikää varten (kuvio 4.1). Vastaamatta jättäneitä oli vain 0,2 prosenttia. Eläkeikaan säästämällä varautuneiden osuus oli seitsemän prosenttiyksikköä suurempi kuin aiemmissa kyselyissä. Säästämättä jättäneiden osuus oli vastaavasti pienentynyt viidellä prosenttiyksiköllä. Ero aiempien vuosien ja vuoden 2019 lukujen välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä.

Kuvio 4.1.

Eläkeikää varten säästäminen vuosina 2011, 2014 ja 2019, 25–67-vuotiaat, prosenttia.

Säästämisen yleisyys vaihtelee väestöryhmittäin. Miehet, korkeammin koulutetut ja yrittäjät vastasivat säästäneensä eläkeikää varten muita useammin vuonna 2019 (taulukko 4.1). Sen sijaan nuoret, matalammin koulutetut ja työttömät olivat varautuneet eläkeikaan säästämällä muita harvemmin.

Vuoden 2019 kyselyssä miehistä 52 prosenttia oli varautunut eläkeikaan säästämällä, naisissa osuus oli kymmenen prosenttiyksikköä matalampi. Vuosien 2011 ja 2014 luvuissa sukupuolten välillä ei ollut eroa eläkeikaan varautumisen yleisyydessä. Aiempiin vuosiin verrattuna säästäminen oli siis yleistynyt vain miesten kohdalla. Naisten kohdalla eläkeikaan varautuminen on pysynyt samalla noin 40 prosentin tasolla.

Ikäluokittain tarkasteltuna harvinaisinta eläkeikään varautuminen oli vuonna 2019 nuorimmassa alle 35-vuotiaiden ikäryhmässä. Heistä 38 prosenttia kertoi säästäneensä eläkeikää varten. Yleisintä säästäminen oli puolestaan 35–44-vuotiaiden ikäryhmässä, josta 52 prosenttia ilmoitti säästävänsä tai säästäneensä eläkeikää varten. Tätä vanhemmissa ikäryhmissä eläkeikaan varautuneiden osuus oli hieman alle puolet.

Vuosien 2011 ja 2014 lukuihin verrattuna eläkeikää varten säästäminen oli yleistynyt 45–54- ja 55–64-vuotiailla. Näissä ikäryhmissä säästämisen yleisyys oli noussut vuoteen 2014 verrattuna noin kymmenen prosenttiyksikköä. Vanhimmassa ikäryhmässä 65–67-vuotiailla säästäminen oli sen sijaan hieman harvinaisempaa kuin vuoden 2014 kyselyssä, mutta muutos ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Perusasteen koulutustaustaisista eläkeikää varten oli vuonna 2019 säästänyt noin 30 prosenttia. Ylemmän korkea-asteen koulutuksen suorittaneissa eläkeikaan varautuneiden osuus oli kaksinkertainen. Säästäminen oli yleistynyt etenkin alemman korkea-asteen koulutuksen saaneiden kohdalla. Heistä vuonna 2019 eläkeikää varten oli säästänyt 54 prosenttia, mikä oli noin kahdeksan prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2014. Säästäneiden osuus kasvoi myös perusasteen ja ylemmän korkea-asteen koulutustaustaisten joukossa, mutta näiden kohdalla ero edelliseen kyselyyn ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Yrittäjät erottuvat selvästi ryhmänä, jotka ovat varautuneet muita useammin eläkeikaan säästämällä. Heistä 70 prosenttia kertoi säästäneensä eläkeikää varten vuoden 2019 kyselyssä. Toiseksi yleisintä säästäminen oli palkansaajien kohdalla, heistä lähes puolet kertoi varautuneensa eläkeikaan säästämällä. Työttömien kohdalla varautuminen oli taas

harvinaisempaa. Heistä 30 prosenttia kertoi säästäneensä eläkeaikaa varten. Aiempiin vuosiin verrattuna eläkeaikaa varten säästäneiden osuus on yrittäjien kohdalla säilynyt samalla tasolla. Sen sijaan palkansaajien kohdalla säästäneiden osuus on kasvanut. Säästäneiden osuus kasvoi myös Muut-ryhmässä, mutta kasvu ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Avo- tai avioliitossa olevista puolet oli säästänyt eläkeaikaa varten vuoden 2019 kyselyssä. Eronneista ja leskistä sekä naimattomista säästäneiden osuus oli alle 40 prosenttia. Aiempiin vuosiin verrattuna säästämisen yleisyys oli vuoden 2019 kyselyssä kasvanut avo- ja avioliitossa olevilla sekä naimattomilla. Myös eronneiden ja leskien kohdalla säästämisen osuus oli aiempaa suurempi, mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Eläkeikaan varautumisen yleisyys kasvoi suoraviivaisesti kotitalouden tulojen mukana. Alimpaan tuloryhmään kuuluvista eläkeaikaa varten oli säästänyt hieman alle neljännes (22 %). Toiseksi alimmassa tuloryhmässä säästäneitä oli kaksi viidestä (40 %). Ylimmässä tuloryhmässä eläkeaikaa varten kertoi säästäneensä kaksi kolmesta (67 %). Kotitalouden tulojen suhteen ei voida tehdä vertailua aiempiin vuosiin, sillä vuosien 2011 ja 2014 kyselyissä ei ollut tietoa kotitalouden tuloista.

Eläkeaikaa varten säästäminen vaihteli myös sen mukaan, miten helposti tai vaikeasti vastaajat kokivat kotitalouden tulojen riittävän menojen kattamiseen. Vaikeuksia kokevien vastaajien kohdalla viidennes (21 %) oli säästänyt eläkeaikaa varten. Sen sijaan lähes kaksi kolmasosaa (63 %) niistä vastaajista, joille menojen kattaminen oli helppoa tai erittäin helppoa, oli säästänyt eläkeaikaa varten. Aiempiin vuosiin verrattuna säästäminen on yleistynyt helpoksi ja hyvin helpoksi menojen kattamisen kokevien joukossa. Muissa ryhmissä erot edellisiin kyselyihin eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 4.1.

Eläkeikää varten säästäneet 25–67-vuotiaat vuosina 2011, 2014 ja 2019 sukupuolen, iän, koulutuksen, pääasiallisen toiminnan ja menojen kattamisen haasteiden mukaan, prosenttia.

	2019	2014	2011
Kaikki	46,7	39,9	40,5
Sukupuoli	(**)	(n.s.)	(n.s.)
Mies	51,6	40,5	41,5
Nainen	42,2	39,4	39,6
Ikä	(**)	(***)	(***)
25–34	37,5	32,3	31,1
35–44	51,5	45,5	49,0
45–54	49,3	41,2	39,1
55–64	48,7	37,7	41,7
65–67	45,2	49,6	43,5
Koulutus	(***)	(***)	(***)
Perusaste	29,8	25,7	29,6
Keskiaste	37,5	36,7	40,2
Alempi korkea-aste	51,9	43,8	45,8
Ylempi korkea-aste	59,3	53,8	49,6
Pääasiallinen toiminta	(***)	(***)	(***)
Palkansaaja	48,0	41,4	42,2
Yrittäjä	69,6	68,9	69,4
Eläkkeellä	38,8	36,5	34,3
Työtön	29,5	21,4	25,5
Muut	37,8	28,7	27,8
Siviilisäätö	(***)	(***)	(***)
Avo- tai avioliitto	50,1	42,8	44,2
Eronnut tai leski	36,2	30,2	31,9
Naimaton	39,3	35,0	31,6
Kotitalouden tulot	(***)		
alle 1 500 e/kk (ref.)	22,4	-	-
1 500–2 499 e/kk	39,7	-	-
2 500–3 499 e/kk	57,4	-	-
3 500 e/kk tai enemmän	67,1	-	-
Menojen kattamisen vaikeus	(***)	(***)	(***)
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	20,7	19,8	20,8
Hieman vaikeaa	29,1	28,6	29,8
Melko helppoa	48,1	45,6	43,8
Helppoa tai hyvin helppoa	62,5	59,0	59,4

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

4.2 Mallitarkastelua säästämisen taustatekijöistä väestöryhmittäin vuonna 2019

Säästämisen yleisyyden väestöryhmittäiset erot kuvastavat jossain määrin päällekkäisiä taloudellisiin resursseihin viittaavia asioita. Esimerkiksi ikä, koulutus ja tulotaso ovat usein yhteydessä toisiinsa. Päällekkäisten vaikutusten vakioimiseksi tarkastellaan seuraavaksi vuoden 2019 säästämisen taustatekijöitä logistisen regressiomallin avulla. Säästämiskysymykseen vastaamatta jättäneet (viisi vastaajaa) on jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

Mallitarkastelun mukaan sukupuoli, ikä, koulutus, pääasiallinen toiminta ja taloudellinen tilanne heijastuvat säästämisen yleisyyteen (taulukko 4.2, sarake 1). Sen sijaan siviilisäädyllä ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta, vaan edellä havaitut erot selittyvät muilla mallissa mukana olevilla tekijöillä. Naiset ovat säästäneet miehiä harvemmin eläkeaikaa varten. Nuorimmassa ikäluokassa säästäminen on 45–54-vuotiaisiin verrattuna harvinaisempaa. Sen sijaan 55 vuotta täyttäneet ja tätä vanhemmat ovat säästäneet vertailuryhmää useammin eläkeaikaa varten.

Korkea-asteen koulutuksen suorittaneet erottuvat perus- ja keskiasteen suorittaneista. He ovat säästäneet eläkeaikaa varten matalammin koulutettuja useammin. Pääasiallisen toiminnan suhteen yrittäjät erottuvat ryhmänä, jossa eläkeaikaa varten säästäminen on yleisempää. Muiden työmarkkinatilaa kuvaavien ryhmien välillä säästämisen yleisyydessä ei ollut eroja, kun muut taustatekijät on huomioitu.

Kotitalouksien taloudellinen tilanne heijastui säästämisen yleisyyteen suoraviivaisesti. Matalampituloisiin kotitalouksiin kuuluvat ja ne, jotka kokivat menojen kattamisessa vaikeuksia, olivat säästäneet eläkeaikaa varten harvemmin kuin korkeampiin tuloryhmiin kuuluvat tai ne, joille menojen kattaminen oli helppoa. Vaikka menojen kattamisen vaikeus ja kotitalouden tulot kertovat osittain samasta asiasta, oli molemmilla tekijöillä itsenäinen vaikutus säästämisen yleisyyteen.

Koska aiemmista vuosista poiketen vuonna 2019 säästämässä oli selkeä ero sukupuolten välillä, tarkastellaan vielä säästämistä erikseen miehillä ja naisilla. Säästämiseen yhteydessä olevat tekijät ovat erilaisia miehille ja naisille (taulukko 4.2, sarakkeet 2 ja 3). Miesten kohdalla säästäminen on yhteydessä yrittäjyyteen, kotitalouden tuloihin ja kokemukseen menojen kattamisen vaikeudesta. Yrittäjämiehet ovat säästäneet selvästi muita ryhmiä useammin. Myös menojen kattamisen helpoksi tai erittäin helpoksi

kokevat miehet ovat säästäneet yleisemmin. Sen sijaan heikompi taloudellinen tilanne on yhteydessä harvinaisempaan säästämiseen. Alimpaan tuloryhmään kuuluvat ja menojen kattamisen vaikeaksi tai erittäin vaikeaksi kokevat miehet ovat säästäneet harvemmin.

Myös naisten kohdalla yrittäjät erottuvat useammin säästävänä ryhmänä. Muiden tekijöiden kohdalla naisten säästäminen yhdistyy erilaisiin taustatekijöihin. Yli 55-vuotiaat, korkea-asteen koulutuksen suorittaneet ja työvoiman ulkopuolella olevat naiset ovat säästäneet muita useammin. Kotitalouden tulot eivät ole naisilla yhteydessä säästämiseen, mutta kokemus menojen kattamisesta on. Hieman vaikeuksia menojen kattamisessa kokevat naiset ovat säästäneet harvemmin kuin menojen kattamisen vähintään melko helpoksi kokevat.

Tulosten vertailu aiempien vuosien kyselyihin on haastavaa, koska aiemmissa raporteissa on käytetty laajempaa ikäjakaumaa ja osittain eri taustamuuttujia. Vuoden 2014 aineiston pohjalta säästämistä ei tarkasteltu kaikki taustatekijät yhtä aikaa huomioiden lainkaan, vaan Ahonen & Liukko (2016) keskittyivät säästämiskäyttäytymisen tarkastelussa jakaumiin yksittäisten taustatekijöiden kohdalla. Vuoden 2011 kyselyssä (Tenhunen 2012) olennaisimmat erot liittyivät ikäjakaumaan ja tulojen erilaiseen mittaukseen. Tulokset iän merkityksen suhteen olivat pääasiassa samansuuntaisia: vanhemmat vastaajat säästivät nuoria useammin. Myös tulokset yrittäjien ja menojen kattamisen helppouden yhdistyminen yleisempään säästämiseen olivat samansuuntaisia vuoden 2019 tulosten kanssa. Koulutuksen kohdalla tuloksissa oli hieman eroa. Vuoden 2011 kyselyssä ylemmän korkea-asteen koulutustaustaiset säästivät yhtä yleisesti kuin perusasteen suorittaneet, mutta vuonna 2019 myös ylemmän korkea-asteen koulutus oli useammin yhteydessä säästämiseen. Eron taustalla voi olla tulojen erilainen mittaaminen tutkimuksissa.

Taulukko 4.2.

Eläkeikää varten säästämisen taustatekijät 2019 kaikille (1), miehille (2) ja naisille (3); logistisen regressiomallin ristosuhteet (odds ratio, OR). Vertailuryhmä merkitty (ref.)-merkinnällä.

On säästänyt tai säästää eläkeikää varten	(1) Kaikki	(2) Miehet	(3) Naiset
Sukupuoli			
Mies (ref.)	1		
Nainen	0,61***		
Ikä			
25–34	0,61**	0,59	0,63
35–44	1,00	1,21	0,85
45–54 (ref.)	1	1	1
55–64	1,38*	1,03	1,95**
65–67	1,62	0,88	3,09**
Koulutus			
Perusaste (ref.)	1	1	1
Keskiaste	1,28	1,07	1,63
Alempi korkea-aste	1,96***	1,56	2,80***
Ylempi korkea-aste	2,12**	1,76	3,20***
Siviilisäätty			
Avo- tai avioliitossa (ref.)	1	1	1
Eronnut tai leski	1,03	1,16	0,91
Naimaton	1,13	1,45	0,83
Pääasiallinen toiminta			
Palkansaaja (ref.)	1	1	1
Yrittäjä	2,55***	3,48***	1,93*
Eläkkeellä	0,92	0,95	0,92
Työtön	1,09	1,30	0,93
Muut	1,49	0,71	2,14*
Kotitalouden tulot			
alle 1 500 e/kk (ref.)	1	1	1
1 500–2 499 e/kk	1,55*	2,41**	1,08
2 500–3 499 e/kk	2,34***	3,26***	1,74
3 500 e/kk tai enemmän	2,62***	3,80***	1,73
Menojen kattamisen vaikeus			
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	0,39***	0,27***	0,58
Hieman vaikeaa	0,53***	0,66	0,42***
Melko helppoa (ref.)	1	1	1
Helppoa tai hyvin helppoa	1,56**	1,75*	1,44
n	1 690	767	923

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevää, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

4.3 Säästöjen käyttökohteet eläkeaikana

Säästöjen käyttökohteet antavat kuvan siitä, ajatellaanko säästöjä käytettäväksi pääasiassa elämisen välttämättömiin menoihin, yllättäviin kuluihin vai lisäämään mahdollisuutta esimerkiksi matkailuun, harrastuksiin tai johonkin muuhun käyttötarkoitukseen.

Yleisimmin suomalaiset ajattelivat tarvitsevansa säästöjä eläkkeellä olleessaan jokapäiväiseen elämiseen (kuviot 4.1 ja 4.2). Hieman yli puolet (53 %) vastaajista mainitsi tämän säästöjen käyttökohteena. Säästöjen käyttö jokapäiväiseen elämiseen oli yleisin käyttökohteena myös vuoden 2014 kyselyssä.

Toiseksi yleisin käyttökohteena säästöille oli yllättävien menojen kattaminen. Hieman alle puolet (47 %) vuoden 2019 kyselyn vastaajista arveli käyttävänsä säästöjä ensisijaisesti tähän tarkoitukseen. Tämän käyttökohteen yleisyys oli lisääntynyt edellisestä kyselystä selvästi: vuonna 2014 noin kolmannes mainitsi yllättävät menot säästöjen käyttökohteena eläkeaikana.

Seuraavaksi yleisimmin säästöjen käyttökohteiksi mainittiin harrastukset (37 %), hoito- ja hoivapalvelut (36 %) sekä lomamatkailu (33 %). Myös näiden käyttökohteiden maininnat ovat lisääntyneet vuodesta 2014. Silloin kolmannes vastaajista arveli käyttävänsä säästöjään hoito- ja hoivapalveluihin ja reilu neljännes mainitsi harrastukset ja lomamatkailun säästöjen käyttökohteina.

Säästöjen käyttö lasten tai muiden läheisten taloudelliseen tukemiseen on pysynyt edellisen kyselyn kanssa samalla tasolla. Hieman alle viidennes (19 %) vastaajista arveli tarvitsevansa säästöjään eläkeaikana tähän tarkoitukseen.

Vuonna 2019 mukana oli uusi vaihtoehto säästöjen käyttökohteeksi: mahdollisuus lopettaa työelämässä ennen eläkeikää. Vaihtoehto liittyi viime vuosina keskusteluun nousseeseen ilmiöön, jossa tavoitellaan taloudellista riippumattomuutta ja mahdollisuutta ”siirtyä eläkkeelle” eli lopettaa työnteko ja elää kertyneillä säästöillä ja niiden tuotoilla¹². Lähes

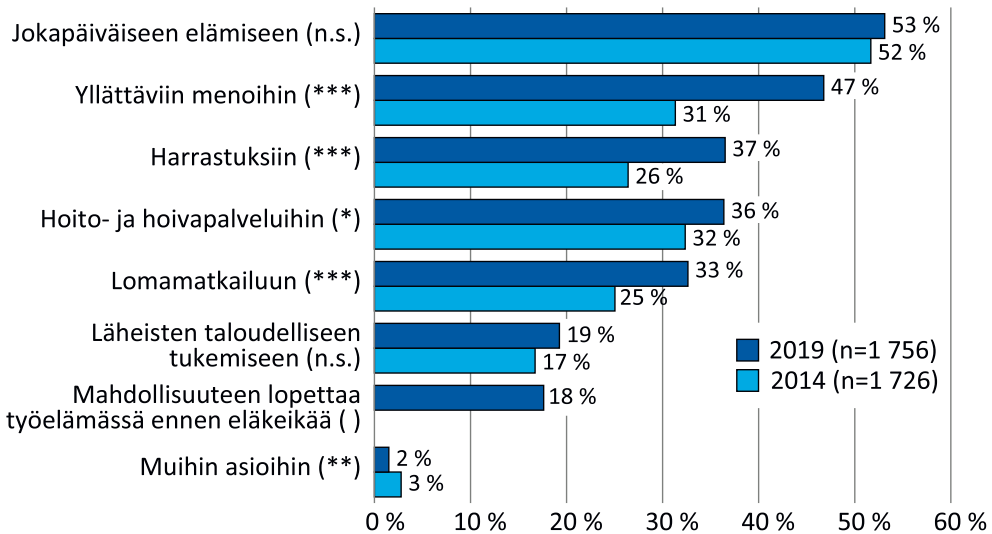
¹² Ilmiöstä käytetään usein lyhennystä FIRE, joka tulee termistä ”Financial Independence, Retire Early”. Ilmiöön liittyy tavoite elää erittäin säästäväästi ja sijoittaa huomattava osa tuloista. Taloudellinen riippumattomuus voi siten ilmiönä viitata laajempaan kokonaisuuteen kuin tässä vaihtoehdossa esillä oleva mahdollisuus lopettaa työnteko ennen eläkeikää.

viidennes (18 %) vastaajista mainitsi mahdollisuuden lopettaa työskentely aiemmin käyttökohteeksi eläke-aikaan varatuille säästöille.

Kuvio 4.2.

Säästöjen käyttökohteet 25–67-vuotiaat, prosenttia.

Mihin arvelet ensisijaisesti tarvitsevasi säästöjäsi eläkkeellä ollessasi?

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevää, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Tarkastellaan seuraavaksi säästöjen käyttökohteita vuonna 2019 kahdessa ryhmässä. Ensimmäisessä ryhmässä ovat jokapäiväinen eläminen, yllättävät menot ja hoito- ja hoivapalvelut. Tämän ryhmän käyttökohteet sisältävät todennäköisemmin välttämättömiksi luokiteltavia menoja. Toisessa ryhmässä ovat läheisten tukeminen, harrastukset, lomamatkailu ja mahdollisuus lopettaa työelämässä ennen eläkeikää. Nämä ovat useammin sellaisia käyttökohteita, joihin kuluttamisesta voi tarvittaessa helpommin tinkiä. Käyttökohteiden taustatekijöitä selvittävien logististen regressiomallien tulokset ovat ensimmäisen välttämättömämmistä menoista koostuvien käyttökohteiden osalta taulukossa 4.3 ja muiden käyttökohteiden osalta taulukossa 4.4.

Säästöjen käyttö välttämättömiin menoihin

Yleisimmin mainittu säästöjen käyttökohde, jokapäiväinen eläminen, oli yhtä yleinen kaikissa väestöryhmissä. Yhdenkään taustatekijän kohdalla erot eivät muodostuneet tilastollisesti merkitseviksi. Toisin sanoen arvio siitä, että käyttää eläkeaikana säästöjä jokapäiväiseen elämiseen on yhtä yleinen sukupuolesta, iästä, koulutuksesta, siviilisäädystä, pääasiallisesta toiminnasta, kotitalouden tuloista ja menojen kattamisen haasteista riippumatta.

län, sukupuolen, koulutuksen ja pääasiallisen toiminnan suhteen yllättävät menot olivat yhtä yleisiä säästöjen käyttökohteita kaikille. Myöskään siviilisäätö tai kotitalouden tulot eivät heijastuneet tämän käyttökohteen yleisyyteen. Sen sijaan menojen kattamiseen liittyvät vaikeudet vaikuttivat siihen, kuinka usein yllättävät menot mainittiin säästöjen käyttökohteena. Vastajat, jotka kokivat vähintään hieman vaikeuksia menojen kattamisessa, olivat maininneet harvemmin tämän käyttökohteen.

Hoito- ja hoivapalveluihin eläkeikanaan säästöjä ajattelevat tarvitsevansa muita useammin naiset, perusastetta korkeammin koulutetut ja menojen kattamisen helpoksi kokevat. Ikä, siviilisäätö, pääasiallinen toiminta tai kotitalouden tulot eivät erotelleet tämän käyttökohteen valinnoita.

Taulukko 4.3.

Jokapäiväinen eläminen, yllättävät menot, harrastukset ja hoito- ja hoivapalvelut säästöjen käyttökohteena vuonna 2019, taustatekijät logistisen regressiomallin avulla. Ristisuhteet (odds ratio, OR). Vertailuryhmä merkitty (ref.)-merkinnällä. n=1 694.

	Jokapäiväiseen elämiseen	Yllättäviin menoihin	Hoito- ja hoivapalveluihin
Sukupuoli			
Mies (ref.)	1	1	1
Nainen	1,01	1,06	1,39**
Ikä			
25–34	1,09	1,41	1,22
35–44	0,92	1,03	1,07
45–54 (ref.)	1	1	1
55–64	0,89	1,33	0,97
65–67	0,83	1,41	0,86
Koulutus			
Perusaste (ref.)	1	1	1
Keskiaste	0,95	1,11	1,57*
Alempi korkea-aste	0,94	1,16	1,63*
Ylempi korkea-aste	0,77	1,12	2,32***
Siviilisäätty			
Avo- tai avioliitossa (ref.)	1	1	1
Eronnut tai leski	1,01	0,95	0,89
Naimaton	1,01	1,12	0,93
Pääasiallinen toiminta			
Palkansaaja (ref.)	1	1	1
Yrittäjä	1,25	0,79	1,14
Eläkkeellä	0,81	0,74	1,28
Työtön	1,05	0,91	1,34
Muut	1,16	1,19	1,13
Kotitalouden tulot			
alle 1 500 e/kk (ref.)	1	1	1
1 500–2 499 e/kk	1,15	1,29	1,20
2 500–3 499 e/kk	1,02	1,36	1,21
3 500 e/kk tai enemmän	0,80	1,17	1,19
Menojen kattamisen vaikeus			
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	1,15	0,38***	0,50**
Hieman vaikeaa	1,18	0,68*	0,72*
Melko helppoa (ref.)	1	1	1
Helppoa tai hyvin helppoa	0,79	0,96	1,18

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevää, * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Säästöjen käyttö muihin menoihin

Miehet, alle 45-vuotiaat ja ylemmän korkea-asteen suorittaneet ajattelivat tarvitsevansa säästöjä eläkeaikana läheisten tukemiseen. Sen sijaan naimattomat mainitsivat tämän käyttökohteen avo- tai avioliitossa olevia ja eronneita ja leskiä harvemmin.

Harrastukset eläkeajan säästöjen käyttökohteena nousivat useammin esille kahdessa nuorimmassa ikäryhmässä ja korkeammin koulutettujen kohdalla. Sen sijaan perusasteen koulutustaustaiset ja menojen kattamisen hieman vaikeaksi kokevat mainitsivat harrastukset muita harvemmin säästöjen käyttökohteeksi.

Ikä ja taloudellinen tilanne heijastuvat selkeästi ajatukseen käyttää eläkeaikana säästöjä lomamatkailuun. Nuorimmat ja vanhimmat vastaajat mainitsivat lomamatkailun säästöjen käyttökohteena muita useammin. Myös perusastetta korkeammin koulutetut, yrittäjät ja palkansaajat, korkeampiin tuloryhmiin kuuluvat sekä ne, jotka eivät kokeneet menojen kattamisessa vaikeuksia arvioivat tarvitsevansa säästöjään tähän käyttökohteeseen. Sen sijaan eläkeläiset, työttömät ja menojen kattamisessa vaikeuksia kokevat mainitsivat harvemmin lomamatkailun säästöjen käyttökohteeksi.

Mahdollisuus lopettaa työskentely ennen eläkeikää -vaihtoehdon säästöjen käyttökohteeksi mainitsevien osuus oli suurempi nuorempien vastaajien, yrittäjien ja korkeampituloisiin kotitalouksiin kuuluvien kohdalla. Erot ikäryhmien välillä eivät kuitenkaan olleet yksiselitteisen selkeitä. Vertailuryhmästä riippuen tuloksissa erottuvat joko kaksi nuorinta ikäryhmää tai vain toiseksi nuorimpien ikäryhmä useammin tämän vaihtoehdon maininneina.¹³ Matalimpaan tuloryhmään kuuluvat, eläkeläiset ja hieman menojen kattamisessa vaikeuksia kokevat mainitsivat tämän säästöjen käyttökohteena muita harvemmin.

13 Tilastollisesti merkitsevästi erottuivat ainoastaan 35–44-vuotiaat, jotka säästivät tähän käyttökohteeseen vertailuryhmänä olevia 45–54-vuotiaita useammin. Nuorimpien eli 25–34-vuotiaiden kohdalla kerroin ei ollut tilastollisesti merkitsevä valitulla viiden prosentin merkitsevyystasolla. Jos vertailukohteena olisi käytetty vähiten tämän vaihtoehdon maininneita 55–64-vuotiaita, kaksi nuorinta ikäluokkaa olisi erottunut tilastollisesti merkitsevästi vertailuryhmästä.

Taulukko 4.4.

Lomamatkailu, läheisten tukeminen ja mahdollisuus lopettaa aiemmin työelämässä säästöjen käyttökohteena vuonna 2019, taustatekijät logistisen regressiomallin avulla. Ristisuhteet (odds ratio). n=1 694.

	Läheisten tukemiseen	Harrastuksiin	Lomamatkailuun	Mahdollisuuden lopettaa aiemmin työelämässä
Sukupuoli				
Mies (ref.)	1	1	1	1
Nainen	0,63***	0,80	0,85	0,76
Ikä				
25–34	1,73*	1,90**	1,48*	1,56
35–44	1,55*	1,54*	1,03	1,79**
45–54 (ref.)	1	1	1	1
55–64	1,01	0,83	0,95	0,89
65–67	1,41	1,11	1,71*	0,79
Koulutus				
Perusaste (ref.)	1	1	1	1
Keskiaste	1,30	2,18**	1,72*	1,00
Alempi korkea-aste	1,62	2,93***	2,21**	0,91
Ylempi korkea-aste	1,88*	3,72***	2,50***	1,01
Siviilisäätty				
Avo- tai avioliitossa (ref.)	1	1	1	1
Eronnut tai leski	0,71	1,28	1,20	0,74
Naimaton	0,60*	1,04	0,75	1,40
Pääasiallinen toiminta				
Palkansaaja (ref.)	1	1	1	1
Yrittäjä	1,27	1,00	1,24	1,68*
Eläkkeellä	1,35	0,74	0,62*	0,19***
Työtön	1,74	0,82	0,44*	0,92
Muut	1,07	1,01	1,09	1,09
Kotitalouden tulot				
alle 1 500 e/kk (ref.)	1	1	1	1
1 500–2 499 e/kk	1,38	1,14	1,55	2,09*
2 500–3 499 e/kk	1,74	1,39	2,05*	2,69*
3 500 e/kk tai enemmän	1,29	1,63	2,77***	3,46**
Menojen kattamisen vaikeus				
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	1,11	0,61	0,49*	0,97
Hieman vaikeaa	0,66	0,49***	0,46***	0,49**
Melko helppoa (ref.)	1	1	1	1
Helppoa tai hyvin helppoa	1,18	1,15	1,35*	1,29

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

5 Miksi ei säästetä?

Yli puolet suomalaisista ei säästä tai ole aiemmin säästänyt eläkeikaa varten. Tämän taustalla voi olla monenlaisia syitä. Ilmeisin niistä liittyy taloudellisiin mahdollisuuksiin säästää. Jos taloudellinen tilanne on sellainen, ettei pysty säästämään, ei eläkeikaan varautuminen ole mahdollista. Toisaalta säästämättä jättämisen taustalla voi olla myös päinvastainen tilanne. Jos uskoo taloudellisen tilanteen olevan eläkeaikana riittävän hyvä, esimerkiksi karttuneen varallisuuden, todennäköisen perinnön tai korkeaksi karttuvan lakisääteisen eläkkeen vuoksi, säästämistä ei ehkä nähdä tarpeelliseksi.

Säästämättä jättämisen taustalla voi vaikuttaa psykologisen taloustieteen tutkimuksissa esiin noussut taipumus lykätä säästämisen aloittamista tai aliarvioida tulevaisuuden kulutusmahdollisuuksien tärkeyttä. Lähtöleikkauksen painottaminen tai itsekontrollin puute voivat johtaa siihen, että kulutuksen lykkääminen tulevaisuuteen viivästyy tai jää kokonaan tekemättä. On myös mahdollista, että säästämättä jättämisen taustalla ei ole mitään erityistä syytä, mutta vastaaja on halunnut valita ainakin jotain kyselyssä annetuista vaihtoehdoista.

Säästämättä jättämisen syitä koskeva kysymys oli suunnattu niille, jotka eivät ole säästäneet. Osa säästämiskysymykseen myönteisesti vastanneistakin mainitsi syitä sille, ettei säästä. Seuraavassa keskitytään kuitenkin tarkastelemaan säästämättä jättämisen syitä vain niiden vastaajien joukossa, jotka kertoivat, etteivät he säästä tai ole säästäneet eläkeikaa varten (n=931).¹⁴

5.1 Säästämättä jättämisen syyt

Yleisin syy siihen, ettei ole säästänyt eläkeikaa varten on edelleen taloudellisten mahdollisuuksien muodostama este (kuvio 5.1). Kolme viidestä (60 %) säästämättä jättäneestä kertoi syyksi sen, ettei heillä ole talou-

¹⁴ Kysymys alkoi ”Jos et ole säästänyt eläkeikaa varten...”. Suurin osa (80 %) säästämiskysymykseen myönteisesti vastanneista on jättänyt tämän kysymyksen vastaamatta. Niiden vastausten tulkinta, jotka kertoivat säästäneensä mutta ovat silti maininneet säästämättä jättämisen syitä, olisi haastavampaa kuin säästämättä jättäneiden kohdalla.

dellisistä syitä mahdollista säästää. Tämä oli yleisin syy olla säästämättä eläkeaikaa varten myös vuosien 2011 ja 2014 kyselyissä. Vuonna 2014 taloudelliset rajoitteet olivat syynä säästämättä jättämiselle kahdella kolmasosalla (67 %). Vuonna 2019 tämän syyn kertoneiden osuus laski edellisestä kyselystä, mutta oli edelleen korkeammalla kuin vuonna 2011, jolloin säästämättä jättäneistä hieman yli puolet (53 %) mainitsi syyksi sen, ettei heillä ollut taloudellisesti mahdollista säästää.

Toiseksi yleisin syy jättää säästämättä eläkeaikaa varten oli halu käyttää rahat tämänhetkiseen kulutukseen. Lähes neljännes (23 %) säästämättä jättäneistä kertoi tämän syyksi sille, ettei ollut varautunut eläkeikaan säästämällä. Säästämisen ajatteli aloittavansa myöhemmin lähes viidennes (19 %) niistä, jotka eivät vielä olleet varautuneet eläkeaikaa varten. Lähes yhtä moni kertoi syyksi sen, ettei ollut tullut ajatelleeksi säästämistä (17 %). Tämä luku oli lähes kolminkertaistunut edellisten kyselyjen tasosta¹⁵.

Noin joka kymmenes (11 %) säästämättä jättänyt kertoi syyksi sen, että uskoo tulevansa toimeen ilman säästämistä. Jo kertyneen varallisuuden ja odotettavissa olevan perinnön perusteella säästämättä jättäneitä oli 6–7 prosenttia säästämättä jättäneistä. Nämä vaihtoehdot olivat harvinaisimpia syitä sille, ettei ole säästänyt eläkeaikaa varten.

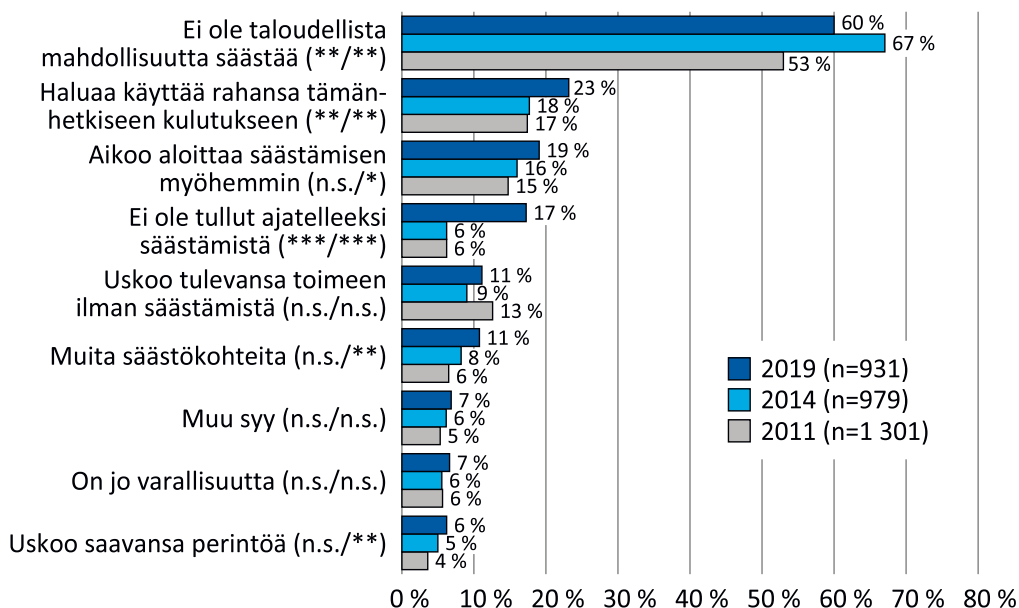
Maininnat säästämättä jättämisen sille ovat lisääntyneet kaikkien vaihtoehtojen kohdalla, lukuun ottamatta taloudellista rajoitetta säästämislle, missä on tapahtunut hieman laskua. Lisääntyneiden mainintojen taustalla on mahdollisuus valita useampia vaihtoehtoja. Vuoden 2019 kyselyssä valittiin keskimäärin 1,6 vaihtoehtoa. Se oli hieman enemmän kuin aiemmissa kyselyissä: vuoden 2011 kyselyssä säästämättä jättämiselle annettiin keskimäärin 1,2 syytä ja vuonna 2014 keskimäärin 1,4 syytä.

---

15 Säästämättä jättäneiden kohdalla ”ei ole tullut ajatelleeksi”-perusteen maininnat olivat lisääntyneet kaikissa ikäluokassa, mutta etenkin nuorimpien vastaajien joukossa. Vuonna 2019 alle 35-vuotiaista säästämättä jättäneistä lähes kolmannes kertoi syyksi, ettei ole tullut ajatelleeksi asiaa. Tätä vanhemmissa ikäluokissa syyn mainitsi 11–14 prosenttia vastaajista. Aiempina vuosina nuorimmassa ikäluokassa tämän syyn mainitsi seitsemän (2011) ja viisi (2014) prosenttia nuorimmista vastaajista ja muissakin ikäluokissa osuus oli korkeimmillaan kahdeksan prosenttia säästämättä jättäneistä.

Kuvio 5.1.

Säästämättä jättämisen syyt, prosenttia 25–67-vuotiaat vastaajista, jotka kertoivat, etteivät säästä tai ole säästäneet eläkeikää varten.

Syitä, ettei ole säästänyt eläkeikää varten[#]

[#] Vuosien 2011 ja 2014 kyselyissä kysymys oli muotoiltu ”Jos et säästä eläkeikää varten, onko syynä ” ja vuonna 2019 ”Jos et ole säästänyt eläkeikää varten, onko syynä”.

Erojen tilastollinen merkitsevyys (vuosien 2019 ja 2014 välillä / vuosien 2019 ja 2011 välillä): n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Säästämättä jättämisen taustalla olevat syyt on tässä jaoteltu kolmeen ryhmään. Ensimmäinen ja suurin ryhmä muodostuu vastaajista, jotka kertoivat perusteeksi taloudellisen rajoitteen säästämislle. Toinen ryhmä koostuu nykyhetken kulutuksen painottamisesta. Tähän ryhmään on laskettu mukaan maininnat halusta käyttää rahat tämänhetkiseen kulutukseen, aikomus aloittaa säästäminen myöhemmin tai ettei ole tullut tähän mennessä ajatelleeksi säästämistä eläkeikää varten. Kolmannen ryhmän säästämättä jättämisen perusteista muodostavat syyt, jotka liittyvät siihen, ettei vastaaja koe tarpeelliseksi säästää eläkeikää varten. Näihin syihin lukeutuvat perusteet, että on jo varallisuutta eläkeikää varten riittävästi,

uskoo saavansa aikanaan perintöä tai uskoo muuten tulevansa toimeen eläkkeellä ilman säästämistä.¹⁶

5.2 Taloudellisista syistä säästämättä jättäneet

Taloudellisista syistä säästämättä jättäminen oli yhtä yleistä miesten ja naisten ja kaikkien ikäryhmien keskuudessa (taulukko 5.1, sarake 1). Odotetusti erityisesti taloudelliseen tilanteeseen läheisesti liittyvät taustatekijät olivat merkittäviä. Koulutus, työttömyys, kotitalouden tulot ja kokemus menojen kattamisen vaikeudesta heijastuivat siihen, kuinka usein taloudellinen rajoite oli valittu säästämättä jättämisen syyksi.

Säästämättä jättäneistä perusasteen koulutustaustaisista 71 prosenttia mainitsi taloudelliset vaikeudet syyksi olla säästämättä. Keskiasteen ja alemman korkea-asteen koulutetuista tämä oli syynä noin 60 prosentille ja ylemmän korkea-asteen koulutustaustaisista alle puolelle (47 %) säästämättä jättäneistä. Työttömät erottuivat ryhmänä, jossa taloudelliset syyt ovat säästämättä jättämisen taustalla useammin kuin palkansaaajilla, yrittäjillä, eläkeläisillä tai ryhmään muut kuuluvilla. Säästämättä jättäneistä työttömistä 88 prosenttia kertoi syyksi taloudellisten mahdollisuuksien puutteen. Myös säästämättä jättäneet lesket ja eronneet kertoivat taloudellisten rajoitteiden olevan syynä säästämättä jättämiseen useammin kuin avo- tai avioliitossa olevat tai naimattomat.

Kotitalouden tuloilla on selkeä yhteys siihen, miten usein taloudelliset syyt ovat säästämättä jättämisen taustalla. Lähes neljä viidestä (79 %) matalimpaan tuloryhmään kuuluvasta säästämättä jättäneestä mainitsi taloudelliset syyt säästämättä jättämisen perusteeksi. Osuus laski tulojen noustessa. Ylimmässä tuloryhmässä säästämättä jättäneistä hieman yli kolmannes (35 %) kertoi perusteeksi taloudelliset syyt. Myös kokemus menojen kattamisen vaikeudesta näkyi taloudellisesta syistä säästämättä jättämisen yleisyydessä. Vastaajista, jotka eivät olleet säästäneet ja jotka kokivat ainakin hieman vaikeuksia menojen kattamisessa, noin neljä viidestä (79 %) kertoi säästämättä jättämisen syyksi sen, ettei säästäminen ole taloudellisesti mahdollista. Helpoksi menojen kattamisen kokevista tämän syyn mainitsi noin neljännes (27 %) säästämättä jättäneistä.

---

16 Liitteessä 3 on esitetty säästämättä jättämisen syiden jakaumat taustatekijöiden mukaan yksittäisten syiden kohdalla.

Taulukko 5.1.

Taloudellisista syistä säästämättä jättäminen väestöryhmittäin. Osuudet (%) yksittäisten taustamuuttujien mukaan (1) sekä kokonaisvaikutus (ristisuhteet) kaikki taustamuuttajat huomioivassa mallissa (2). Vertailuryhmä keritty (ref.)-merkinällä.

	(1) Ei ole säästänyt, koska ei ole taloudellisesti mahdollista, % kaikista säästämättä jättäneistä	(2) Kokonaisvaikutus, logistinen regressiomalli
Kaikki	60	
Sukupuoli	(n.s.)	
Mies	57,3	1 (ref.)
Nainen	62,7	1,57*
Ikä	(n.s.)	
25–34	57,5	0,98
35–44	53,8	0,71
45–54	61,6	1 (ref.)
55–64	65,8	0,73
65–67	61,9	0,74
Koulutus	(**)	
Perusaste	70,5	1 (ref.)
Keskiaste	60,8	0,92
Alempi korkea-aste	60,4	0,89
Ylempi korkea-aste	47,1	0,90
Pääasiallinen toiminta	(***)	
Palkansaaja	54,3	1 (ref.)
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	65,2	1,39
Työtön	88,1	3,08*
Eläkkeellä	65,1	0,73
Muut	63,0	0,91
Siviilisäätty	(**)	
Avo- tai avioliitto	57,5	1 (ref.)
Eronnut tai leski	73,7	0,95
Naimaton	59,5	0,61
Kotitalouden tulot	(***)	
Alle 1 500 e/kk	78,6	1 (ref.)
1 500–2 499 e /kk	64,2	1,14
2 500–3 499 e/kk	45,7	0,76
3 500 e/kk tai enemmän	35,2	0,73
Menojen kattamisen vaikeus	(***)	
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	86,7	5,02***
Hieman vaikeaa	80,4	3,29***
Melko helppoa	56,8	1 (ref.)
Helppoa tai hyvin helppoa	26,6	0,28***
n	906–931	896

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Kun huomioidaan taustatekijöiden mahdolliset päällekkäiset vaikutukset (taulukko 5.1, sarake 2), osa suorien jakaumien osoittamista eroista selittyy muilla mallissa mukana olevilla tekijöillä. Tulojen, toimeentulokokemuksen ja työttömyyden merkitykset säilyivät mallissa voimakkaana. Sen sijaan koulutuksen ja siviilisäädyn yhteydet katosivat, kun taustatekijöiden päällekkäiset vaikutukset huomioidaan mallitarkastelussa. Myöskään ikä ei selittänyt taloudellisia rajoitteita säästämättömyyden syynä, mutta mallitarkastelussa sukupuolen merkitys nousi esiin. Kun muut taustatekijät huomioidaan, naiset mainitsivat taloudellisen syyn perusteeksi säästämättä jättämiselle miehiä useammin.

5.3 Nykyhetken kulutuksen painottajat

Vastausvaihtoehdoissa oli mukana kolme syytä, joiden voidaan tulkita viittaavan nykyhetken kulutuksen painottamiseen ja ajatukseen, jossa eläkeaikaa varten säästäminen nähdään korkeintaan tulevaisuuden tarpeena. Näitä olivat toive käyttää rahat tämänhetkiseen kulutukseen (195 vastaajaa), aikomus säästää eläkeaikaa varten myöhemmin (129 vastaajaa), sekä se, ettei ole tullut ajatelleeksi säästämistä (146 vastaajaa). Ainakin yhden nykykulutuksen painottamiseen viittaavan syyn säästämättä jättämiselle mainitsi 365 vastaajaa (44 % niistä vastaajista, jotka eivät olleet säästäneet eläkeaikaa varten).

Säästämättä jättämisen syynä nykykulutuksen painotukseen viittavia perusteita mainitsivat useammin nuorimmat vastaajat, ylemmän korkeasteen suorittaneet, palkansaajat, opiskelijoista ja työelämän ulkopuolella olevista koostuvan ryhmän Muut edustajat sekä korkeampituloisiin kotitalouksiin kuuluvat vastaajat (taulukko 5.2, sarake 1). Miesten ja naisten välillä ei ollut eroa siinä, kuinka moni säästämättä jättäneistä mainitsi nykyhetken kulutuksen painotukseen liittyviä asioita perusteeksi säästämättä jättämiselle.

Säästämättä jättäneistä alle 35-vuotiaista kaksi kolmesta (66 %) mainitsi ainakin jonkin tähän ryhmään kuuluvan perusteen. Myös seuraavaksi nuorimpaan ikäluokkaan kuuluvat, 35–44-vuotiaat, ilmoittivat nykyhetken painotukseen liittyviä syitä useammin säästämättä jättämisen taustalla. Yli 45-vuotiaista säästämättä jättäneistä tämän ryhmän syyn mainitsi noin joka kolmas (32 %), yli 65-vuotiaista noin joka neljäs (26 %).

Yli puolet säästämättä jättäneistä palkansaajista (52 %) ja ryhmään Muut kuuluvista (56 %) mainitsi ainakin yhden tähän ryhmään kuuluvan syyn perusteena säästämättä jättämiselle. Keskimääräistä harvemmin tähän ryhmään kuuluvia syitä mainitsivat työttömät, eläkeläiset ja eronneet tai lesket. Työttömien kohdalla osuus oli reilu neljännes (29 %) ja säästämättä jättäneiden eläkeläisten kohdalla reilu viidennes (22 %) vastanneista. Eronneista ja leskistä tähän ryhmään kuuluvia syitä valitsi noin viidennes (21 %) säästämättä jättäneistä, kun naimattomien ja avo- ja avioliitossa olevista osuus oli hieman alle puolet (48 %).

Nykykulutuksen painotukseen viittaavat syyt säästämättä jättämisen taustalla olivat yleisempiä korkeammassa tuloryhmissä sekä niillä vastaajilla, joilla ei ollut vaikeuksia menojen kattamisessa. Alimpaan tuloryhmään kuuluvista säästämättä jättäneistä alle joka kolmas (30 %) mainitsi tämän ryhmän syyn säästämättä jättämisen perusteeksi, kun kahdessa ylimmässä tuloryhmässä osuus oli noin kaksinkertainen. Niistä säästämättä jättäneistä, joilla oli vaikeuksia menojen kattamisessa, joka viides (20 %) mainitsi syyksi nykykulutuksen painotukseen viittaavan syyn. Sen sijaan melko helpoksi menojen kattamisen kokevista lähes puolet (48 %) ja helpoksi tai erittäin helpoksi kokevista yli kaksi kolmasosaa (70 %) ilmoitti säästämättä jättämisen perusteeksi ainakin yhden nykykulutukseen painottamiseen viittavan syyn.

Taustatekijöiden yhtäaikaiset vaikutukset huomioiva mallitarkastelu osoitti, että sukupuoli, ikä ja menojen kattamisessa koetut vaikeudet selittävät nykykulutuksen painottamiseen viittavia syitä säästämättä jättämistä selittävinä tekijöinä (taulukko 5.2, sarake 2). Miehet mainitsivat tähän ryhmään kuuluvan syyn säästämättä jättämisen perusteena naisia useammin. Alle 45-vuotiaat valitsivat nykykulutuksen painottamiseen liittyvät syyt säästämättä jättämisen taustaksi selvästi vanhempia vastaajia useammin. Sen sijaan säästämättä jättäneet eläkeläiset erottuivat ryhmänä, jossa nykykulutuksen painotukseen viittaavia perusteita mainittiin harvemmin kuin palkansaajat.

Koulutuksen ja kotitalouden tulojen yhteys nykyhetken kulutuksen painotukseen säästämättä jättämisen syynä hävisi, kun muut taustatekijät otettiin huomioon. Sen sijaan kokemus menojen kattamisen vaikeudesta oli edelleen merkittävä selittäjä. Menojen kattamisessa vaikeuksia kokevat mainitsivat tämän ryhmän perusteena säästämättä jättämiselle harvemmin kuin vastaajat, joille menojen kattaminen oli melko helppoa. Kaikkein helpommaksi menojen kattamisen kokevien ryhmässä nykykulutuksen painotukseen viittaavat syyt olivat vielä yleisempiä.

Taulukko 5.2.

Nykyhetken kulutuksen painottamisen vuoksi säästämättä jättäneet 2019 väestöryhmittäin. Osuudet (%) yksittäisten muuttujien mukaan (1) sekä kokonaisvaikutus (ristisuhteet) kaikki taustamuuttujat huomioivassa mallissa (2). Vertailuryhmä merkitty (ref.)-merkinnällä.

	(1) Ei ole säästännyt, koska painottaa nykyhetken kulutusta [#] , % kaikista säästämättä jättäneistä	(2) Kokonaisvaikutus, logistinen regressiomalli
Kaikki	44,4	
Sukupuoli	(n.s.)	
Mies	47,0	1 (ref.)
Nainen	42,1	0,69*
Ikä	(***)	
25–34	66,2	4,13***
35–44	53,1	2,32**
45–54	32,0	1 (ref.)
55–64	31,2	1,57
65–67	26,4	1,94
Koulutus	(***)	
Perusaste	31,2	1 (ref.)
Keskiaste	46,2	0,97
Alempi korkea-aste	41,3	0,86
Ylempi korkea-aste	61,9	1,22
Pääasiallinen toiminta	(***)	
Palkansaaja	51,7	1 (ref.)
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	34,7	0,63
Työtön	28,9	0,61
Eläkkeellä	21,7	0,47*
Muut	56,1	1,24
Siviilisäätö	(***)	
Avo- tai avioliitto	48,2	1 (ref.)
Eronnut tai leski	20,8	0,64
Naimaton	47,7	1,01
Kotitalouden tulot	(***)	
Alle 1 500 e/kk	30,4	1 (ref.)
1 500–2 499 e /kk	41,8	0,91
2 500–3 499 e/kk	58,5	1,36
3 500 e/kk tai enemmän	61,1	1,21
Menojen kattamisen vaikeus	(***)	
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	20,0	0,37***
Hieman vaikeaa	31,1	0,54**
Melko helppoa	47,5	1 (ref.)
Helppoa tai hyvin helppoa	69,9	2,34***
n	906–931	896

[#] Muuttuja saa arvon 1, jos vastaaja ei ole säästännyt eläkeikää varten ja on maininnut syyksi ainakin yhden seuraavista syistä: haluaa käyttää rahansa nykyhetken kulutukseen, aikoo säästää myöhemmin tai ei ole tullut ajatelleeksi säästämistä.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

5.4 Ei säästämistarvetta kokeneet

Osa säästämättä jättäneistä ei koe tarvetta säästää eläkeikää varten. Tähän ryhmään on laskettu sellaiset säästämättä jättäneet vastaajat, jotka uskovat tulevansa toimeen ilman säästämistä (121 mainintaa), vastaajat, joilla on jo varallisuutta (64 mainintaa) sekä ne, jotka uskovat saavansa perintöä (51 mainintaa). Ainakin yhden näistä aiheista säästämättä jättämisen syyksi mainitsi 202 vastaajaa (20 prosenttia kaikista säästämättä jättäneistä).

Miehet ja naiset mainitsivat yhtä usein säästämättä jättämisen syyksi sen, etteivät koe tarvetta säästää eläkeikää varten (taulukko 5.3, sarake 1). Muiden taustatekijöiden kohdalla vastauksissa oli eroja. Vanhemmat, korkeammin koulutetut, eläkeläiset ja paremmassa taloudellisessa tilanteessa olevat kokivat useammin, että säästämättä jättämisen syynä oli säästämistarpeen puuttuminen. Yli 55-vuotiaista yli neljännes (26–28 %) säästämättä jättäneistä mainitsi tähän ryhmään kuuluvan syyn perusteeksi säästämättä jättämiselle, alle 35-vuotiaiden kohdalla näin vastasi joka kahdeksas (12 %). Korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla tämän ryhmän syyt olivat perusteena neljännekselle (23–28 %) säästämättä jättäneistä, kun perus- ja keskiasteen koulutustaustaisista osuus oli noin puolet siitä.

Peruste, ettei ole säästänyt, koska ei koe siihen taloudellista tarvetta, oli odotetusti säästämättä jättämisen taustalla useammin paremmassa taloudellisessa tilanteessa olevilla vastaajilla. Alimpaan tuloluokkaan kuuluvista kymmenen prosenttia oli maininnut perusteluksi ainakin yhden edellä mainituista säästämistarpeen puuttumiseen yhdistyvistä syistä perusteeksi sille, ettei ollut säästänyt. Toiseksi alimmassa tuloryhmässä tähän ryhmään kuuluva syy oli perusteena 20 prosentilla ja ylimmässä tuloryhmässä yli 30 prosentilla säästämättä jättäneistä. Menojen kattamisessa suuria vaikeuksia kokevista vain viisi prosenttia mainitsi säästämättä jättämisen syyksi tähän ryhmään kuuluvan perusteen, kun vähintään melko helpoksi menojen kattamisen kokevien kohdalla osuus oli 28 prosenttia.

Taulukko 5.3.

Ei säästämistarvetta kokeneet 2019 väestöryhmittäin. Osuudet (%) yksittäisten muuttujien mukaan (1) sekä kokonaisvaikutus (ristisuhteet) kaikki taustamuuttujat huomioivassa mallissa (2). Vertailuryhmä merkitty (ref.)-merkinnällä.

	(1) Ei ole säästänyt, koska ei koe tarvitsevänsä säästöjä eläkeikää varten [#] , % kaikista säästämättä jättäneistä	(2) Kokonaisvaikutus, logistinen regressiomalli
Kaikki	20,1	
Sukupuoli	(n.s.)	
Mies	22,3	1 (ref.)
Nainen	18,2	0,66*
Ikä	(**)	
25–34	12,3	0,55
35–44	20,9	0,95
45–54	19,3	1 (ref.)
55–64	26,2	1,85*
65–67	28,1	1,50
Koulutus	(**)	
Perusaste	13,6	1 (ref.)
Keskiaste	15,6	1,33
Alempi korkea-aste	23,2	2,14**
Ylempi korkea-aste	28,4	2,86**
Pääasiallinen toiminta	(**)	
Palkansaaja	21,7	1 (ref.)
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	17,6	0,71
Työtön	12,2	0,82
Eläkkeellä	26,4	1,87*
Muut	5,3	0,44
Siviilisäätö	(**)	
Avo- tai avioliitto	23,1	1 (ref.)
Eronnut tai leski	19,3	1,19
Naimaton	10,9	0,64
Kotitalouden tulot	(***)	
Alle 1 500 e/kk	10,9	1 (ref.)
1 500–2 499 e /kk	20,2	0,96
2 500–3 499 e/kk	25,0	0,87
3 500 e/kk tai enemmän	31,2	0,96
Menojen kattamisen vaikeus	(***)	
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	4,5	0,09***
Hieman vaikeaa	12,1	0,33***
Melko helppoa	28,6	1 (ref.)
Helppoa tai hyvin helppoa	28,4	1,09
n	906–931	

[#] Muuttuja saa arvon 1, jos vastaaja ei ole säästänyt eläkeikää varten ja on maininnut syyksi ainakin yhden seuraavista syistä: uskoo tulevänsä toimeen ilman säästämistä, on jo varallisuutta tai uskoo saavansa perintöä.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Taustamuuttujien päällekkäisyyden huomioivassa mallitarkastelussa vain siviilisääty tai kotitalouden tulot eivät heijastuneet tähän säästämättä jättämisen syiden ryhmään. Sukupuoli, koulutus ja kokemus menojen kattamisen vaikeudesta tai helppoudesta nousivat merkittävästi tätä säästämissyytä selittäviksi tekijöiksi (taulukko 5.3, sarake 2). Myös ikä ja pääasiallinen toiminta erottuivat valinnoissa. Miehet, 55–64-vuotiaat ja eläkeläiset mainitsivat muita useammin jättäneensä säästämättä eläkeikää varten, koska eivät koe siihen tarvetta. Koulutuksella on iästä ja tuloista riippumaton, itsenäinen vaikutus. Alemman ja ylemmän korkeasteen koulutustaustaiset mainitsivat säästämättä jättämisen syyksi perus- ja keskiasteen koulutustaustaisia useammin sen, etteivät he koe tarvetta säästää eläkeikää varten. Menojen kattamisessa vaikeuksia tällä hetkellä kokevat vastaajat olivat valinneet tämän ryhmän syyn perusteeksi säästämättä jättämiselle harvemmin kuin ne, joille menojen kattaminen oli vähintään melko helppoa.

6 Arvio toimeentulosta eläkeaikana ja säästämisen merkitys osana toimeentuloa

Eläke aikaan varautumisen taustalla on osaltaan kysymys siitä, millaiseksi arvioi toimeentulonsa eläke aikana. Toimeentuloon vaikuttavat omien tulojen lisäksi myös kotitalouden muiden henkilöiden tulot sekä varallisuus tai velat. Lisäksi toimeentulokokemukseen heijastuvat näkemykset siitä, miten odotettavissa olevien tulojen koetaan riittävän menojen katamiseen eläke aikana. Huonommaksi eläke ajan toimeentulonsa arvioivat voivat haluta säästää eläke aikaa varten parantaakseen tilannetta. Toisaalta eläke aikaa varten säästäneiden arvio eläke ajan toimeentulosta voi olla myönteisempi jo kartutettujen säästöjen ansiosta.

Kyselyssä ei tarkasteltu millään tavalla säästämisen määrää. Osalle eläke aikaa varten säästäneillä säästöt ja kertynyt varallisuus voivat muodostaa olennaisen osan eläke ajan toimeentulosta. Säästöjen ja varallisuuden merkitys voi jäädä pieneksi, jos ne ovat pienet suhteessa lakisääteiseen eläketurvaan tai muuhun toimeentuloon. Toisaalta myös pienemmät säästöt ja varallisuus voivat muodostaa tärkeän osan eläke ajan toimeentulosta, jos lakisääteinen eläke jää matalaksi. Tarkastellaan seuraavaksi suomalaisten arvioita eläke ajan toimeentulosta säästämisen näkökulmasta sekä sitä, miten olennaiseksi suomalaiset arvioivat omien jo kertyneiden tai vasta suunnitteluvaiheessa olevien säästöjen roolin muodostuvat eläke ajan toimeentulossa.

6.1 Arvio toimeentulosta eläke aikana

Toimeentulo eläke aikana arvioidaan yleisimmin kohtalaiseksi (kuvio 6.1). Näin arvioi noin kaksi viidestä vastaajasta (42 %). Neljännes vastanneista arvioi tulevansa eläke aikana toimeen hyvin tai melko hyvin. Yhtä moni arvioi toimeentulonsa huonoksi tai melko huonoksi. Kuusi prosenttia vastaajista ei osannut arvioida toimeentuloaan eläke aikana.

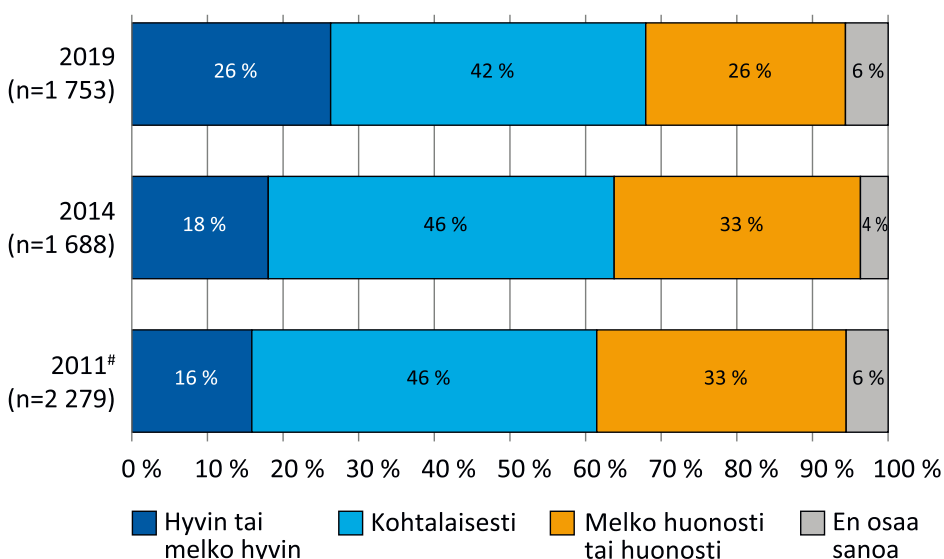
Aiempiin vuosiin verrattuna hyväksi tai melko hyväksi eläke aikaisen toimeentulonsa arvioineiden osuus on kasvanut. Vuonna 2014 hyväksi tai melko hyväksi toimeentulonsa arvioi 18 prosenttia ja vuonna 2011 16 prosenttia vastaajista. Vastaavasti melko huonoksi tai huonoksi

toimeentulonsa eläkkeellä arvioivien osuus on pienentynyt 33 prosentista 26 prosenttiin.

Kuvio 6.1.

Arvio toimeentulosta eläkkeellä 2011, 2014 ja 2019, 25–67-vuotiaat, prosenttia.

Arvio toimeentulosta eläkkeellä (***/***)

Vuoden 2011 kysymyksen muotoilu eroaa hieman vuosien 2014 ja 2019 kysymyksestä (ks. luku 2.3).

Erojen tilastollinen merkitsevyys (vuosien 2019 ja 2014 välillä / vuosien 2019 ja 2011 välillä): n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Seuraavaksi tarkastellaan yksityiskohtaisemmin vuoden 2019 arvioita toimeentulosta eläkeaikana. Arvio toimeentulosta eläkeaikana vaihteli väestöryhmittäin kaikkien taustamuuttujien mukaan (kuviot 6.2). Miehistä useampi arvioi tulevansa toimeen eläkeaikana hyvin tai melko hyvin. Miehistä näin arvioi 30 prosenttia, naisista 23 prosenttia.

Nuoremmat vastaajat osasivat muita harvemmin arvioida toimeentuloaan eläkeaikana. Nuorimmassa 25–34-vuotiaiden ikäryhmässä joka yhdeksäs (11 %) ei osannut antaa arviota. Toisaalta arviot toimeentulosta olivat paremmat 65–67-vuotiaiden sekä nuorimpien ikäryhmien kohdalla. Alle 45-vuotiaista noin kolmannes (29 %) arvioi toimeentulonsa eläkeaikana hyväksi tai melko hyväksi, kun keskimmaisissa, 45–54- ja 55–64-vuotiaiden ikäryhmissä näin arvioi hieman alle neljännes (23 %).

Koulutustaustan mukaiset erot arvioissa toimeentulosta eläkeaikana olivat selkeät. Korkeammin koulutetut arvioivat useammin toimeentulonsa hyväksi ja melko hyväksi kuin matalammin koulutetut. Lähes puolet (46 %) ylemmän korkea-asteen suorittaneista arvioi tulevansa eläkeaikana toimeen vähintään melko hyvin, kun perusasteen koulutustaustaisista näin ajatteli joka kymmenes (10 %). Vastaavasti huonoksi tai melko huonoksi toimeentulonsa arvioivien osuus oli suurempi matalammin koulutetuilla.

Avo- tai avioliitossa olevat arvioivat tulevansa eläkeaikana toimeen hyvin tai melko hyvin useammin kuin eronneet tai naimattomat. Naimattomien kohdalla arviostaan epävarmojen osuus oli suurin. Heistä 14 prosenttia ei osannut kertoa arviotaan. Pääasiallisen toiminnan kohdalla työttömät erottuivat arvioissaan muista ryhmistä pääasiallisen toiminnan kohdalla. Yli puolet työttömistä (56 %) arvioi toimeentulonsa huonoksi tai melko huonoksi.

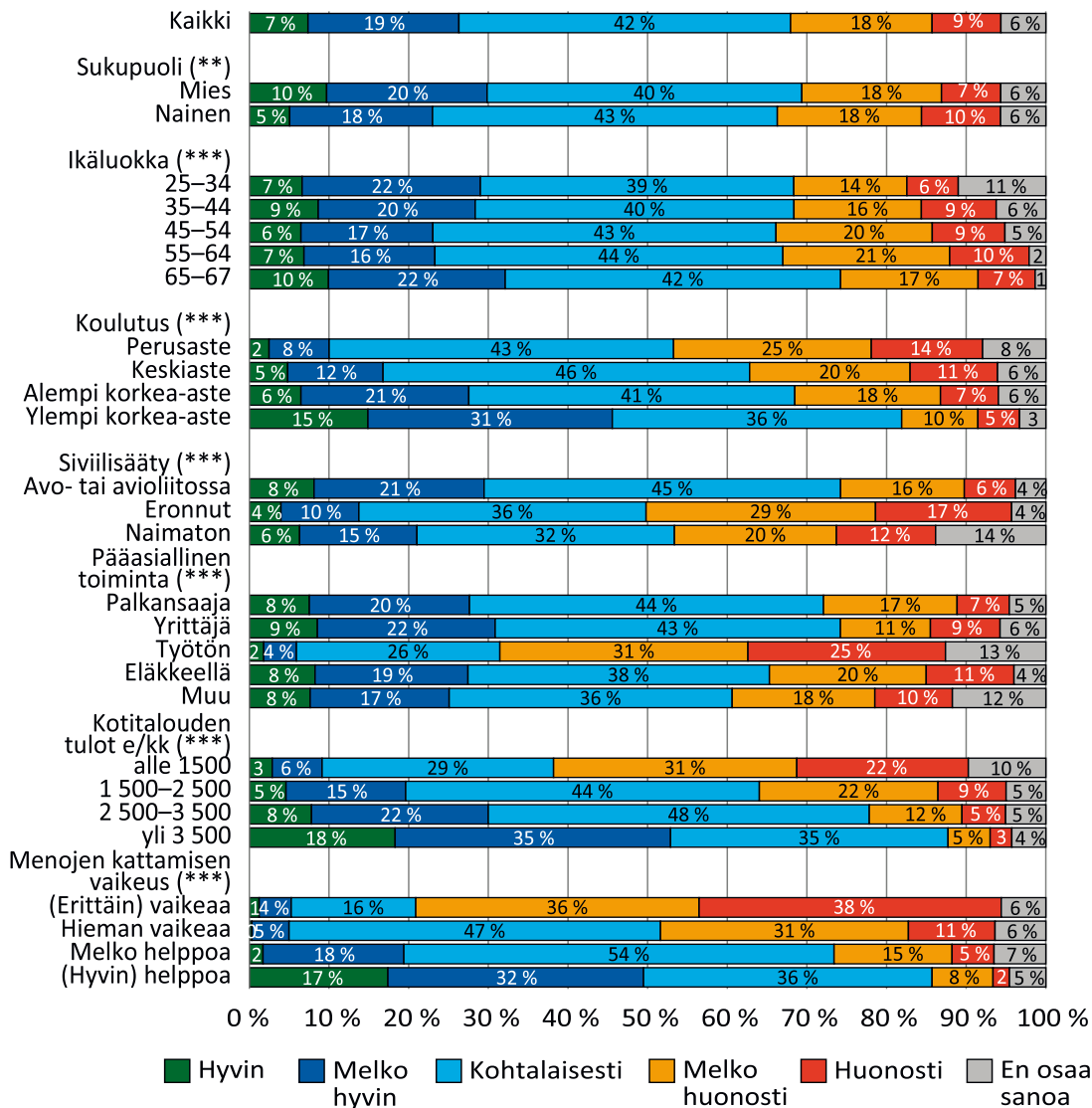
Taloudellinen tilanne heijastui selkeästi arvioihin eläkeajan toimeentulosta. Matalampituloisiin kotitalouksiin kuuluvat vastaajat arvioivat useammin toimeentulonsa eläkeaika huonoksi tai melko huonoksi, kun taas korkeammissa tuloryhmissä hyväksi tai melko hyväksi toimeentulonsa arvioivien osuudet olivat korkeammat. Vastaavasti tämän hetken taloudellista tilannetta kuvaava kokemus menojen kattamisen vaikeudesta tai helppoudesta heijastui suoraviivaisesti arvioon eläkeaikaisesta toimeentulosta. Paljon tai erittäin paljon vaikeuksia menojen kattamisessa kokevista 74 prosenttia arvioi tulevansa toimeen eläkeaikana huonosti tai melko huonosti, ja vain viisi prosenttia hyvin tai melko hyvin. Arvio eläkeajan toimeentulosta parani menojen kattamisen vaikeuksien vähentyessä. Helpoksi tai hyvin helpoksi menojen kattamisen tällä hetkellä kokevista puolet (49 %) arvioi tulevansa eläkeaikana toimeen hyvin tai melko hyvin.

Kuvio 6.2.

Arvio toimeentulosta eläkeaikana 2019, kaikki vastaajat ja vastausten jakaumat sukupuolen, iän, koulutuksen, siviilisäädyn, pääasiallisen toiminnan ja kotitalouden tulojen mukaan, prosenttia (n=1 709–1 753).

”Miten arvioit tulevasi toimeen eläkeaikanesi?”

Erojen tilastollinen merkitsevyyys:

n.s. ei merkitsevää, * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

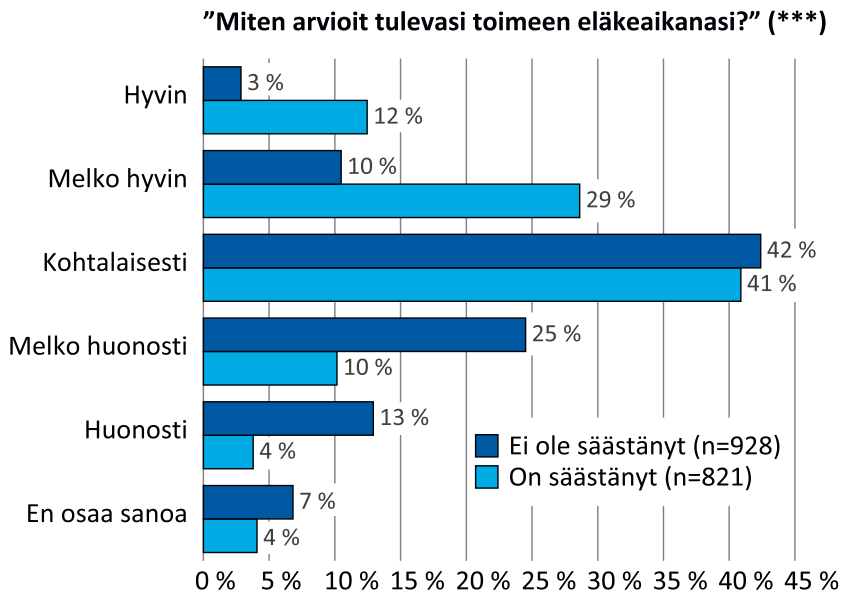
Eläkeikää varten säästäminen heijastui arvioihin eläkeajan toimeentulosta (kuvio 6.3). Toisaalta kuviosta on nähtävissä se, että osalle säästöt eivät paranna olennaisesti arviota toimeentulosta eläkkeellä ja osa arvioi tulevana toimeen hyvin tai melko hyvin, vaikkei ole säästänytkään eläkeikää varten.

Säästäneet arvioivat eläkeajan toimeentulonsa hyväksi tai melko hyväksi useammin kuin ne, jotka eivät olleet säästäneet eläkeikää varten. Säästäneistä hieman yli 40 prosenttia arvioi tulevana toimeen eläkkeellä vähintään melko hyvin, säästämättä jättäneistä näin arvioi 13 prosenttia. Yleisintä sekä säästäneillä että säästämättä jättäneillä oli arvioida toimeentulonsa keskimmäiseen luokkaan. Hieman yli 40 prosenttia molemmissa ryhmissä arvioi tulevana eläkeikänä toimeen kohtalaisesti.

Osalla omat säästöt eläkeikää varten voivat jäädä vähäisiksi, jolloin myös arvio toimeentulosta eläkeikänä voi jäädä matalaksi. Eläkeikään säästämällä varautuneista 14 prosenttia arvioi tulevana eläkeikänä toimeen huonosti tai melko huonosti. Säästämättä jättäneillä näin arvioivien osuus oli kuitenkin selvästi suurempi: heistä 37 prosenttia arvioi tulevana eläkkeellä toimeen melko huonosti tai huonosti.

Kuvio 6.3.

Arvio toimeentulosta eläkkeellä 2019, säästäneet ja säästämättä jättäneet, prosenttia.

Erojen tilastollinen merkitsevyys: n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Eläkeikaa varten säästäneiden myönteisemmän eläkeajan toimeentuloarvion taustalla voi olla se, että mahdollisuus säästää kertoo yleisesti ottaen paremmasta taloudellisesta tilanteesta, mikä puolestaan heijastuu arvioon tulevaisuuden toimeentulosta. Toisaalta myönteisemmän arvion taustalla voi vaikuttaa myös se, että eläkeikaa varten säästäneet ovat ottaneet arviotensa huomioon säästöjen vaikutuksen eläkeajan toimeentuloon.

Seuraavaksi tarkastellaan mallinnuksen avulla, miten taustatekijät heijastuvat arvioihin toimeentulosta. Tarkastelu tehdään erikseen eläkeikaa varten säästäneille ja säästämättä jättäneille. Järjestysasteikollisen logistisen regressiomallin selitettävä muuttuja on viisiportainen arvio eläkeajan toimeentulosta siten, että se saa arvon 1, jos arvioi toimeentulonsa huonoksi ja arvon 5, jos arvioi sen hyväksi. En osaa sanoa -vastaukset on pudotettu mallista pois.

Säästäneillä ja säästämättä jättäneillä toimeentuloarvion taustalla vaikuttivat eri taustatekijät. Säästäneiden kohdalla (taulukko 6.1, sarake 1) miehet, korkea-asteen koulutetut ja helpoksi menojen kattamisen tällä hetkellä kokevat arvioivat tulevansa toimeen eläkeaikana paremmin. Sen sijaan menojen kattamisessa vaikeuksia kokevat arvioivat toimeentulonsa eläkeaikana muita heikommaksi. Ikä, siviilisääty, pääasiallinen toiminta tai kotitalouden tulot eivät heijastuneet arvioon toimeentulosta säästäneillä.

Vastaajilla, jotka eivät ole säästäneet eläkeikaa varten, ikä, koulutus, työttömyys ja menojen kattamisen haasteet heijastuivat arvioon toimeentulosta eläkkeellä (taulukko 6.1, sarake 2). Toisin kuin säästäneillä, tässä sukupuoli ei ollut merkitsevä tekijä ja koulutuksen kohdalla vain ylemmän korkea-asteen suorittaneet arvioivat toimeentulonsa paremmaksi. Säästämättä jättäneistä sekä kaikkein nuorimmat että yli 55-vuotiaat arvioivat tulevansa toimeen eläkkeellä paremmin kuin keskimmäiseen ikäryhmään kuuluvat. Pääasiallisen toiminnan kohdalla ainoastaan työttömät erottuivat ryhmänä, joka arvioi toimeentulonsa eläkeaikana heikommaksi. Tämän hetken toimeentuloa kuvaavat menojen kattamisen haasteet näkyivät selkeästi säästämättä jättäneiden arvioissa: menojen kattamisessa vaikeuksia kokevat arvioivat toimeentulonsa eläkeaikana useammin huonommaksi, kun taas helpoksi menojen kattamisen kokevat ajattelivat useammin tulevansa eläkeaikana paremmin toimeen.

Mallinnusten perusteella huomataan, että sekä säästäneiden että säästämättä jättäneiden kohdalla taloudellista tilannetta kuvaavista tekijöistä tämän hetken toimeentulon mittari menojen kattamisen vaikeuksista oli selkeästi yhteydessä arvioon tulevaisuuden toimeentulosta. Sen sijaan kotitalouden tulot eivät vaikuttaneet arvioon toimeentulosta eläkkeellä.

Taulukko 6.1.

Eläkeajan toimeentuloarvion taustatekijät vuonna 2019. Järjestysasteikollinen logistinen regressiomalli säästäneille (1) ja ei-säästäneille (2), ristsuhteet (odds ratio, OR). Vertailuryhmä on merkitty (ref.)-merkinnällä.

	(1) Arvio toimeentulosta eläkeaikana, säästäneet	(2) Arvio toimeentulosta eläkeaikana, ei-säästäneet
Sukupuoli		
Mies (ref.)	1	1
Nainen	0,54***	0,78
Ikä		
25–34	0,87	1,98*
35–44	0,66	1,19
45–54 (ref.)	1	1
55–64	0,88	1,59*
65–67	1,57	1,90*
Koulutus		
Perusaste (ref.)	1	1
Keskiaste	1,28	0,92
Alempi korkea-aste	1,67*	1,36
Ylempi korkea-aste	2,29**	1,34**
Siviilisäätö		
Avo- tai avioliitossa (ref.)	1	1
Eronnut tai leski	0,80	0,87
Naimaton	0,85	0,67
Pääasiallinen toiminta		
Palkansaaja (ref.)	1	1
Yrittäjä	0,93	0,70
Eläkkeellä	1,59	1,42
Työtön	0,67	0,45*
Muut	1,47	1,48
Kotitalouden tulot		
alle 1 500 e/kk (ref.)	1	1
1 500–2 499 e/kk	0,63	1,04
2 500–3 499 e/kk	0,69	1,04
3 500 e/kk tai enemmän	1,19	1,52
Menojen kattamisen vaikeus		
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	0,22***	0,09***
Hieinan vaikeaa	0,46***	0,37***
Melko helppoa (ref.)	1	1
Helppoa tai hyvin helppoa	4,84***	2,01**
n	772	841

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Silmiinpistävää on se, että sukupuoli heijastui arvioon toimeentulosta vain säästäneillä. Yksi mahdollinen selitys tälle voi olla se, jos eläkeikaan säästämällä varautuneet miehet ovat säästäneet suurempia summia kuin naiset. Toinen mielenkiintoinen ero oli iän vaikutuksessa. Säästämättä jättäneet nuoret ovat ehkä niitä, jotka aikovat myöhemmin säästää eläkeaikaa varten, ja tästä syystä arvioivat eläkeajan toimeentulonsa keskimmäisiä ikäluokkia paremmaksi. Säästämättä jättäneillä vanhemmilla vastaajilla, jotka arvioivat toimeentulonsa hyväksi, voi olla taustalla esimerkiksi kertynyttä varallisuutta tai suurempi eläke, joita tässä mallissa ei huomioida.

6.2 Säästöjen merkitys eläkeajan toimeentulossa

Kyselyssä kartoitettiin eläkeikää varten säästämisen yleisyyttä ottamatta millään tavalla kantaa säästämisen määrään. Tarkastellaan seuraavaksi vastaajien näkemyksiä siitä, miten suureksi suomalaiset arvioivat omien säästöjen ja varallisuuden merkityksen muodostuvan eläkeaikaisessa toimeentulossa sekä vertaillaan tuloksia vuoden 2011 kyselyyn¹⁷.

Vuoden 2019 kyselyn tuloksissa omien säästöjen ja varallisuuden merkitys eläkeajan toimeentulossa jäi noin puolella (47 %) vastaajista pieneksi tai erittäin pieneksi, mutta suurin piirtein yhtä moni arvioi niiden merkityksen kohtalaiseksi tai merkittäväksi (kuvio 6.4). Noin joka kuudes (17 %) arvioi säästöjen ja varallisuuden merkityksen olemattomaksi tai erittäin pieneksi, ja noin joka kolmas (30 %) pieneksi. Noin joka kahdeksas (13 %) arvioi puolestaan omien säästöjen ja varallisuuden muodostavan merkittävän osan eläkeajan toimeentulosta.

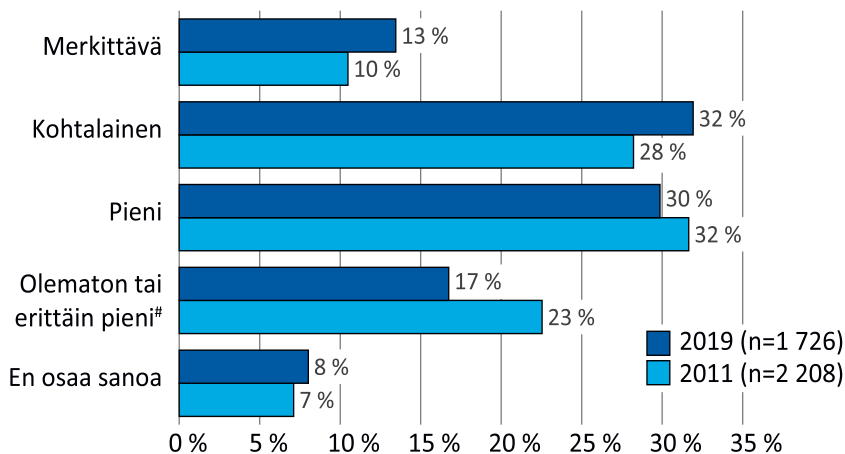
Omien säästöjen ja varallisuuden merkitys on kasvanut vuoden 2011 kyselystä. Erittäin pieneksi merkityksen arvioineiden osuus on laskenut ja kohtalaiseksi tai merkittäväksi omien säästöjen ja varallisuuden osuuden toimeentulosta arvioineiden osuus on kasvanut. Kysymykseen sisältyy myös melko paljon epävarmuutta: ”en osaa sanoa”-vastausten osuus on pysynyt hieman alle kymmenessä prosentissa molempina tarkasteluvuosina.

¹⁷ Vuoden 2014 kyselyssä ei ollut mukana säästöjen merkitystä tarkastelevaa kysymystä.

Kuvio 6.4.

Arvio omien säästöjen ja varallisuuden merkityksestä eläkeajan toimeentulossa vuosina 2011 ja 2019, prosenttia.

Omien säästöjen ja varallisuuden merkitys eläkeajan toimeentulossa (***)

[#] Vastausvaihtoehdon muotoilu oli hieman erilainen eri vuosina: v. 2011 ”erittäin pieni”, v. 2019 ”olematon tai erittäin pieni”.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevää, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Arvio omien säästöjen ja varallisuuden merkityksestä eläkeajan toimeentulossa vaihtelee eläkeaikaa varten säästäneiden ja säästämättä jättäneiden välillä (kuvio 6.5). Eläkeaikaa varten säästäneet arvioivat säästöjen merkityksen useammin suuremmaksi kuin vastaajat, jotka eivät ole säästäneet eläkeaikaa varten. Vuonna 2019 eläkeaikaa varten säästäneistä 22 prosenttia arvioi säästöjen ja varallisuuden muodostavan merkittävän osan eläkeajan toimeentulosta. Kohtalaiseksi säästöjen ja varallisuuden merkityksen arvioi 44 prosenttia eläkeikaan varautuneista. Osa säästäneistä kuitenkin uskoi säästöjen ja varallisuuden merkityksen jäävän pieneksi (26 %) tai olemattomaksi tai erittäin pieneksi (4 %).

Myös osa niistä, jotka eivät olleet säästäneet eläkeaikaa varten, arvioi omien säästöjen ja varallisuuden merkittäväksi tai kohtalaiseksi osaksi eläkeajan toimeentulossa. Vuonna 2019 ei-säästäneistä kuusi prosenttia arvioi omien säästöjen osuuden muodostuvan merkittäväksi ja 21 prosenttia kohtalaiseksi. Taustalla voi olla esimerkiksi se, että vastaajilla

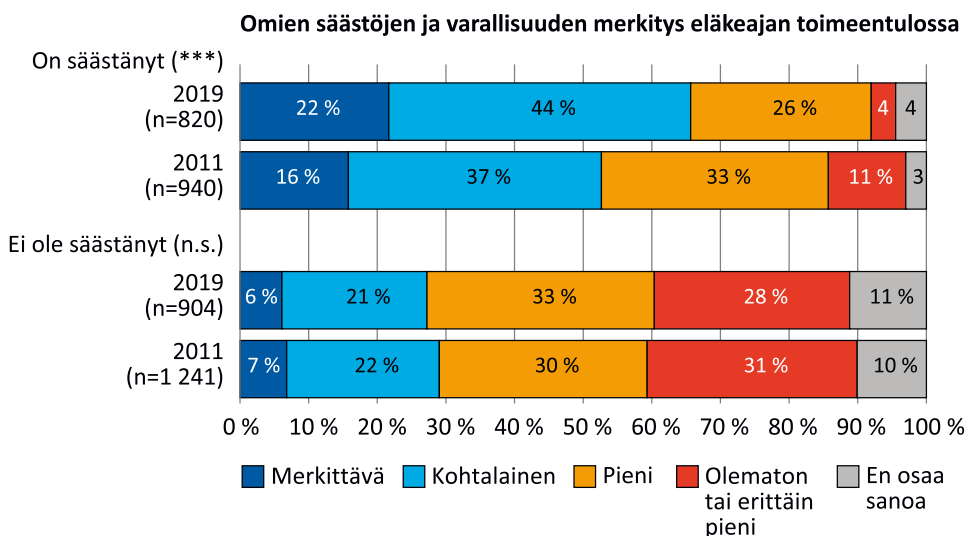
on jo kertynyt tai he uskovat kerryttävänsä säästöjä ja/tai varallisuutta eläkeikaan mennessä.

Vuoden 2011 kyselyyn verrattuna arviot omien säästöjen ja varallisuuden vaikutuksesta ovat kasvanet ainoastaan säästäneiden kohdalla. Kun vuonna 2011 merkittäväksi tai kohtalaiseksi omien säästöjen osuuden eläkeajan toimeentulosta arvioi yhteensä 53 prosenttia säästäneistä, vuonna 2019 osuus oli 66 prosenttia. Säästäneiden kohdalla myös pieneksi tai erittäin pieneksi säästöjen merkityksen arvioineiden osuudet ovat laskeneet. Eläkeikaa varten säästäneistä vuonna 2011 yhteensä 44 prosenttia arvioi omien säästöjen merkityksen pieneksi tai erittäin pieneksi, vuonna 2019 sama osuus oli 30 prosenttia.

Säästämättä jättäneiden kohdalla arviot omien säästöjen ja varallisuuden merkityksestä ovat pysyneet lähes samalla tasolla molemmissa kyselyissä. Lievä lasku merkittäväksi, kohtalaiseksi ja erittäin pieneksi omien säästöjen ja varallisuuden merkityksen arvioineiden osuudessa ei eroa tilastollisesti merkitsevästi vuoden 2011 tasosta.

Kuvio 6.5.

Arvio omien säästöjen ja varallisuuden merkityksestä eläkeajan toimeentulossa, eläkeikaa varten säästämättä jättäneet sekä eläkeikaa varten säästäneet vuosina 2011 ja 2019, prosenttia.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevää, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Tarkastellaan vielä mallinnuksen avulla, millaiset taustatekijät heijastuvat säästäneillä ja säästämättä jättäneillä arvioon omien säästöjen ja varallisuuden merkityksestä eläkeajan toimeentulossa. Järjestysasteikollisen logistisen regressiomallin selitettävä muuttuja on viisiportainen arvio säästöjen ja varallisuuden merkityksestä siten, että arvo 1 tarkoittaa olematonta tai erittäin pientä ja arvo 5 merkittävää.

Säästäneiden kohdalla sukupuoli, ikä, pääasiallinen toiminta sekä kokemus menojen kattamisen vaikeudesta heijastuivat omien säästöjen ja varallisuuden arvioitu merkitykseen (taulukko 6.2, sarake 1). Miehet, alle 45-vuotiaat, yrittäjät ja opiskelijoista ja muusta syystä työelämän ulkopuolella koostuvaan Muut-ryhmään kuuluvat arvioivat säästöjensä merkityksen vertailuryhmiä suuremmaksi. Lisäksi helposti tai hyvin helposti menonsa katettua saavat arvioivat säästöjen merkityksen keskimmäisiä ryhmiä suuremmaksi. Sen sijaan menojen kattamisen erittäin vaikeaksi tai vaikeaksi kokevat arvioivat muita useammin säästöjensä merkityksen jäävän pienemmäksi.

Säästämättä jättäneistä nuoret ja ylemmän korkea-asteen suorittaneet arvioivat säästöjen ja varallisuuden muodostavan suuremman osan toimeentulosta eläkkeellä (taulukko 6.2, sarake 2). Työttömät ja menojen kattamisen ainakin hieman vaikeaksi kokevat puolestaan erottuivat ryhminä, joissa säästöjen merkitys eläkeajan toimeentulossa arvioitiin matalammaksi.

Silmiinpistävää tuloksissa oli sukupuolten ja ikäryhmien väliset erot. Säästäneiden kohdalla miehet arvioivat säästöjensä merkityksen selvästi naisia suuremmaksi, vaikka muut taustatekijät, kuten ikä, koulutus ja taloudellinen tilanne oli huomioitu. Sen sijaan säästämättä jättäneiden kohdalla eroa sukupuolten välillä ei ollut. Ikäluokittain tarkasteltuna nuoremmat (25–34- ja 35–44-vuotiaat) arvioivat säästöjen ja varallisuuden merkityksen eläkeajan toimeentulossa suuremmaksi kuin muissa ikäluokissa. Ikäryhmää koskeva tulos on nähtävillä sekä jo säästäneiden että niiden joukossa, jotka eivät (vielä) ole säästäneet eläkeaikaa varten.

Taulukko 6.2.

Omien säästöjen ja varallisuuden merkitys eläkeajan toimeentulossa taustateki-
jät säästäneillä ja ei-säästäneillä vuonna 2019. Järjestysasteikollinen logistinen
regressiomalli, ristsuhteet (odds ratio, OR). Vertailuryhmä on merkitty (ref.)-mer-
kinnällä. Selitettävä muuttuja säästöjen varallisuuden merkityksestä saa arvot
1 (=olematon tai erittäin pieni), 2 (=pieni), 3 (=kohtalainen) ja 4 (=merkittävä).

	(1) Säästöjen ja varallisuuden merkitys, säästäneet	(2) Säästöjen ja varallisuuden merkitys, ei-säästäneet
Sukupuoli		
Mies (ref.)	1	1
Nainen	0,50***	1,07
Ikä		
25–34	2,89***	2,34***
35–44	1,94**	1,79*
45–54 (ref.)	1	1
55–64	1,07	0,91
65–67	1,47	1,20
Koulutus		
Perusaste (ref.)	1	1
Keskiaste	0,88	1,06
Alempi korkea-aste	0,89	1,01
Ylempi korkea-aste	1,58	2,31**
Siviilisäätö		
Avo- tai avioliitossa (ref.)	1	1
Eronnut tai leski	0,80	0,90
Naimaton	1,03	0,87
Pääasiallinen toiminta		
Palkansaaja (ref.)	1	1
Yrittäjä	2,97***	1,21
Eläkkeellä	1,28	0,79
Työtön	1,25	0,47*
Muut	2,55*	1,27
Kotitalouden tulot		
alle 1 500 e/kk (ref.)	1	1
1 500–2 499 e/kk	0,96	0,82
2 500–3 499 e/kk	1,20	0,99
3 500 e/kk tai enemmän	1,48	0,55
Menojen kattamisen vaikeus		
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	0,38*	0,18***
Hieman vaikeaa	1,15	0,53**
Melko helppoa (ref.)	1	1
Helppoa tai hyvin helppoa	2,05***	1,39
n	761	776

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

7 Säästäminen, eläketieto ja luottamus eläketurvaan

Eläkejärjestelmän ja oman tulevan eläkkeen tunteminen sekä luottamus eläkejärjestelmän tulevaisuuteen voivat heijastua siihen, miten tärkeäksi kokee yksityisen eläkeaikaa varten säästämisen. Tässä tutkimuksessa käytössä olevassa aineistossa eläkejärjestelmän tuntemista ja luottamusta käsitellään aiempaa moniulotteisemmin usean tyyppisten kysymysten kautta. Eläkejärjestelmän tuntemista on mitattu sekä koetun tuntemisen että objektiivisemmin mitattavissa olevien yksityiskohtaisten kysymysten avulla (Tenhunen ym. 2020). Myös luottamusta eläkejärjestelmään tarkastellaan useantyyppisillä kysymyksillä, jotka mittaavat yleistä luottamusta, yksityiskohtaisempia mielipiteitä eläkejärjestelmästä ja eläketurvaan liittyviä huolenaiheita (Palomäki ym. 2020).

7.1 Eläkeasioiden tunteminen ja sen yhteys säästämiseen

Subjektiiivinen arvio eläkeasioiden tuntemisestä

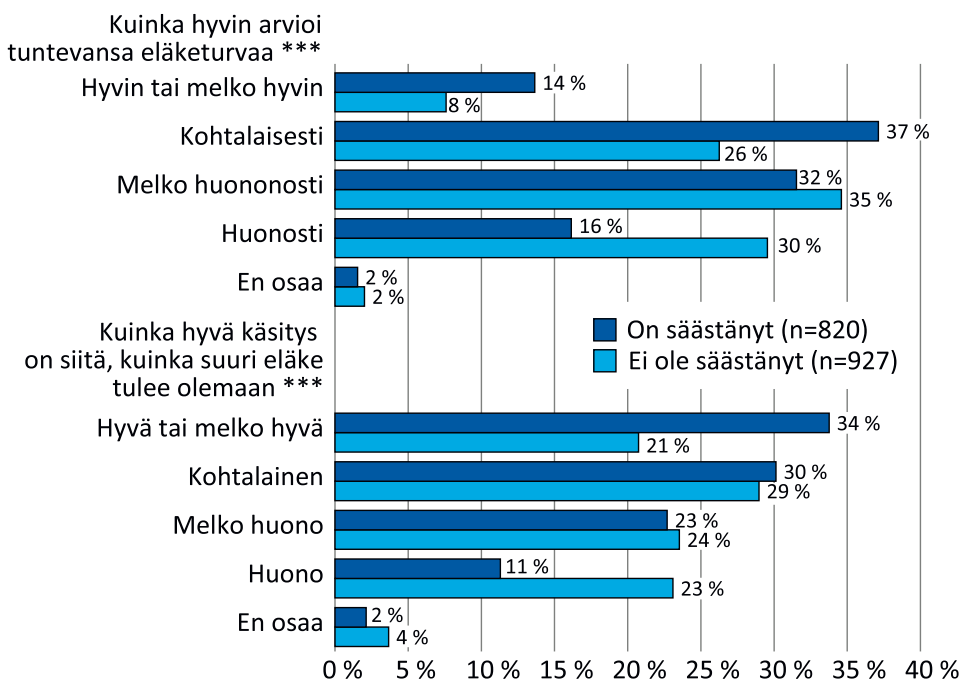
Kyselyssä kartoitettiin subjektiivista kokemusta eläkeasioiden tuntemisesta kahden kysymyksen avulla. Ensimmäinen tarkasteli yleisesti käsitystä eläketurvan tuntemisen tasosta. Toinen kysymys koski sitä, kuinka hyvä käsitys vastaajalla on omasta tulevasta eläkkeestään. Huomattava osa suomalaisista arvioi eläketurvan tuntemisensä ja käsityksensä tulevasta eläkkeestä huonoksi tai melko huonoksi (Tenhunen ym. 2020, luku 3.)

Eläkeasioiden koettu tunteminen ja käsitys tulevan eläkkeen suuruudesta näyttäisi heijastuvan eläkeaikaa varten säästämisen yleisyyteen. Eläkeaikaa varten säästäneet arvioivat sekä yleisen eläketurvan tuntemisensä että käsityksensä tulevasta eläkkeestä useammin hyväksi tai melko hyväksi kuin ne vastaajat, jotka eivät ole säästäneet eläkeaikaa varten (kuvio 7.1). Säästäneistä yli puolet arvioi tuntevänsä eläketurvaa kohtalaisesti tai sitä paremmin. Säästämättä jättäneiden kohdalla vähintään kohtalaiseksi eläketurvan tuntemisensä arvioi noin kolmannes. Myös käsitys tulevan eläkkeen määrästä oli parempi niillä, jotka olivat säästäneet eläkeaikaa varten. Kaksi

kolmesta eläkeikää varten säästäneestä arvioi käsityksensä vähintään kohtalaiseksi, kun säästämättä jättäneiden kohdalla osuus oli puolet.

Kuvio 7.1.

Arvio eläkeasioiden tuntemisesta ja käsitys tulevan eläkkeen suuruudesta 2019, säästäneet ja ei-säästäneet, prosenttia.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Tarkastellaan vielä säästämisen ja subjektiivisen eläketurvian tuntemisen välistä yhteyttä tarkemmin logistisen regressiomallin avulla. Taulukossa 7.1 on esitelty subjektiivisen eläkeasioiden tuntemisen yhteys säästämiseen, kun muiden taustatekijöiden vaikutus on vakioitu. Tulokset esitetään marginaalivaikutusten muodossa, jolloin lukuarvojen voidaan tulkita kertovan säästämistodennäköisyyksien erosta vertailuryhmään verrattuna. Vertailuryhmänä on kohtalainen tuntemus, joka alkuperäisessä 5-portaisessa vastausasteikossa oli keskimäinen vaihtoehto.

Mallissa 1 selittäjänä oli mukana taustamuuttujien lisäksi vain käsitys siitä, miten hyvin vastaaja kokee tuntevansa eläkeasioita. Käsitys omasta eläketurvian tuntemisesta oli edelleen yhteydessä säästämiseen. Melko huonoksi tai huonoksi tuntemisensa kertovat säästivät harvemmin kuin

kohtalaiseksi tai sitä paremmaksi tuntemisensa arvioineet. Melko huonoksi tuntemisensa arvioineiden kohdalla ero kohtalaiseksi tuntemisensa arvioineisiin oli noin yhdeksän prosenttia, huonoksi tuntemisensa arvioineilla ero oli 16 prosenttia.

Mallissa 2 tarkasteltiin eläkkeen suuruuden tuntemisen yhteyttä säästämiseen. Vaikka muut taustatekijät oli huomioitu, eläkkeen suuruuden tunteminen heijastui edelleen säästämiseen. Hyvin tai melko hyvin tulevan eläkkeensä tason tuntevat säästivät noin kahdeksan prosenttia todennäköisemmin kuin ne, joilla oli kohtalainen käsitys tulevan eläkkeen määrästä. Huonoksi oman käsityksensä arvioivat puolestaan säästivät noin 12 prosenttia vertailuryhmää harvemmin. Sen sijaan eroja ei ollut niiden vastaajien välillä, jotka arvioivat käsityksensä kohtalaiseksi tai melko hyväksi.

Kolmannessa mallissa molemmat subjektiivisesta eläketiedosta kertovat muuttujat on sisällytetty malliin yhtä aikaa. Käsitys eläkkeen tuntemisesta oli edelleen säästämiseen yhteydessä oleva tekijä, mutta käsitys eläkkeen suuruudesta ei enää erottunut. Toisin sanoen, eläkkeen yleinen tunteminen selitti subjektiivisen eläketiedon merkitystä säästämislle, eikä tulevan eläkkeen suuruuden tuntemisellä ollut itsenäistä vaikutusta.

Taulukko 7.1.

Subjektiivisen tiedon yhteys säästämiseen eläkeaikaa varten: logistisen regressiomallin marginaalivaikutukset. Vertailuryhmä merkitty (ref.)-merkinnällä.

	Malli 1 [#]	Malli 2 [#]	Malli 3 [#]
Käsitys eläkkeen tuntemisesta			
Hyvin tai melko hyvin	0,0276		-0,002
Kohtalaisesti	(ref.)		(ref.)
Melko huonosti	-0,089**		-0,071*
Huonosti	-0,164***		-0,123**
Käsitys tulevan eläkkeen suuruudesta			
Hyvä tai melko hyvä		0,084*	0,070
Kohtalainen		(ref.)	(ref.)
Melko huono		-0,005	0,032
Huono		-0,115**	-0,059
n	1 657	1 644	1 625

Malleissa on kontrolloitu seuraavat taustatekijät: sukupuoli, ikä, koulutus, siviilisääty, pääasiallinen toiminta, kotitalouden tulot ja menojen kattamisen haasteet.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Eläketurvan koetun tuntemisen yhteyttä säästämiseen on tarkasteltu aiemmin vuoden 2011 luottamus eläketurvaan -kyselyn yhteydessä (Tenhunen 2012). Tämän tutkimuksen tulokset olivat samansuuntaisia vuoden 2011 kyselyn kanssa, jossa todettiin eläkejärjestelmän hyvän tai melko hyvän tuntemisen yhdistyvän yleisempään säästämiseen. Tässä tutkimuksessa myös kohtalaiseksi tuntemisensa arvioivat säästivät harvemmin kuin hyvin tai melko hyvin eläketurvaa tuntevat.

Objektiivisesti tarkasteltu tieto eläkejärjestelmän yksityiskohdista

Kyselyssä mitattiin tietoa eläkejärjestelmän yksityiskohdista kahden mittarin avulla, jonka muodostaviin kysymyksiin oli selkeästi olemassa oikea ja väärä vastaus. Ensimmäinen mittareista koostui viidestä eläkejärjestelmää koskevasta oikein/väärin-väittämästä. Osa väitteistä oli muotoiltu paikkaansa pitäväksi, osa taas ei pitänyt paikkaansa. Summa oikein tiedettyjen väitteiden lukumäärästä antaa yhden mittarin eläkejärjestelmän yksityiskohtien oikeasta tietämisestä. Toinen mittari perustui kysymykseen palkkatulosta ja yrittäjän työtulosta maksettavan eläkemaksun suuruudesta. Tarkemmin eläkeasioiden tuntemista objektiivisten mittareiden valossa on käsitelty Tenhusen ym. (2020, luku 4) tutkimusraportissa.

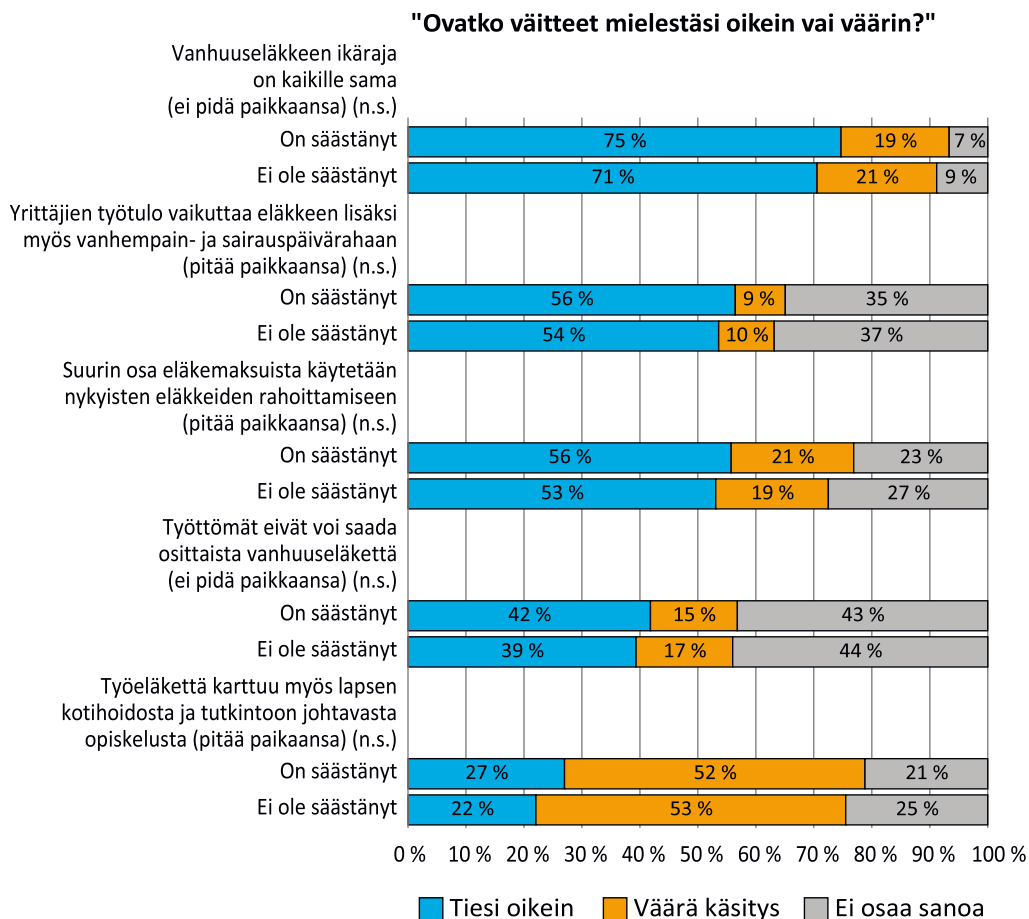
Viisi eläkejärjestelmää koskevaa väittämää koskivat vanhuuseläkkeen ikäraja, yrittäjien työtulon vaikutusta sosiaalietuuksiin, eläkemaksujen käyttöä maksussa olevien eläkkeiden rahoittamiseen, työttömien oikeutta osittaiseen vanhuuseläkkeeseen sekä eläkkeen karttumista lapsen kotihoiosta ja opiskelusta.

Säästäneet ja säästämättä jättäneet vastaajat tiesivät eläkejärjestelmän yksityiskohtia yhtä hyvin (kuvio 7.2). Kaikkien väitteiden kohdalla hieman suurempi osuus säästäneistä tiesi oikean vastauksen. Erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä. Kolme viidestä (75 %) eläkeikää varten säästäneestä tiesi, että ettei vanhuuseläkkeen ikäraja ole kaikille sama. Säästämättä jättäneiden kohdalla osuus oli hieman pienempi. Seuraavaksi parhaiten sekä säästäneiden että säästämättä jättäneiden kohdalla tiedettiin yrittäjien työtulon merkitys vanhempain- ja sairauspäivärahaan sekä se, että suurin osa eläkemaksuista käytetään maksussa olevien eläkkeiden rahoittamiseen. Hieman yli puolet tiesi näistä. Kaksi viidestä tiesi, että työttömät voivat saada osittaista vanhuuseläkettä. Vähiten tietoa oli eläkkeen kartumisesta lapsen kotihoiosta ja tutkintoon johtavasta eläkkeestä. Noin neljännes (27 % säästäneistä, 22 %

säästämättä jättäneistä) vastanneista oli tästä tietoinen, kun yli puolella vastaajista oli asiasta väärä käsitys.

Kuvio 7.2.

Väitteitä eläkejärjestelmästä, oikein tienneiden, väärässä käsityksessä olevien ja En osaa sanoa -vastanneiden osuudet (%) säästäneiden (n=814–819) ja ei-säästäneiden (n=917–924) kohdalla.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Kukin eläkejärjestelmää koskeva väite selittää vain kyseisen yksityiskohdan tuntemista. Laajempi kuva eläkejärjestelmän osaamisesta saadaan tarkastelemalla sitä, kuinka monta väitteistä yhteensä tiedettiin oikein. Keskimäärin vastaajat vastasivat oikein 2,4 väittämään. Viisi prosenttia

kaikista vastaajista tiesi kaikki viisi väitettä oikein, neljä tai viisi tienneitä oli yhteensä 22 prosenttia. (Tenhunen ym. 2020.)

Säästäneet tiesivät väitteitä oikein useammin kuin säästämättä jättäneet (taulukko 7.2). Säästäneistä kaikki tai yhtä vaille kaikki väitteet tiesi oikein lähes neljännes (24 %), säästämättä jättäneistä noin viidennes (20 %). Osuudet ei yhtään tai vain yhden väitteen oikein tienneiden kohdalla olivat samansuuntaiset: säästäneistä harvempi kuului tähän ryhmään, säästämättä jättäneistä hieman useampi. Ero heijastuu myös keskimääräiseen tiedettyjen väitteiden lukumäärään. Säästäneiden kohdalla oikein tiedettyjen väitteiden keskiarvo oli 2,54, ei-säästäneiden kohdalla 2,36. Vaikka ero tiedettyjen väitteiden keskiarvossa on vain hieman alle 0,2, on ero kuitenkin tilastollisesti merkitsevä.

Taulukko 7.2.

Oikein tiedettyjen väitteiden summan jakauma (%), keskiarvo ja 95 % luottamusväli säästäneiden ja ei-säästäneiden kohdalla.

	Säästäneet	Ei-säästäneet
Tiesi oikein		
0–1 väitettä	19,7 %	25,8 %
2–3 väitettä	56,4 %	54,5 %
4–5 väitettä	23,9 %	19,7 %
Keskiarvo	2,54	2,36
95 % luottamusväli	[2,451–2,637]	[2,274–2,451]
n	821	931

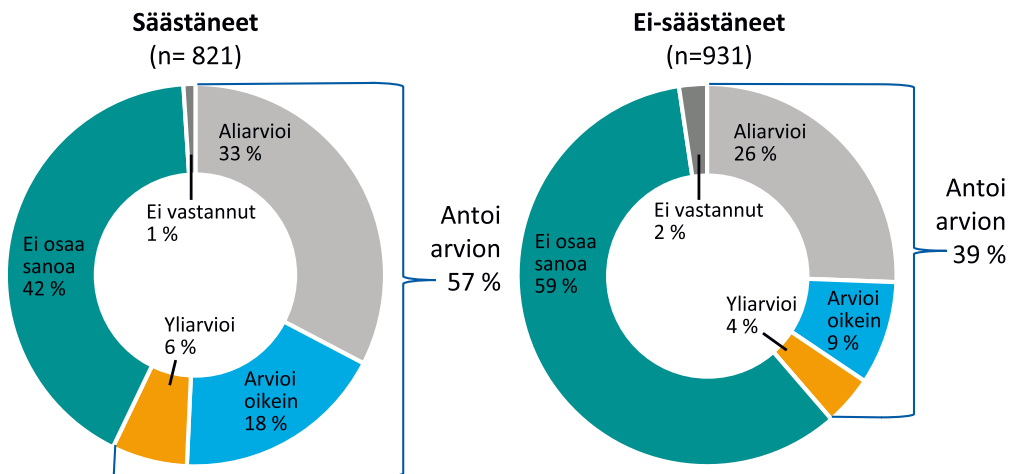
Toinen objektiivisesti eläkeasioiden yksityiskohtien tuntemista kartoittava kysymys koski eläkemaksua. Epätietoisuus eläkemaksun suuruudesta oli yleistä. Kaikista vastaajista vain 13 prosenttia tiesi eläkemaksun suuruusluokan ± 5 prosenttiyksikön päähän sen todellisesta tasosta (joka oli 24,4 % vuonna 2019). Yli puolet kaikista vastaajista valitsi En osaa sanoa -vaihtoehdon. Arvion antaneista suurin osa aliarvioi eläkemaksun tason. (Tenhunen ym. 2020.)

Eläkeikaa varten säästäneiden ja säästämättä jättäneiden vastaukset eläkemaksun suuruutta koskevaan kysymykseen näyttivät erilaisilta (kuvio 7.3). Suurin ero oli arvion antaneiden ja en osaa sanoa -vastausten osuuksissa. Säästäneistä noin kolme viidestä (57 %) antoi arvion eläkemaksusta, säästämättä jättäneistä kaksi viidestä (39 %).

Annetut arviot eläkemaksusta jakoutuivat samansuuntaisesti molemmissa ryhmissä: yleisintä oli aliarvioida eläkemaksun taso. Kolmannes säästäneistä (33 %) ja neljännes ei-säästäneistä (26 %) arvioi eläkemaksun vähintään viisi prosenttiyksikköä liian matalaksi. Kuitenkin säästäneistä suurempi osa osasi arvioida eläkemaksun oikealle tasolle. Säästäneistä eläkemaksun oikein tienneitä oli kaksinkertainen määrä ei-säästäneisiin verrattuna. Säästäneistä eläkemaksun tason oikean suuruusluokan tienneitä oli 18 prosenttia vastaajista, ei-säästäneiden kohdalla yhdeksän prosenttia.

Kuvio 7.3.

Eläkemaksun tasoa koskevien vastausten jakauma (%), säästäneet ja ei-säästäneet, prosenttia.

Tarkastellaan vielä objektiivisesti mitatun eläkeasioiden tuntemisen yhteyttä säästämiseen logistisen regressiomallin avulla. Taulukossa 7.3 ovat objektiivista eläketietoa koskevien muuttujien erillisvaikutukset säästämiseen sekä kokonaisvaikutukset mallissa, jossa myös muut taustatekijät (sukupuoli, ikä, koulutus, siviilisääty, pääasiallinen toiminta, kotitalouden tulot ja menojen kattamisen haasteet) on kontrolloitu. Tulokset esitetään marginaalivaikutuksina.

Mallissa 1 on objektiivisen tiedon mittareista mukana vain oikein tiedettyjen väitteiden lukumäärä. Yksittäin tarkasteltuna nolla tai yksi väitteitä tunnista- neet säästivät jonkin verran harvemmin kuin vähintään kaksi väitettä oikein tunneneet. Sen sijaan taustamuuttujien lisääminen malliin 2 osoittaa, että

erot säästämässä selittyivät muilla taustatekijöillä, eikä yksityiskohtien tietämisellä ollut itsenäistä vaikutusta säästämisen yleisyyteen.

Mallissa 3 tarkastellaan eläkemaksun suuruusluokan tuntemisen yhteyttä säästämiseen. Mallin mukaan eläkemaksun oikein ± 5 prosenttiyksikön sisään tienneet säästivät useammin kuin sen ali- tai yliarvioineet tai ne, jotka eivät olleet antaneet arviota eläkemaksusta. Mallissa 4 on huomioitu myös taustatekijöiden vaikutukset. Taustatekijöiden huomioimisen jälkeen oikein arvioineiden säästämisen erot ali- tai yliarvioineisiin katosivat.¹⁸ Sen sijaan ne vastaajat, jotka eivät antaneet arviota eläkemaksun suuruudesta (eli valitsivat en osaa sanoa -vaihtoehdon tai eivät vastanneet kysymykseen lainkaan) säästivät arvion antaneita harvemmin. Ero säästämisen todennäköisyydessä eläkemaksun tason tienneisiin oli 16 prosenttia.

Taulukko 7.3.

Objektiivisen tiedon merkitys eläkeikaan säästämässä: tiedettyjen väitteiden lukumäärän erillisvaikutus (1) ja kokonaisvaikutus (2) sekä eläkemaksun tuntemisen erillisvaikutus (3) ja kokonaisvaikutus (4), logistisen regressiomallin marginaali-vaikutukset. Vertailuryhmä merkitty (ref.)-merkinnällä.

	(1)	(2) [#]	(3)	(4) [#]
Oikein tiedettyjen eläkejärjestelmää koskevien väitteiden lkm [#]				
0–1	-0,074*	-0,026		
2–3	(ref.)	(ref.)		
4–5	0,036	0,022		
Tieto eläkemaksun suuruusluokasta [#]				
Arvioi oikein (+/-5 %-yksikön sisään)			(ref.)	(ref.)
Ali- tai yliarvioi vähintään 5 %-yksikköä			-0,102*	-0,076
Ei antanut arviota			-0,263***	-0,155***
n	1 742	1 690	1 742	1 690

[#] Kokonaisvaikutusta kuvaavissa malleissa on kontrolloitu myös seuraavat taustatekijät: sukupuoli, ikä, koulutus, siviilisääty, pääasiallinen toiminta, kotitalouden tulot ja menojen kattamisen haasteet.

Erojen tilastollinen merkittävyys:

n.s. ei merkitsevää, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

¹⁸ Tutkimuksessa tilastollisen merkittävyyden rajana käytetään viiden prosentin merkitsevyydestä. Taulukon 7.3 ali- tai yliarvioineiden kertoimen merkitsevyydestä on mallissa 4 0,057, eli hyvin lähellä merkitsevää tasoa.

7.2 Heijastuuko luottamus eläketurvaan eläkeaikaa varten säästämiseen?

Eläkejärjestelmään kohdistuvalla luottamuksella voi olla yhteys eläkeaikaa varten säästämiseen. Mikäli henkilö suhtautuu kriittisesti eläketurvan jatkuvuuteen ja sen tuoman toimeentulon riittävyteen, voi se kannustaa varautumaan itse eläke aikaan säästämällä. Tässä kyselyssä eläketurvaan kohdistuvaa luottamusta on käsitelty kolmesta näkökulmasta. Yhtäältä on mitattu sitä, miten luotettavaksi yleisesti ottaen kokee Suomen eläkejärjestelmän. Yleisemmän näkemyksen syventämiseksi kyselyssä on tarkasteltu mielipiteitä eläkejärjestelmän nykyhetkeen ja tulevaisuuteen kohdistuvista väittämistä. Lisäksi kyselyssä on tiedusteltu vastaajien huolestuneisuutta eläkeaikaiseen toimeentuloon, eläketurvaan liittyvään päätöksentekoon ja yleisempiin talouden kehityssuuntiin liittyen. Palomäki ym. (2020) esittelevät tarkemmin näkemyksiä näistä luottamuksen osa-alueista ja niiden taustatekijöitä.

Yleinen luottamus eläketurvaan

Suurin osa suomalaisista pitää Suomen eläkejärjestelmää ainakin jossain määrin luotettavana. Seitsemän kymmenestä vastaajasta oli samaa tai osittain sama mieltä väitteen ”yleisesti ottaen Suomen eläkejärjestelmä on luotettava” kanssa, osittain tai täysin eri mieltä oli alle viidennes (Palomäki ym. 2020).

Säästäneiden näkemys luottamuksesta Suomen eläkejärjestelmään eroaa jonkin verran säästämättä jättäneiden näkemyksestä. Eläke aikaan säästämällä varautuneet suhtautuivat useammin luottavaisesti eläkejärjestelmään kuin säästämättä jättäneet (taulukko 7.4). Lähes kolme neljästä (73 %) säästäneestä oli samaa tai osittain samaa mieltä eläkejärjestelmään kohdistuvaa luottamusta käsittelevän väitteen kanssa. Säästämättä jättäneistä näin ajatteli noin kaksi kolmesta (67 %). Osittain eri mieltä ja eri mieltä olevien osuudet olivat yhtä suuret säästäneiden ja säästämättä jättäneiden joukossa.

Taulukko 7.4.

Yleinen luottamus eläkejärjestelmään, säästäneet (1) ja ei-säästäneet (2), prosenttia.

”Yleisesti ottaen Suomen eläkejärjestelmä on luotettava” **	(1) Säästäneet	(2) Ei-säästäneet
Samaa tai osittain mieltä	72,6	67,3
Ei samaa eikä eri mieltä	5,7	8,9
Osittain tai täysin eri mieltä	18,6	17,2
Ei osaa sanoa	3,1	6,6
n	820	927

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Tarkastellaan vielä luottamuksen ja säästämisen välistä yhteyttä logistisen regressiomallin avulla. Mallinnuksessa tarkastellaan erikseen luottamuksen erillisvaikutusta säästämiseen ilman taustamuuttujia sekä kokonaisvaikutusta tilanteessa, jossa on taustamuuttujina huomioitu sukupuoli, ikä, koulutus, siviilisäätö ja pääasiallinen toiminta sekä kotitalouden tulot ja menojen kattamisen vaikeus.

Mallinnuksen erillisvaikutukset osoittavat, että säästäminen oli yhtä yleistä sekä myönteisesti että kriittisesti eläkejärjestelmän luotettavuuteen suhtautuvien joukossa (taulukko 7.5, sarake 1). Sen sijaan neutraalisti suhtautuvien kohdalla säästäminen oli harvinaisempaa. Taustamuuttujien vaikutusten huomioiminen kuitenkin muuttaa kuvaa. Eläkejärjestelmään luottavat säästivät harvemmin kuin luottamuskysymykseen kriittisesti suhtautuvat (taulukko 7.5, sarake 2). Neutraalisti luottamuskysymykseen suhtautuvien säästämisen yleisyys ei eronnut myönteisesti eläkejärjestelmän luotettavuuteen suhtautuvien säästämisestä. Marginaalivaikutusten mukaan osittain tai täysin eri mieltä olevat säästivät noin 11 prosenttia useammin kuin eläkejärjestelmää luotettavana pitivät.

Vaikka säästäneiden joukossa myönteinen suhtautuminen eläkejärjestelmän luotettavuuteen oli yleisempää, taustatekijöiden vaikutusten huomioiminen osoitti, että tuloksen taustalla olivat enemmän muut säästämiseen ja luottamukseen vaikuttavat taustatekijät. Taustatekijöiden vaikutukset huomioiva mallitarkastelu paljasti, että yleisellä eläkejärjestelmää kohtaan koetulla luottamuksella oli itsenäinen vaikutus säästämisen yleisyyteen ja

sen mukaan kriittisesti eläketurvan luotettavuuteen suhtautuvat säästivät useammin.

Taulukko 7.5.

Yleisen eläketurvaan kohdistuvan luottamuksen merkitys säästämiseen: mielipiteiden erillisvaikutukset (1) ja kokonaisvaikutukset (2), logistisen regressiomallin marginaalivaikutukset. Vertailuryhmä merkitty (ref.)-merkinnällä.

”Yleisesti ottaen Suomen eläkejärjestelmä on luotettava”	(1)	(2) [#]
Samaa tai osittain samaa mieltä	(ref.)	(ref.)
Ei samaa eikä eri mieltä	-0,127**	-0,043
Eri tai osittain eri mieltä	0,002	0,108**
N	1 659	1 610

[#] Kokonaisvaikutusta kuvaavassa mallissa on kontrolloitu myös seuraavat taustatekijät: sukupuoli, ikä, koulutus, siviilisääty, pääasiallinen toiminta, kotitalouden tulot ja menojen kattamisen haasteet.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Mielipiteet eläkejärjestelmästä

Kyselyssä tiedusteltiin vastaajien mielipiteitä eläkejärjestelmän nykyhetkeä ja sen tulevaisuutta käsitteleviin väitteisiin. Nykyhetkeen liittyvät väitteet käsittelevät näkemyksiä siitä, takaako eläke kohtuullisen toimeentulon nykyisille eläkeläisille ja hoidetaanko eläkevaroja luotettavasti. Tulevaisuuteen liittyvät väitteet koskivat nuorempien maksutaakkaa sekä näkemyksiä siitä, pystytäänkö eläkkeet maksamaan myös tulevaisuudessa ja siitä, takaako eläke kohtuullisen toimeentulon myös tulevaisuudessa.¹⁹

Eläkeaikaa varten säästäneiden ja säästämättä jättäneiden mielipiteet eläkejärjestelmästä eroavat jossain määrin toisistaan (kuvio 7.4). Säästäneet olivat kaikkien väitteiden kohdalla useammin samaa tai osittain samaa mieltä kuin säästämättä jättäneet. Vastaavasti säästäneet olivat harvemmin eri tai osittain eri mieltä, lukuun ottamatta väitettä, että eläkkeet

¹⁹ Kyselyssä oli mukana myös väitteet eläketurvan oikeudenmukaisuudesta ja selkeydestä, jotka eivät ole mukana tässä tarkastelussa. Eläketurvaa koskevien mielipiteiden jakaumista ja taustatekijöistä kerrotaan tarkemmin aiemmassa tutkimuksessa (Palomäki ym. 2020).

pystytään maksamaan myös tulevaisuudessa, jonka kohdalla säästäneet olivat säästämättä jättäneitä useammin eri tai osittain mieltä. Useiden väitteiden kohdalla säästämättä jättäneet olivat valinneet useammin en osaa sanoa -vaihtoehdon.

Säästäneistä lähes kolme viidestä (58 %) ajatteli, että nuoret joutuvat liiaksi eläkkeiden maksajan rooliin. Säästämättä jättäneistä näin ajatteli alle puolet (47 %). Säästämättä jättäneistä suurempi osa oli epävarma asiasta: heistä 13 prosenttia ei osannut kertoa mielipidettään nuorten maksutaakasta, kun säästäneiden kohdalla epävarmojen osuus oli puolet tästä.

Yli puolet (51 %) säästäneistä ajatteli, että eläke takaa kohtuullisen toimeentulon nykyisille eläkeläisille. Säästämättä jättäneistä näin ajatteli noin joka kolmas (35 %). Väitteen kanssa eri mieltä olevien osuudet menivät juuri päinvastoin: säästäneistä noin kolmasosa (36 %) ja säästämättä jättäneistä noin puolet (52 %) oli eri tai osittain eri mieltä väitteen kanssa.

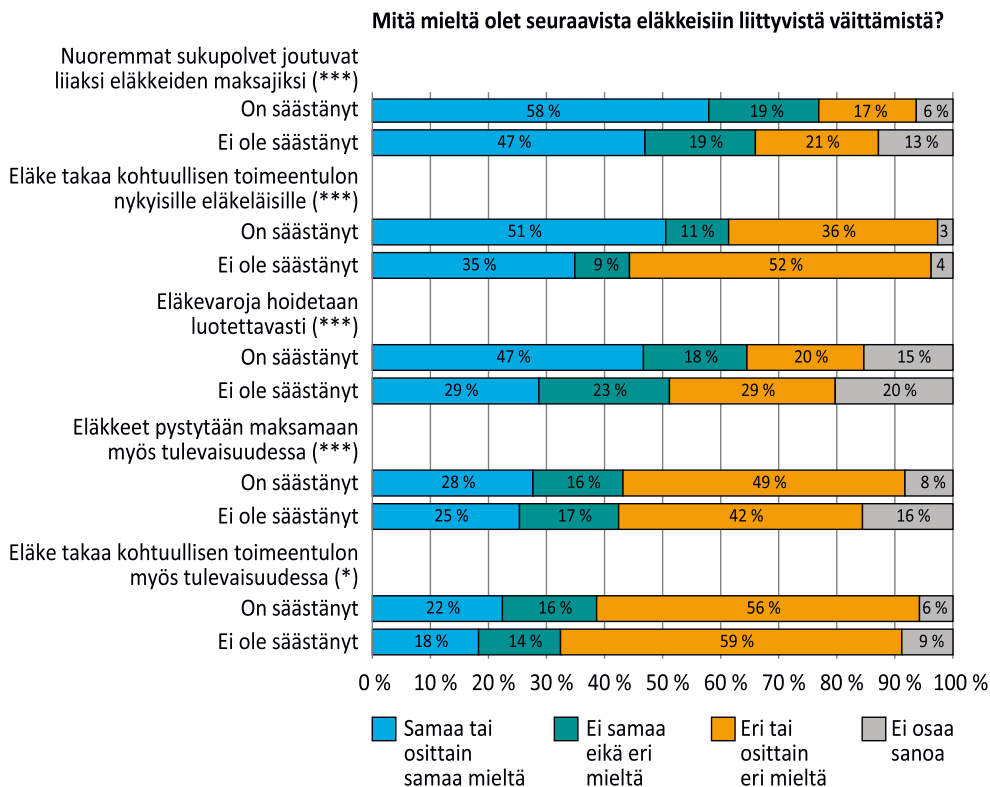
Suurin ero mielipiteissä tuli eläkevarojen luotettavan hoidon kohdalla. Eläkeikaa varten säästäneistä lähes puolet (47 %) oli sitä mieltä, että eläkevaroja hoidetaan luotettavasti. Säästämättä jättäneistä näin ajatteli harvempi kuin joka kolmas (29 %). Myös eri tai osittain eri mieltä olevien osuudessa oli ero: säästämättä jättäneistä useampi suhtautui kriittisesti eläkevarojen hoidon luotettavuuteen. Sekä säästäneiden että säästämättä jättäneiden joukossa epävarmojen osuus oli suuri, 15–20 prosenttia.

Näkemyksistä, pystytäänkö eläkkeet maksamaan myös tulevaisuudessa, vaihteli säästäneiden ja säästämättä jättäneiden välillä. Ero oli suurin eri tai osittain eri mieltä olevien osuuksissa. Säästäneistä 49 prosenttia ja säästämättä jättäneistä 42 prosenttia suhtautui kriittisesti eläkkeiden maksuun tulevaisuudessa. Myös epävarmojen osuudessa oli suuri ero. Säästäneistä kahdeksan prosenttia ei osannut sanoa kantaansa, säästämättä jättäneissä epävarmojen osuus oli kaksinkertainen.

Viides väite käsiteli mielipidettä siitä, takaako eläke kohtuullisen toimeentulon tulevaisuudessa. Myös tämän väitteen kohdalla säästäneet suhtautuivat myönteisemmin asiaan kuin säästämättä jättäneet. Säästäneistä hieman yli viidennes (22 %) ja säästämättä jättäneistä hieman alle viidennes (18 %) oli väitteen kanssa samaa tai osittain samaa mieltä.

Kuvio 7.4.

Mielipiteet eläkejärjestelmän nykytilanteesta ja tulevaisuudennäkymistä, säästäneet (n=818–821) ja ei-säästäneet (n=927–929), prosenttia.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevää, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Tarkastellaan vielä mallinnuksen kautta eläkejärjestelmään liittyvien mielipiteiden ja säästämisen välistä yhteyttä taustatekijät huomioon ottaen. Kun sukupuoli, ikä, koulutus, siviilisäätö, pääasiallinen toiminta, kotitalouden tulot ja menojen kattamisen haasteet otetaan huomioon, vain osa eläkemielipiteistä säilytti vaikutuksensa säästämisen yleisyyteen. Taulukon 7.6 sarakkeessa 1 on tarkasteltu kunkin mielipiteen erillisvaikutusta, sarakkeessa 2 yksittäisten mielipiteiden kokonaisvaikutusta, kun taustatekijät on kontrolloitu, ja sarakkeessa 3 on kokonaisvaikutukset mallissa, jossa on mukana taustatekijöiden lisäksi kaikki mielipiteet.

Erillisvaikutusten tarkastelu (sarake 1) kertoo samasta tilanteesta kuin edellinen kuvio: kaikki viisi tarkasteltua mielipidettä olivat yhteydessä

säästämisen yleisyyteen. Mallin tulokset kuitenkin kuvaavat tarkemmin, millaisten näkemysten kohdalla erot olivat. Mielenpitoista epävarmat erottuivat jokaisen mielenpiteen kohdalla harvemmin säästävinä ryhminä. Säästämisellä ei ollut yhteyttä eläkkeiden maksusta tulevaisuudessa ja eläkkeiden tuleville eläkeläisille takaamasta toimeentulosta koskeviin mielenpiteisiin. Kolmen muun mielenpiteen kohdalla erillisvaikutus viittasi siihen, että samaa tai osittain samaa mieltä väitteiden kanssa olevat säästivät useammin. Nuorempien sukupolvien maksutaakkaa liian suurena pitävät säästivät useammin kuin väitteeseen neutraalisti suhtautuneet tai sen kanssa eri mieltä olevat. Eläkkeen nykyisille eläkeläisille takaamaan toimeentuloon ja eläkevarojen luotettavaan hoitoon myönteisesti suhtautuvat säästivät useammin kuin näihin väitteisiin kriittisesti suhtautuvat.

Taustatekijöiden huomiointi yksittäisten mielenpiteiden ja säästämisen yhteyden tarkasteluun muutti kuvaa vain osittain (sarake 2). Epävarmuus mielenpiteistä oli edelleen yhteydessä harvinaisempaan säästämiseen useimpien mielenpiteiden kohdalla. Kokonaisvaikutukset osoittivat, että nuorempien sukupolvien maksutaakkaan myönteisesti suhtautuvat säästivät useammin myös taustatekijöiden huomioinnin jälkeen. Sen sijaan eläkkeen nykyisille eläkeläisille takaamaan toimeentuloon liittyvän väitteen kohdalla kriittisesti suhtautuvat säästivät harvemmin kuin myönteisesti tai neutraalisti suhtautuvat. Eläkevarojen luotettavan hoidon kohdalla puolestaan vain neutraalisti suhtautuvat erottuivat harvemmin säästäväinä ryhmänä.

Kun kaikkia mielenpiteitä tarkastellaan kokonaisuutena (sarake 3), säästämiseen vaikuttavia mielenpiteitä olivat vain väitteet nuorempien sukupolvien liian suuresta maksutaakasta, eläkkeen nykyisille eläkeläisille takaamasta toimeentulosta ja eläkevarojen hoidon luotettavuudesta. Kaikkien näiden mielenpiteiden kohdalla vaikutus oli sen suuntainen, että samaa tai osittain samaa mieltä olevat säästivät useammin kuin kriittisesti väitteeseen suhtautuneet. Eläkevarojen hoidon kohdalla myös neutraalisti suhtautuvat erottuivat myönteisesti suhtautuvista harvemmin säästäväinä ryhmänä. Sen sijaan tulevaisuuteen viittaavat väitteet siitä, että eläkkeet pystytään maksamaan myös tulevaisuudessa ja eläke takaa kohtuullisen toimeentulon tuleville eläkeläisille eivät olleet enää yhteydessä säästämiseen, kun taustatekijät ja muut mielenpiteet otettiin huomioon. Myöskään epävarmuus mielenpiteistä ei enää erottunut säästämiseen heijastavana tekijänä.

Taulukko 7.6.

Eläkejärjestelmään liittyvien mielipiteiden yhteys säästämiseen, mielipiteiden erilisvaikutukset (1), yksittäisten mielipiteiden kokonaisvaikutukset (2) ja kaikkien mielipiteiden yhtäaikaisten vaikutukset (3), logistisen regressiomallin marginaali-vaikutukset. Vertailuryhmä merkitty (ref.)-merkinnällä.

	(1)	(2) [#]	(3) [#]
Nuoremmat sukupolvet joutuvat liiaksi eläkkeiden maksajiksi			
Samaa tai osittain samaa mieltä	(ref.)	(ref.)	(ref.)
Ei samaa eikä eri mieltä	-0,066	-0,069*	-0,045
Eri tai osittain eri mieltä	-0,109***	-0,082*	-0,069*
Ei osaa sanoa	-0,234***	-0,176***	-0,087
Eläke takaa kohtuullisen toimeentulon nykyisille eläkeläisille			
Samaa tai osittain samaa mieltä	(ref.)	(ref.)	(ref.)
Ei samaa eikä eri mieltä	-0,068	-0,037	-0,042
Eri tai osittain eri mieltä	-0,179***	-0,094***	-0,107**
Ei osaa sanoa	-0,196*	-0,118	-0,091
Eläkevaroja hoidetaan luotettavasti			
Samaa tai osittain samaa mieltä	(ref.)	(ref.)	(ref.)
Ei samaa eikä eri mieltä	-0,177***	-0,098**	-0,099**
Eri tai osittain eri mieltä	-0,192***	-0,058	-0,082*
Ei osaa sanoa	-0,180***	-0,115**	-0,07
Eläkkeet pystytään maksamaan myös tulevaisuudessa			
Samaa tai osittain samaa mieltä	(ref.)	(ref.)	(ref.)
Ei samaa eikä eri mieltä	-0,06	-0,052	-0,033
Eri tai osittain eri mieltä	0,021	0,049	0,064
Ei osaa sanoa	-0,184***	-0,139**	-0,088
Eläke takaa kohtuullisen toimeentulon myös tulevaisuudessa			
Samaa tai osittain samaa mieltä	(ref.)	(ref.)	(ref.)
Ei samaa eikä eri mieltä	-0,01	0,014	0,072
Eri tai osittain eri mieltä	-0,054	0,013	0,070
Ei osaa sanoa	-0,182***	-0,114*	0,013
n	1 653–1 656	1 604–1 607	1 598

[#] Kokonaisvaikutusta kuvaavissa malleissa on kontrolloitu myös seuraavat taustatekijät: sukupuoli, ikä, koulutus, siviilisäätty, pääasiallinen toiminta, kotitalouden tulot ja menojen kattamisen haasteet.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevää, * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Vastaajat, jotka eivät ajatelleet nuorten joutuvan liikaa eläkkeiden maksajiksi säästivät noin seitsemän prosenttia harvemmin kuin ne, joiden mielestä nuorten maksutaakka oli liian suuri. Kriittisesti eläkkeen takaamaan toimeentuloon nykyisille eläkeläisille suhtautuvat säästivät noin 11 prosenttia harvemmin kuin vastaajat, jotka ajattelivat eläkkeen takaavan kohtuullisen toimeentulon nykyisille eläkeläisille. Myönteisesti eläkevarojen luotettavaan hoitoon suhtautuvat säästivät useammin kuin neutraalisti tai kriittisesti tähän väitteeseen suhtautuvat. Ero todennäköisyydessä oli noin kymmenen prosenttia.

Eläketurvaan kohdistuvan luottamuksen näkökulmasta tulokset niiden heijastumisesta säästämiseen ovat jossain määrin eri suuntaisia. Eläkkeen kohtuullisen toimeentulon takaamiseen ja eläkevarojen hoidon luotettavuuteen myönteisen suhtautumisen voidaan tulkita kertovat luottamuksesta eläketurvaan. Sen sijaan kokemus siitä, että nuoret joutuvat liiaksi eläkkeiden maksajiksi on tulkittavissa päinvastaisesti epäluottamukseen viittaavaksi tekijäksi.

Luottamuksen ja säästämisen yhteyttä on tarkasteltu aiemmin vuosien 2011 ja 2014 luottamuskyselyiden yhteydessä (Tenhunen 2012; Ahonen & Liukko 2016). Tulokset ovat pääosin samansuuntaisia, mutta erilaiset sanamuodot luottamusta mittaavien kysymysten kohdalla hankaloittavat vertailua.

Vuoden 2011 kyselyssä tarkasteltiin säästämisen yhteyttä luottamukseen eläkkeiden takaamasta toimeentulosta ja kokemusta siitä, että eläkkeet pystytään maksamaan tulevaisuudessa (Tenhunen 2012). Kuten tässä kyselyssä, vuoden 2011 kyselyssä luottamus eläkkeen takaamaan toimeentuloon ei ollut yhteydessä säästämiseen. Kysymyksen muotoilu oli kuitenkin hieman erilainen kuin tässä kyselyssä: vuoden 2011 kyselyssä viitattiin vain luottamukseen toimeentulon takaamisesta eläkkeellä, kun tässä kyselyssä eriteltiin luottamus toimeentulon takaamisesta nykyisille eläkeläisille ja tulevaisuudessa.

Toisin kuin tässä kyselyssä, vuonna 2011 luottamus siihen, että luvatut eläkkeet pystytään maksamaan tulevaisuudessa, oli yhteydessä säästämiseen myös taustatekijöiden vaikutuksen huomioidun jälkeen (Tenhunen 2012). Vastaajat, jotka suhtautuivat kriittisesti väitteeseen, säästivät

yleisemmin. Yksi mahdollinen selitys erilaisille tuloksille voi syntyä eroista kysymysten muotoilussa²⁰.

Vuoden 2014 kyselyyn pohjautuvassa tutkimuksessa tarkasteltiin säästämisen yhteyttä mielipiteisiin eläkkeiden kyvystä taata kohtuullinen toimeentulo vanhuudessa sekä siitä, pystytäänkö eläkkeet maksamaan myös tulevaisuudessa. Säästäjät eivät kokeneet muita useammin epäluottamusta eläkkeen takaamaa toimeentuloa kohtaan, mutta suhtautuivat muista kuin taloudellisista syistä säästämättä jättäneitä useammin kriittisesti siihen, pystytäänkö eläkkeet maksamaan tulevaisuudessa (Ahonen & Liukko 2016). Vuoden 2014 kysymysten sanamuoto noudatti samaa linjaa vuoden 2011 kyselyn kanssa, joten myös näiden tulosten kohdalla vertailua hankaloittaa erilaiset sanamuodot sekä erilainen jaottelu säästäjiin, taloudellisista syistä säästämättä jättäneisiin sekä muista syistä säästämättä jättäneisiin.

Huolestuneisuus eläkkeisiin liittyvistä asioista

Kolmas eläketurvaan kohdistuvaa luottamusta kuvaava näkökulma on huolestuneisuus eläketurvaan liittyvistä asioista. Kyselyssä huolestuneisuutta kysyttiin eläkeaikaiseen toimeentuloon, eläkkeisiin liittyvään päätökseen tekoon ja yleisempien talouteen liittyvien asioiden kohdalla. Palomäki ym. (2020) esittelevät tarkemmin eläkeasioihin kohdistuvaa huolestuneisuutta ja sen taustatekijöitä tutkimuksessaan.

Huolestuneisuus eläkkeisiin liittyvistä asioista vaihteli eläkeaikaa varten säästäneiden ja säästämättä jättäneiden välillä. Säästämättä jättäneet olivat säästäneitä useammin huolissaan toimeentuloon, tuloeroihin, kohtuuhintaisten sosiaali- ja terveystalveluiden saatavuuteen, päätökseen tekoon ja sijoitustoiminnan riskeihin liittyvistä asioista (kuvio 7.5). Sen sijaan yleisemmin talouteen liittyvissä asioissa eli väestön ikääntymisessä, talous- ja työllisyys tilanteen kehityksessä ei vastaavaa suuntausta ollut nähtävissä.

Eniten huolestuneisuutta ilmeni eläkeaikaista toimeentuloa koskettavien tekijöiden kohdalla. Lähes puolet (46 %) säästämättä jättäneistä oli erittäin huolissaan pienituloisten eläkeläisten toimeentulosta. Myös säästäneiden

---

²⁰ Vuoden 2011 kyselyssä väite oli muodossa ”Luvatut eläkkeet pystytään maksamaan tulevaisuudessa”, vuoden 2019 kyselyssä sanamuoto oli ”Eläkkeet pystytään maksamaan myös tulevaisuudessa”.

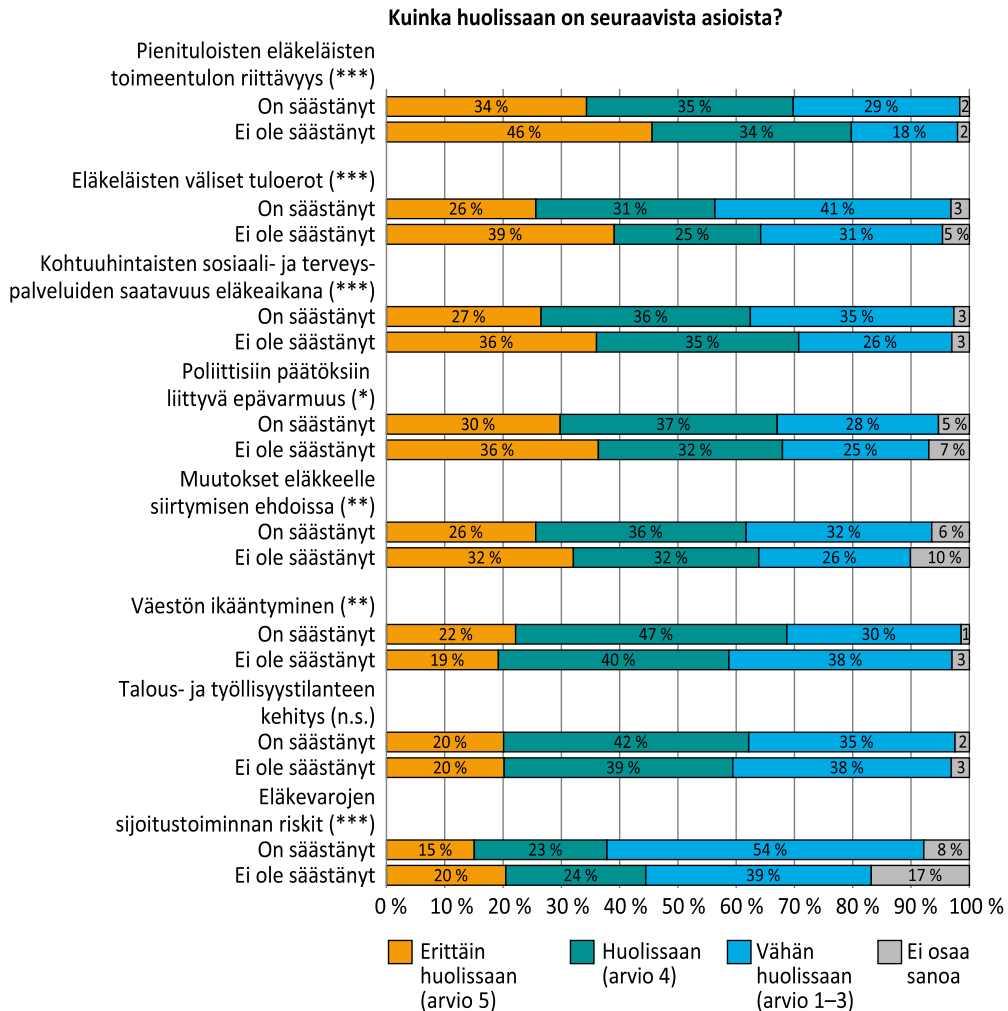
kohdalla tämä oli eniten huolta aiheuttanut asia. Heistä kolmannes (34 %) oli erittäin huolestunut pienituloisten eläkeläisten toimeentulosta. Tuloerot ja kohtuuhintaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus huolestuttivat harvemmin niitä, jotka olivat säästäneet eläkeikää varten. Säästämättä jättäneistä kaksi viidestä (39 %) ja säästäneistä neljännes (26 %) oli erittäin huolestunut eläkeläisten välisistä tuloeroista. Sosiaali- ja terveyspalveluiden kohtuuhintaisten saatavuuden kohdalla ero oli lähes yhtä suuri: säästämättä jättäneistä yli kolmannes (36 %) ja säästäneistä reilu neljännes (27 %) oli erittäin huolissaan tästä asiasta.

Sekä poliittisiin päätöksiin liittyvään epävarmuuteen että eläkkeelle siirtymisen ehtojen muuttumiseen liittyvät huolet olivat yleisempiä säästämättä jättäneiden kuin säästäneiden joukossa. Säästäneistä 30 prosenttia oli erittäin huolissaan poliittisiin päätöksiin liittyvästä epävarmuudesta ja 26 prosenttia oli erittäin huolissaan muutoksista eläkkeelle siirtymisen ehdossa. Säästämättä jättäneillä erittäin huolestuneiden osuudet olivat noin kuusi prosenttiyksikköä korkeammat.

Toisin kuin muissa huolenaiheissa, väestön ikääntymisen kohdalla säästäneet olivat säästämättä jättäneitä useammin huolissaan tästä asiasta. Säästäneistä hieman yli viidennes (22 %), säästämättä jättäneistä hieman alle viidennes (19 %) oli erittäin huolissaan väestön ikääntymisestä. Suurempi ero tämän väitteen kohdalla oli vähän huolissaan olevien osuuksissa. Väestön ikääntymisestä vähiten huolissaan olevien joukkoon kuului 30 prosenttia säästäneistä ja 38 prosenttia säästämättä jättäneistä. Talous- ja työllisyystilanteen kehityksen kohdalla säästäneiden ja säästämättä jättäneiden välillä ei ollut eroja. Molemmista ryhmissä viidennes (20 %) vastaajista oli erittäin huolissaan. Sen sijaan eläkevarojen sijoitustoiminnan riskien kohdalla säästämättä jättäneet olivat useammin huolissaan. Heistä joka viides (20 %) ja säästäneistä noin joka seitsemäs (15 %) kertoi olevansa erittäin huolissaan asiasta. Myös tämän väitteen kohdalla vähiten huolissaan olevien kohdalla ero säästäneiden ja säästämättä jättäneiden välillä oli suurempi. Yli puolet (54 %) säästäneistä kuului vähiten sijoitustoiminnan riskeistä huolissaan olevien joukkoon, säästämättä jättäneistä näin arvioi 39 prosenttia.

Kuvio 7.5.

Huolestuneisuus eläketurvasta, säästäneet (n=818–820) ja ei-säästäneet (n=921–929), prosenttia.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Tarkastellaan seuraavaksi huolenaiheiden yhteyttä säästämiseen logistisen regressiomallin avulla. Taulukon 7.7 sarakkeessa 1 tarkastellaan kunkin huolenaiheen erillisvaikutusta, kun taustatekijät (sukupuoli, ikä, koulutus, siviilisääty, pääasiallinen toiminta, kotitalouden tulot ja menojen kattamisen haasteet) on kontrolloitu. Sarakkeessa 2 esitetään huolenaiheiden

kokonaisvaikutukset mallissa, jossa selittävänä muuttujina ovat taustatekijöiden lisäksi kaikki kahdeksan huolenaihetta.

Kun taustatekijät vakioidaan, vain huolet pienituloisten eläkeläisten toimeentulon riittävydestä, väestön ikääntymisestä, talous- ja työllisyys-tilanteen kehityksestä sekä eläkevarojen sijoitustoiminnan riskeistä olivat yhteydessä säästämiseen. Muiden huolenaiheiden kohdalla muut taustatekijät selittivät vaihtelun säästämässä. Huolenaiheiden merkitsevyydet olivat pääosin samanlaisia sekä erillisvaikutuksia tarkastelevissa malleissa (sarake 1) että kaikki huolenaiheet yhtä aikaa sisältävässä kokonaismallis- sa (sarake 2).

Pienituloisten eläkeläisten toimeentulosta erittäin huolissaan (arvio 5) tai huolissaan (arvio 4) olevat säästivät noin kymmenen prosenttia pienem- mällä todennäköisyydellä eläkeikaa varten kuin vähemmän huolissaan (arvio 1–3) olevat vastaajat. Sen sijaan epävarmojen osuus ei eronnut tilastollisesti merkitsevästi vähän huolissaan olevista. Muut eläkeikäiseen toimeentuloon liittyvistä huolenaiheista, sosiaali- ja terveyspalveluiden kohtuuhintainen saatavuus tai eläkeasioiden päätöksentekoon liittyvät huolenaiheet eivät heijastuneet säästämiseen.

Kolme yleisesti talouteen liittyvää huolenaihetta osoittautui taustamuuttu- jien vaikutuksen huomioimisen jälkeen säästämiseen yhteydessä oleviksi tekijöiksi. Vaikka säästäminen ja talous- ja työllisyyskehitykseen liittyvät huolet eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä edellä olevassa kuviossa, muiden taustatekijöiden huomiointi paljastaa tämän huolenai- heen yhteyden säästämiseen. Erittäin huolissaan talous- ja työllisyyskehi- tyksestä olevat ja kysymyksestä epävarmat vastaajat säästivät vähemmän huolissaan olevia todennäköisemmin. Erittäin huolissaan olevat varautui- vat eläkeikaa varten säästämällä noin 12 prosenttia ja mielipiteestään epävarmat noin 20 prosenttia todennäköisemmin kuin vähemmän huolis- saan olevat vastaajat. Myös väestön ikääntymisestä huolissaan tai erittäin huolissaan olevat vastaajat säästivät vähiten huolissaan olevia useammin. Ero marginaalisvaikutusten mukaan oli noin kymmenen prosenttia.

Sijoitustoiminnan riskeistä vähiten huolissaan olevat säästivät asiasta huolissaan olevia useammin. Sen sijaan erittäin huolissaan olevien koh- dalla ero vähemmän huolissaan oleviin ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Tämän kysymyksen kohdalla epävarmuus mielipiteestä oli yleistä (13 % ei osannut arvioida huoltaan sijoitustoiminnan riskeistä). Tämä epävarmuus

oli selkeästi yhteydessä matalampaan todennäköisyyteen säästää eläkeaikaa varten. Ero vähemmän huolissaan oleviin oli 19 prosenttia.

Taulukko 7.7.

Eläketurvaan liittyvien huolenaiheiden yhteys säästämiseen, yksittäisten huolenaiheiden (1) ja kaikkien huolenaiheiden yhtäaikaiset kokonaisvaikutukset (2), logistisen regressiomallin marginaalivaikutukset. Vertailuryhmä merkitty (ref.)-merkinnällä.

	(1) [#]	(2) [#]
Pienituloisten eläkeläisten toimeentulon riittävyys		
Vähän huolissaan (arvio 1–3)	(ref.)	(ref.)
Huolissaan (arvio 4)	-0,093**	-0,110**
Erittäin huolissaan (arvio 5)	-0,080*	-0,093*
Ei osaa sanoa	-0,089	-0,076
Eläkeläisten väliset tuloerot	n.s.	n.s.
Kohtuuhintaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus eläkeaikana	n.s.	n.s.
Poliittisiin päätöksiin liittyvä epävarmuus	n.s.	n.s.
Muutokset eläkkeelle siirtymisen ehtoissa	n.s.	n.s.
Väestön ikääntyminen		
Vähän huolissaan (arvio 1–3)	(ref.)	(ref.)
Huolissaan (arvio 4)	0,080**	0,084**
Erittäin huolissaan (arvio 5)	0,110**	0,109**
Ei osaa sanoa	-0,024	-0,053
Talous- ja työllisyystilanteen kehitys		
Vähän huolissaan (arvio 1–3)	(ref.)	(ref.)
Huolissaan (arvio 4)	0,050	0,037
Erittäin huolissaan (arvio 5)	0,100*	0,121**
Ei osaa sanoa	0,097	0,206*
Eläkevarojen sijoitustoiminnan riskit		
Vähän huolissaan (arvio 1–3)	(ref.)	(ref.)
Huolissaan (arvio 4)	-0,066*	-0,084**
Erittäin huolissaan (arvio 5)	-0,066	-0,066
Ei osaa sanoa	-0,178***	-0,186***
n	1 680–1 687	1 655

[#] Kokonaisvaikutusta kuvaavissa malleissa on kontrolloitu myös seuraavat taustatekijät: sukupuoli, ikä, koulutus, siviilisääty, pääasiallinen toiminta, kotitalouden tulot ja menojen kattamisen haasteet.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Aiemmassa vuoden 2014 kyselyyn pohjautuvassa tutkimuksessa todettiin, ettei eläkeikää varten säästäminen ole yhteydessä epävarmuuteen eläkejärjestelmän toimintaa kohtaan (Ahonen & Liukko 2016). Säästäjät suhtautuivat useammin kriittisesti siihen, pystytäänkö luvatut eläkkeet maksamaan tulevaisuudessa, mutta toisaalta luottivat useammin eläkkeitä koskevaan päätöksentekoon ja eläkevarojen hoitoon. Tutkimuksessa tulkittiin, että taustalla voisi olla säästäjien huoli heikosta talouskehityksestä ja ikärakenteen muutoksesta eläkejärjestelmään kohdistuvat pitkän aikavälin riskit. Tämä tutkimus vahvisti aiemmin esitettyä tulkintaa: huoli väestön ikääntymisestä sekä talous- ja työllisyystilanteen kehityksestä olivat yhteydessä yleisempään säästämiseen.

8 Lopuksi

Eliniän noustessa yhä useampi viettää eläkkeellä pidemmän osan elämästään. Eläkeikaan varautuminen säästämällä on moniulotteinen kysymys, joka heijastelee niin kiinnostusta pohtia tulevaisuuden toimeentuloa, käsityksiä eläkeajan kulutustarpeista kuin taloudellisia resursseja säästämiseen. Säästäminen sekä säästämistarpeiden ja -mahdollisuuksien pohdinta ovatkin olennainen osa tulevaisuuden suunnittelua.

Tulosten mukaan säästäminen ilmiönä on yleistynyt ja sen merkitys arvioidaan aiempaa suuremmaksi. Säästäminen ja siinä tapahtuneet muutokset eivät kuitenkaan olleet samanlaisia kaikissa väestöryhmissä, vaan muun muassa sukupuoli, ikä ja koulutus heijastuivat tuloksiin. Sosiodemografisten erojen lisäksi myös käsitykset eläkejärjestelmästä ja sen tuntemisesta olivat yhteydessä säästämiseen. Parempi oma käsitys eläketurvan tuntemisesta heijastui yleisempänä säästämisenä. Luottamuksen ja säästämisen välinen yhteys näyttäytyi erilaisena riippuen siitä, tarkasteltiin yhteyttä yleisen eläkejärjestelmään kohdistuvan luottamuksen kautta vai eläketurvan ja eläkkeiden toimivuuteen, hoitoon tai tulevaisuuteen liittyvien näkemysten näkökulmasta.

Säästäminen eläkeikää varten on yleistynyt

Säästäminen eläkeikää varten oli melko yleistä, lähes puolet suomalaisista kertoi säästävänsä tai säästäneensä eläkeikää varten. Säästämisen yleisyys vaihteli väestöryhmittäin. Tulosten mukaan etenkin miehet, eläkeikää lähestyvät, korkeammin koulutetut ja yrittäjät kertoivat varautuneensa eläkeikaan muita useammin. Säästäminen oli yleisempää myös paremmassa taloudellisessa tilanteessa olevilla. Sekä kotitalouden tuloilla että menojen kattamisen vaikeudella oli oma, itsenäinen vaikutuksensa säästämiseen. Osa eroista selittyy luontevasti esimerkiksi elämäntilanteen (kuten opiskelijat tai eläkeläiset) tai taloudellisen tilanteen kautta.

Eläkeikää varten säästäminen on yleistynyt 2010-luvun alkuun verrattuna. Aiempaan verrattuna säästäminen on yleistynyt tai pysynyt ennallaan kaikissa väestöryhmissä lukuun ottamatta yli 65-vuotiaita vastaajia, jossa säästämisen yleisyys oli pudonnut. Erityisen paljon säästäminen on

kasvanut miehillä ja 55–64-vuotiaiden ikäryhmässä. Aiemmin sukupuolten välillä ei ollut eroa säästämisen yleisyydessä. Vuoden 2019 kyselyssä eläkeikaan varautuneiden miesten osuus kuitenkin nousi niin paljon naisten osuutta enemmän, että sukupuolten välillä muodostui selkeä ero.

Eläkeikaan varautuneiden miesten ja naisten taustat olivat osittain erilaiset. Yrittäjyys ja menojen kattamisen helppous olivat yhteydessä säästämiseen molemmilla sukupuolilla, mutta ikä, koulutus, työmarkkina-tilanne ja taloudellinen asema heijastuivat säästämisen yleisyyteen eri tavalla miehillä ja naisilla. Miehillä ikä tai koulutus ei ollut yhteydessä säästämisen yleisyyteen, mutta taloudellinen tilanne heijastui selvästi. Alimpaan tuloryhmään kuuluvat ja menojen kattamisen erittäin vaikeaksi tai vaikeaksi kokevat miehet säästivät harvemmin. Naisilla taas ikä, koulutus ja työvoiman ulkopuolella olo olivat yhteydessä säästämiseen, mutta kotitalouden tulot eivät. 55 vuotta täyttäneet, korkea-asteen koulutuksen suorittaneet sekä työvoiman ulkopuolella olevat naiset säästivät useammin. Myös menojen kattamisen vaikeus tai helppous heijastui naisilla säästämiseen, mutta vähemmän kuin miehillä.

Tulosten tulkinnassa on hyvä pitää mielessä, että eläkeikaa varten säästäminen ilmiönä voi tulla kyselyssä yli- tai aliarvioiduksi. Eläkeikaan varautumisen mittaamista hankaloittaa se, että säästöt eivät välttämättä ole sidottuja juuri eläkeaikana käytettäviksi ja säästöjen käyttökohde voi ajan myötä muuttua. Yleinen syy laittaa rahaa sivuun pahan päivän varalle voi hyvinkin vaihtua eläkeaikana käytettäviksi säästöiksi, mikäli aiemmin ei tule tarvetta käyttää säästöjä. Toisaalta elämässä voi tulla vastaan tilanne, jossa eläkeikaa varten tarkoitettuja säästöjä on perusteltua käyttää aiemmin. Tässä kyselyssä vastaaja on voinut itse määritellä, minkä hän kokee eläkeikaa varten säästämiseksi. Täten onkin mahdollista, että suunnitelmallisena ilmiönä eläkeikaa varten säästäminen tulee yliarvioiduksi, mutta eläkeaikana taaksepäin katsottaessa säästöt, joita ei ehkä säästämisvaiheessa mieltänyt eläkeikaa varten säästämiseksi, osoittautuvatkin eläkeikaan varautumiseksi.

Säästöjen käyttökohteet vaihtelivat väestöryhmittäin

Säästöjen arvioitujen käyttökohteiden tarkastelu antaa yhden kuvan siitä, millaisiin menoihin säästöjä arvellaan tarvittavan eläkeaikana. Aiempiin kyselyihin verrattuna kaikki kyselyssä mainitut käyttökohteet saivat enemmän mainintoja, osa huomattavastikin aiempaa runsaammin. Tämä

voi kuvastaa muutosta siinä, miten yleisesti säästöjä arvellaan tarvittavan eläkeaikana erilaisiin menoihin.

Yleisimmin säästöjä suunniteltiin käytettävän tavalliseen elämiseen liittyviin menoihin ja yllättävien menojen kattamiseen. Etenkin jälkimmäisen syyn maininneiden osuus oli noussut aiemmasta kyselystä. Jokapäiväinen eläminen ja yllättävät menot olivat yhtä yleisiä säästöjen käyttökohteita kaikissa väestöryhmissä. Hankaluuksia menojen kattamisessa kokevat mainitsivat kuitenkin yllättävät menot säästöjen käyttökohteeksi harvemmin, mutta esimerkiksi ikä, koulutus tai työmarkkinatilanne eivät näkyneet perusteluissa.

Reilu kolmannes mainitsi hoito- ja hoivapalvelut säästöjen käyttökohteena. Tämän käyttökohteen kohdalla koulutuksen merkitys oli silmiinpistäväää. Perusasteen koulutuksen suorittaneet ja miehet ajattelivat harvemmin tarvitsevansa eläkeaikana säästöjä hoito- ja hoivapalveluihin. Sen sijaan kotitalouden tuloilla ei ollut yhteyttä kokemukseen tarpeesta käyttää säästöjä eläkeaikana hoito- ja hoivapalveluihin. Taloudellisen tilanteen merkitys näkyi vain menojen kattamisessa koetuissa vaikeuksissa: hankalaksi menojen kattamisen kokevat pitivät tätä harvemmin ensisijaisena säästöjen käyttökohteena eläkkeellä olleessaan. Mielenkiintoinen lisätekijä tämän käyttökohteen kohdalla on huomio, että mahdollinen huoli kohtuuhintaisten sosiaali- ja terveystaloudellisten saatavuudesta eläkeaikana ei ollut yhteydessä säästämiseen.

Myös useat vapaa-aikaan liittyvät käyttökohteet saivat mainintoja. Muista käyttökohteista yleisimmin säästöjä arveltiin käytettävän eläkeaikana harrastuksiin ja lomamatkailuun. Maininnat näistä käyttökohteista olivat yleistyneet edellisestä kyselystä. Iän, koulutuksen ja hyvän taloudellisen tilanteen merkitys korostui näiden käyttökohteiden kohdalla. Etenkin nuoret pitivät harrastuksia ja lomamatkailua säästöjen käyttökohteina muita useammin. Nuorten lisäksi myös 65 vuotta täyttäneet mainitsivat lomailun keskimmäisiä ikäryhmiä useammin. Koulutuksen kohdalla erottuivat perusasteen koulutuksen varassa olevat, jotka arvioivat muita harvemmin tarvitsevansa säästöjä eläkeaikana harrastuksiin tai lomailuun. Kotitalouden tulot erottuivat lomamatkailun kohdalla, mutta eivät harrastusten osalla. Korkeampituloisiin kotitalouksiin kuuluvat arvioivat käyttävänsä säästöjä lomailuun muita useammin. Menojen kattamisen vaikeus korostui sekä harrastusten että lomamatkailun kohdalla: vaikeuksia kokevat arvioivat harvemmin tarvitsevansa säästöjä näihin kohteisiin.

Säästäminen, sijoittaminen ja taloudellisen riippumattomuuden tavoittelu on noussut viime vuosina keskusteluun etenkin sosiaalisessa mediassa. Taloudellisen riippumattomuuden tavoittelua ja siihen liittyvää toivetta mahdollisuudesta jättäytyä halutessaan pois työelämästä ennen eläkeikää on kuvattu etenkin nuorten aikuisten keskuudessa yleistyvänä tavoitteena, mutta laajempaa tutkimusta ilmiön yleisyydestä ja tavoitteen saavuttamisesta ei ole juuri tehty. Yhtenä säästöjen käyttökohteena kyselyssä pystyi valitsemaan mahdollisuuden lopettaa työelämässä ennen eläkeikää. Vaihtoehto keräsi vähiten mainintoja mukana olleista vaihtoehdoista. Kuitenkin lähes joka viides mainitsi säästöjen käyttökohteeksi mahdollisuuden lopettaa työskentely aiemmin. Tämän käyttökohteen maininneissa painottuivat erityisesti yrittäjät, korkeampituloisiin kotitalouksiin kuuluvat ja alle 45-vuotiaat vastaajat.

Taloudellinen tilanne näyttäytyi kyselyssä merkittävänä säästämiskoh-teisiin heijastuvana tekijänä. Hieman yllättäen kotitalouden tulot eivät yleensä olleet yhteydessä säästöjen käyttökohteisiin, vaan useammin taloudellisen tilanteen merkitys tiivistyi kyselyhetken toimeentuloa kuvaavaan kokemukseen menojen kattamisen helppoudesta tai vaikeudesta. Ainoastaan jokapäiväinen eläminen ja läheisten tukeminen olivat säästöjen käyttökohteita, joihin kokemus menojen kattamisen vaikeudesta tai helppoudesta ei heijastunut. Lomamatkailu ja mahdollisuus lopettaa työelämässä aiemmin olivat puolestaan ainoat käyttökohteet, joissa kotitalouden tulot nousivat menojen kattamiskokemuksen rinnalla merkittäväksi selittäjiksi.

Taloudelliset syyt edelleen yleisin peruste olla säästämättä

Säästämisen yleisyyden ja sen käyttökohteiden ohella vähintään yhtä suuri osa ilmiötä on tarkastella syitä, miksi ei ole säästetty. Tässä tutkimuksessa säästämättä jättämisen syitä tarkasteltiin kolmessa ryhmässä: taloudelliset rajoitteet, nykykulutuksen painottaminen sekä se, ettei koe tarvetta säästää eläkeikää varten.

Taloudelliset rajoitteet ovat ilmeinen ja myös yleisin syy olla säästämättä. Taloudellisten mahdollisuuksien puute on ollut aiemmissa kyselyissä yleisin peruste sille, ettei ole säästänyt eläkeikää varten. Tämän perusteen maininneiden osuus oli kuitenkin laskenut hieman vuodesta 2014. Säästämättä jättäneet, jotka kuuluivat matalampituloisiin kotitalouksiin ja

jotka kokivat vaikeuksia menojen kattamisessa, ilmoittivat keskimääräistä useammin syyksi taloudellisen mahdollisuuden puutteen. Tämän lisäksi naiset ja työttömät erottuivat tämän perusteen maininneina muita useammin, myös taloudellisen tilanteen huomioinnin jälkeen.

Nykykulutuksen painotuksen taustalla voi olla esimerkiksi taipumus aliarvioida kauempana tulevaisuudessa tapahtuvia asioita, säästämisen tietoinen tai tiedostamaton lykkääminen tai se, ettei vain ole tullut ajatelleeksi eläkeaikaa varten säästämistä. Lähes puolet säästämättä jättäneistä mainitsi ainakin yhden tähän ryhmään kuuluvan perusteen säästämättä jättämiselle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että puolella säästämättä jättäneistä oli tilanteen taustalla puutteellinen tieto tai vääristynyt arvio säästämistarpeesta. Enemminkin tulos nostaa esiin sen, että nykykulutuksen painotus voi olla osittainen ja perusteltu, mutta myös melko yleinen syy säästämättä jättämiselle. Nykykulutuksen painotukseen viittaavat syyt olivat yleisempiä miehillä, alle 45-vuotiailla ja menojen kattamisen helpoksi kokevilla. Tulos iän suhteen vaikuttaa loogiselta siinä mielessä, että näissä ryhmissä elämäntilanne voi olla useammin sellainen, ettei eläkeaikaan säästäminen tunnu ajankohtaiselta ja nykykulutuksen painottaminen on etusijalla. Sen sijaan kokemus menojen kattamisen helppoudesta voi liittyä enemmän selkeään mieltymykseen painottaa nykykulutusta.

Osalla vastaajista voi olla tilanne, että he ajattelevat lakisääteisen eläkkeen, muiden tulojen, kertyneen varallisuuden ja/tai odotettavissa olevan perinnön riittävän eläkeajan kuluihin, eivätkä he tästä syystä koe tarvetta säästämiseksi. Noin viidennes säästämättä jättäneistä mainitsi ainakin yhden tähän ryhmään kuuluvan perustelun säästämättä jättämisen taustalla. Osuus oli selvästi pienempi kuin niiden osuus, joilla säästämättä jättämisen taustalla oli taloudellinen mahdottomuus säästää tai nykykulutukseen painotukseen viittaavat syyt. Tämän perusteen säästämättä jättämisen syyksi maininneissa korostuivat 55–64-vuotiaat, korkea-asteen koulutustaustaiset ja eläkeläiset. Ehkä hieman yllättäen kotitalouden tulot eivät olleet yhteydessä kokemukseen siitä, ettei tarvitse säästöjä eläkeaikaa varten. Taloudellisen tilanteen merkitys näkyi kuitenkin menojen kattamisen helppouteen liittyvässä kokemuksessa. Vastaajat, jotka kokivat menojen kattamisessa vaikeuksia, mainitsivat tämän perusteen säästämättä jättämiselle muita harvemmin.

Arviot eläkeajan toimeentulosta parantuneet ja säästöjen merkitys kasvanut

Arviot toimeentulosta eläkeaikana vaihtelivat molempiin äärilaitoihin. Neljännes vastaajista arvioi tulevansa eläkeaikana toimeen hyvin tai melko hyvin, mutta yhtä moni arvioi toimeentulonsa melko huonoksi tai huonoksi. Vertailu aiempiin kyselyihin kuitenkin osoitti, että arviot toimeentulosta eläkkeellä ovat parantuneet 2010-luvun alusta. Arvioiden myönteinen kehitys näkyi sekä hyväksi ja melko hyväksi toimeentulonsa arvioivien osuuden nousuna että huonoksi tai melko huonoksi toimeentulonsa arvioivien osuuden laskuna.

Eläkeikaa varten säästäneet arvioivat toimeentulonsa keskimäärin paremmaksi kuin ne vastaajat, jotka eivät olleet säästäneet eläkeikaa varten. Tämä tulos ei ole kovin yllättävä. Säästäminen voi heijastella taloudellista tilannetta ja mahdollisuutta siirtää osa tuloista odottamaan eläkeikaa ja siten olla yhteydessä positiivisempaan arvioon eläkeajan toimeentulosta. Arvio voi olla parempi myös siksi, että eläkeikaa varten säästäneet huomioivat jo kertyneet tai ehkä vasta aikomuksen tasolla olevat säästöt mukaan eläkeajan toimeentulon arvioon.

Taloudellinen tilanne ja korkea-asteen koulutus olivat sekä säästäneillä että säästämättä jättäneillä samalla tavalla yhteydessä arvioon eläkeajan toimeentulosta. Kotitalouden tulot eivät heijastuneet arvioon toimeentulosta eläkkeellä, mutta kokemus menojen kattamisen helppoudesta oli yhteydessä myönteisempään arvioon eläkeajan toimeentulosta. Myös korkea-asteen koulutus yhdistyi parempaan toimeentuloarvioon. Sen sijaan sukupuoli ja ikä heijastuivat eri tavoin toimeentuloarvioon säästäneillä ja säästämättä jättäneillä. Säästäneiden kohdalla miehet arvioivat tulevansa toimeen eläkeaikana paremmin. Säästämättä jättäneillä taas miesten ja naisten välillä ei ollut eroja, mutta tässä ryhmässä ikä heijastui arvioon toimeentulosta. Säästämättä jättäneistä sekä alle 35-vuotiaat että yli 55-vuotiaat arvioivat tulevansa toimeen paremmin eläkeaikana, kun keskimmaisissa ikäluokissa arviot olivat pessimistisempiä.

Kyselyssä ei selvitetty tarkemmin säästöjen määrää, mutta vastaajia pyydettiin arvioimaan omien säästöjen ja varallisuuden osuutta eläkeajan toimeentulossa. Riippuen taloudellisesta tilanteesta, kertyneestä varallisuudesta ja odotettavissa olevasta lakisääteisestä eläkkeestä osalle vastaajista pienempikin säästö eläkeikaa varten voi olla merkittävä lisä eläkeajan toimeentuloon. Odotetusti säästäneet arvioivat omien säästöjen-

sä ja varallisuutensa merkityksen keskimäärin suuremmaksi kuin säästämättä jättäneet, mutta viimeksi mainituistakin osa arvioi omien säästöjen ja varallisuuden muodostavan merkittävän osan eläkeajan toimeentulosta. Eläkeikaan säästämällä varautuneista etenkin nuoret, yrittäjät ja hyvässä taloudellisessa tilanteessa olevat erottuivat omien säästöjen merkityksen suuremmaksi arvioivina ryhminä. Merkittelevää oli myös se, että säästämättä jättäneiden kohdalla alle 45-vuotiaat arvioivat omien säästöjen osuuden suuremmaksi osaksi eläkeajan toimeentuloa.

Eläkeikaa varten säästäneillä arviot säästöjen ja varallisuuden merkityksestä eläkeajan toimeentulossa kasvoivat vuoden 2011 kyselystä. Sen sijaan säästämättä jättäneiden kohdalla arviot olivat samalla tasolla kuin aiemmassa kyselyssä. Tulos voi heijastella sitä, että eläkeikaa varten säästetään summia, joiden merkitys on aiempaa suurempi.

Eläketiedon ja luottamuksen yhteys säästämiseen moniulotteinen, huoli tulevasta ei heijastu säästämiseen

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että eläke- ja talousasioiden tunteminen ja eläkejärjestelmään ja sen toimijoihin kohdistuva luottamus ovat yhteydessä – joskaan ei suoraviivaisesti – eläkeikaan varautumiseen. Tulokset ovat vain osittain vertailukelpoisia aiempiin tutkimuksiin erilaisien sanamuotojen sekä erilaisen käsittelytavan vuoksi. Karkeasti ottaen kuitenkin näyttää siltä, että tulokset ovat linjassa aiempien kyselyiden tulosten kanssa: vain osalla eläketiedon, luottamuksen ja huolestuneisuuden mittareista oli yhteys eläkeikaan varautumisen yleisyyteen.

Eläketiedon kohdalla korostui subjektiivisen, koetun eläketurvan tuntemisen merkitys säästämiseen. Kohtalaisesti tai sitä paremmin eläketurvaa mielestään tuntevat säästivät useammin. Myös eläkemaksun tuntemisen kohdalla yhteys säästämiseen viittasi ennemminkin subjektiivisen kokemuksen vaikutukseen kuin objektiiviseen tietoon. Säästäminen eläkeikaa varten oli yleisempää niillä vastaajilla, jotka olivat antaneet jonkin arvion asiasta eli kokivat tietävänsä tai ”uskalsivat” arvata eläkemaksun suuruuden. Sen sijaan tieto eläketurvan yksityiskohdista ei heijastunut säästämisen yleisyyteen, eikä oikean eläkemaksun tason tienneiden ja sen ali- tai yliarvioineiden välillä ollut juurikaan eroa säästämässä.

Osa eläkejärjestelmään kohdistuvaa luottamusta mittaavista väittämistä ja huolenaiheista oli yhteydessä eläkeikaan varautumiseen, osalla taas

ei ollut vaikutusta. Myöskään luottamusta mittaavien mielipiteiden yhteys säästämiseen ei ollut aina samansuuntainen. Säästäminen oli yleisempää niiden vastaajien joukossa, jotka suhtautuivat kriittisesti eläkejärjestelmän yleiseen luotettavuuteen, mutta myös niiden kohdalla, jotka ajattelivat eläkevaroja hoidettavan luotettavasti. Sen sijaan kriittisesti eläkkeen nykyisille eläkeläisille takaamaan toimeentuloon suhtautuvat ja pienituloisten eläkeläisten toimeentulosta enemmän huolissaan olevat säästivät harvemmin. Jos nämä tekijät tulkitaan eläketurvaan kohdistuvan luottamuksen mittareiksi, niiden kohdalla kriittinen suhtautuminen ei näyttäisi ainakaan yksiselitteisesti motivoivan säästämistä.

Jossain määrin yllättävää on se, että epävarmuus omasta tulevasta eläketurvasta ei näyttänyt olevan eläkeikaan varautumisen motiivina. Säästämällä ei ollut yhteyttä mielipiteisiin siitä, takaako eläke kohtuullisen toimeentulon tulevaisuudessa, pystytäänkö eläkkeet maksamaan myös tulevaisuudessa tai huoleen kohtuuhintaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuudesta. Suuremmaksi motiiviksi eläkeikaan varautumiselle tämän tutkimuksen valossa osoittautui huoli talouden toiminnasta. Väestörakenteen muutos ja talous- ja työllisyystilanteen kehitys nähdään laajemmin uhkana eläkejärjestelmän toiminnalle kuin esimerkiksi eläkejärjestelmän päätöksentekoon liittyvät kysymykset. Myös kriittisyys eläkevarojen sijoitustoiminnan riskejä kohtaan voi osittain heijastella yleistä huolta sijoittamisen riskeistä, mikä voi vaikuttaa omaa säästämistä vähentävästi.

Jatkotutkimuksen tarpeita

Tässä tutkimuksessa keskityttiin vapaaehtoiseen säästämiseen. Kyselyssä ei kuitenkaan eritelty säästämisen määrää, sen tapaa tai sitä, säästääkö vastaaja juuri tällä hetkellä vai onko säästänyt joskus aiemmin. Säästetyt summat voivat vaihdella erittäin pienistä huomattaviin ja säästäjien joukossa voi olla yhtä hyvin säännöllisesti säästäviä, silloin tällöin säästäviä tai jossain aiemmassa vaiheessa lyhyemmän tai pidemmän aikaa säästäneitä vastaajia. Säästäjien joukossa onkin todennäköisesti hyvin erilaisia ryhmiä, joista osa säästää säännöllisesti ja tavoitteellisesti, osa satunnaisemmin. Säästämisen määrän ja sen ajoittumisen tarkastelun kautta piirtyisi kokonaisvaltaisempi kuva siitä, kuinka merkittävää eläkeikaa varten säästäminen on. Etenkin eläkesäästöjen ja karttuneen lakisääteisen eläketurvan tarkastelu yhtäaikaisesti antaisi laajemman kuvan eläkeikaan varautumisesta.

Eläkeikaan varautuminen säästämällä näyttäisi olevan ilmiönä yleisty-mässä. Tässä tutkimuksessa ajallisia muutoksia on arvioitu vertaamalla vuoden 2019 tuloksia vuosien 2011 ja 2014 kyselyiden tuloksiin. Vertailun yhteydessä on hyvä muistaa, että mahdollisuudet säästää ja arviot eläke-ajan toimeentulon parantumisesta ja lisääntyneestä omien säästöjen ja varallisuuden merkityksestä voivat heijastella osittain myös muutosta ylei-ssä taloudellisessa tilanteesta. Esimerkiksi työttömyysaste Suomessa oli vuonna 2011 noin kahdeksan prosenttia, vuonna 2014 hieman alle yhdek-sän prosenttia ja vuonna 2019 alle seitsemän prosenttia (Tilastokeskus, Tilastotietokanta). Talustilanteen muutoksen vaikutuksen erottelu muista syistä tapahtuneesta kehityksestä edellyttäisi tarkempaa analysointia ja mallinnusta, mutta antaisi paremman kuvan ilmiön kehityksestä.

Tässä tutkimuksessa nuoret erottuivat positiivisesti eläkeajan toimeen-tuloon ja säästämisen merkitykseen suhtautuvana ryhmänä. Vaikka nuorten kohdalla eläkeikaan varautuminen on harvinaisempaa, he ajattelevat säästöjen muodostavan suuremman osan eläkeajan toimeentulosta kuin vanhempien ikäryhmien vastaajat. He myös arvioivat eläkeaikaisen toimeentulonsa keskimmäisiä ikäryhmiä paremmaksi. Optimistinen arvio eläkeajan toimeentulosta näkyy sekä säästäneiden että säästämättä jättäneiden nuorten vastauksissa. Säästämiseen liittyvän ilmiön ja sen kehittymisen näkökulmasta olisikin tärkeää seurata tarkemmin nuorten käsityksiä eläkeasioista sekä heidän eläkeasioiden tuntemista ja säästä-miskäyttäytymistä.

Tällä hetkellä eläkeikaan varautuminen näyttäisi olevan sosioekonominen ilmiö, joka heijastelee eroja taloudellisissa mahdollisuuksissa säästää. Epätietoisuus eläkeasioista ei osoittautunut säästämistä olennaisesti motivoivaksi tekijäksi, mutta useat talouden yleiseen toimintaan liittyvät huolet heijastuivat säästämiseen. Säästämiseen, sijoittamiseen ja yleisesti talouden toimintaan liittyvät tiedot ja taidot kulkevat usein samansuuntaisesti koulutuksen kanssa. Koulutuksen merkitys nousi tässäkin tutkimuk-sessa esiin useilla säästämistä käsittelevillä osa-alueilla. Eläke- ja talousasioiden tuntemisen merkitystä säästämislle olisikin hyvä tutkia yksityiskohtaisemmin tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Agnew, J. R. & Bateman, H. & Thorp, S. (2013) Financial Literacy and Retirement Planning in Australia. *Numeracy* 6.
- Agnew, J. R. & Szykman, L. R. & Utkus, S. P. & Young, J. A. (2012) Trust, plan knowledge and 401(k) savings behavior. *Journal of Pension Economics and Finance* 11: 1–20.
- Ahonen, K. (2019) Oma koti kullaa kallis – Omistusasumisen, asumismenojen ja asumistyytyväisyyden yhteys eläkeläisten elämäntyytyväisyyteen. Teoksessa Ahonen, K. & Kuivalainen, S. & Liukko, J. & Nivalainen, S. & Palomäki, L.-M. & Polvinen, A. (toim.) *Tutkimuksia eläkeläisten toimeentulokokemuksista ja taloudellisesta hyvinvoinnista*. Eläketurvakeskus: Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 02/2019: 83–112.
- Ahonen, K. & Liukko, J. (2016) Yksityinen säästäminen eläkeikää varten: mahdollisuus vai tarve? *Eläketurvakeskuksen tutkimuksia* 03/2016.
- Almenberg, J. & Säve-Söderbergh, J. (2011) Financial literacy and retirement planning in Sweden. *Journal of Pension Economics and Finance* 10: 585–598.
- Ashraf, N. & Karlan, D. & Yin, W. (2006) Tying Odysseus to the Mast: Evidence from a Commitment Savings Product in the Philippines. *The Quarterly Journal of Economics* 121: 635–637.
- Barberis, N. & Huang, M. & Thaler, R. H. (2006) Individual Preferences, Monetary Gambles, and Stock Market Participation: A Case for Narrow Framing. *American Economic Review* 96: 1069–1090.
- Behrman, J. R. & Mitchell, O. S. & Soo, C. K. & Bravo, D. (2012) How Financial Literacy Affects Household Wealth Accumulation. *American Economic Review* 102: 300–304.
- Benartzi, S. & Thaler, R. H. (1999) Risk Aversion or Myopia? Choices in repeated Gambles and Retirement Investments. *Management Science* 45: 364–381.
- Blau, D. M. (2016) Pensions, household saving, and welfare: A dynamic analysis of crowd out. *Quantitative Economics* 7: 193–224.

Boisclair, D. & Lusardi, A. & Michaud, P.-C. (2017) Financial literacy and retirement planning in Canada. *Journal of Pension Economics and Finance* 16: 277–296.

Brown, M. & Graf, R. (2013) Financial Literacy and Retirement Planning in Switzerland. *Literacy* 6: 2–23.

Bucher-Koehnen, T. & Lusardi, A. (2011) Financial literacy and retirement planning in Germany. *Journal of Pension Economics and Finance* 10: 565–584.

Chard, R. & Rogofsky, D. & Yoong, J. (2017) Wealthy or Wise: How Knowledge Influences Retirement Savings Behavior. *Journal of Behavioral and Social Sciences* 4: 164–180.

Chetty, R. & Friedman, J. N. & Leth-Pedersen, S. & Nielsen, T. H. & Olsen, T. (2014) Active vs. Passive Decisions and Crowd-Out in retirement Savings Accounts: Evidence from Denmark. *Quarterly Journal of Economics* 129: 1141–1219.

Cremer, H. & Pestieau, P. (2011) Myopia, redistribution and pensions. *European Economic Review* 55: 165–175.

Crossan, D. & Feslier, D. & Hurnard, R. (2011) Financial literacy and pension plan participation in New-Zealand. *Journal of Pension Economics and Finance* 10: 619–635.

Cupák, A. & Kolev, G. I. & Brokesova, Z. (2019) Financial literacy and voluntary savings for retirement: novel causal evidence. *The European Journal of Finance* 25: 1606–1625.

Eläketurvakeskus (2020) Työeläkeindikaattorit 2020. Eläketurvakeskuksen raportteja 09/2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020091469410>

Engelhardt, G. V. & Kumar, A. (2011) Pensions and Household Wealth Accumulation. *The Journal of Human Resources* 46: 203–236.

Feng, J. (2018) Voluntary Retirement Savings: The Case of Australia. *Journal of Family and Economic Issues* 39: 2–18.

Finanssiala (2019) Säästäminen, luotonkäyttö ja maksutavat 2019, grafiikkaraportti. Viitattu 25.3.2021. https://www.finanssiala.fi/wp-content/uploads/2019/04/SLM_2019_grafiikka-1.pptx

- Finanssivalvonta (2020) Vakuutustutkimus 2020. Viitattu 18.2.2020. <https://www.finanssiala.fi/materiaalit/FA-Vakuutustutkimus2020-FINAL.pptx>
- Fornero, E. & Monticone, C. (2011) Financial literacy and pension plan participation in Italy. *Journal of Pension Economics and Finance* 10: 547–564.
- Giavazzi, F. & McMahon, M. (2012) Policy uncertainty and household savings. *The Review of Economics and Statistics* 94: 517–531.
- Goda, G. S. & Levy, M. & Manchester, C. F. & Sojourner, A. & Tasoff, J. (2019) Predicting retirement savings using survey measures of exponential-growth bias and present bias. *Economic Inquiry* 57: 1636–1658.
- Hastings, J. & Mitchell, O. S. (2020) How financial literacy and impatience shape retirement wealth and investment behaviors. *Journal of Pension Economics and Finance* 19: 1–20.
- Kahma, N. & Takala, M. (2012) Luottamus eläketurvaan. Eläketurvakeskuksen raportteja 01/2012.
- Kalmi, P. & Ruuskanen, O.-P. (2018) Financial literacy and retirement planning in Finland. *Journal of Pension Economics and Finance* 17: 335–362.
- Koh, B. S. K. & Mitchell, O. S. & Fong, J. H. (2021) Trust and retirement preparedness: Evidence from Singapore. *The Journal of Economics of Aging* 18.
- Kärkkäinen, Olli (2019) Nuoret, raha ja sijoittaminen. Sijoittamiskyselyn tuloksia. Nordea. Viitattu 30.3.2021. <https://mb.cision.com/Public/434/2758892/960c24c997c26777.pdf>
- Lachowska, M. & Myck, M. (2018) The Effect of Public Pension Wealth on Saving and Expenditure. *American Economic Journal: Economic Policy* 10: 284–308.
- Laibson, D. I. & Repetto, a. & Tobacman, J. (1998) Self-Control and Saving for Retirement. *Brookings Papers on Economic Activity*: 91–196.
- Landerretche, O. M. & Martinez, C. A. (2013) Voluntary savings, financial behavior and pension finance literacy: evidence from Chile. *Journal of Pension Economics and Finance* 12: 251–297.

Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2011a) Financial literacy and planning: implications for retirement wellbeing. Teoksessa Mitchell, O. S. & Lusardi, A. (toim.) Financial literacy: implications for retirement security and the financial marketplace. Oxford University Press: Oxford, 17–39.

Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2011b) Financial Literacy and Retirement Planning in the United States. *Journal of Pension Economics and Finance* 10: 509–525.

Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2011c) Financial literacy around the world: an overview. *Journal of Pension Economics and Finance* 10: 497–508.

Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2014) The economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature* 52: 5–44.

Morikawa, M. (2019) Policy Uncertainty and Saving Attitude: Evidence from a Survey on Consumers. *The Journal of Consumer Affairs* 53: 1297–1311.

O'Donoghue, T. & Rabin, M. (1999) Doing it Now or Later. *American Economic Review* 89: 103–124.

Palomäki, L.-M. & Ilmakunnas, I. & Kuivalainen, S. & Liukko, J. & Mustonen, J. & Tenhunen, S. (2020) Luottamus eläketurvaan vuonna 2019. Kyselytutkimus eläketurvaan liittyvistä näkemyksistä. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 07/2020.

Pedersen, A. W. (2004) The privatization of retirement income? Variation and trends in the income packages of old age pensioners. *Journal of European Social Policy* 14: 2–23.

Quinby, L. D. & Sanzenbacher, G. T. (2020) Do state and local government employees save outside of their defined benefit plans when they need to? Center for Retirement Research at Boston College Working Paper CRR WP 2020-17. Center for Retirement Research at Boston College.

Rantala, J. & Riihelä, M. (2017) Eläkeläisten käytettävissä oleva tulo. Teoksessa Kuivalainen, S. & Rantala, J. & Ahonen, K. & Kuitto, K. & Palomäki, L.-M. (toim.) Eläkkeet ja eläkeläisten toimeentulo 1995–2015. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 01/2017.

Ricci, O. & Caratelli, M. (2017) Financial literacy, trust and retirement planning. *Journal of Pension Economics and Finance* 16: 43–64.

Shin, S. & Kim, H. & Heath, C. J. (2019) Narrow Framing and Retirement Savings Decisions. *The Journal of Consumer Affairs* 53: 975–997.

Smith, B. A. (2015) The Social Security Statement: Its Contribution to Retirement Planning. *Journal of Financial Counseling and Planning* 26: 118–128.

SVT Kuluttajien luottamus 2021. Tilastokeskus. Viitattu 15.3.2021. <http://www.stat.fi/til/kbar/index.html>

Takala, M. (2015) Luottamus eläketurvaan vuosina 2011 ja 2014. Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2015.

Tenhunen, S. (2012) Varautuminen eläkeikaan: vapaaehtoisen säästämisen laajuus. Eläketurvakeskuksen raportteja 05/2012.

Tenhunen, S. & Ilmakunnas, I. & Kuivalainen, S. & Liukko, J. & Mustonen, J. & Palomäki, L.-M. (2020) Miten hyvin eläkeasiat ja vuoden 2017 eläkeuudistus tunnetaan? Kyselytutkimus eläketurvaan liittyvistä näkemyksistä. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 04/2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-691-321-9>

Tilastokeskus, Tilastotietokanta. Työvoimatutkimus. Viitattu 24.3.2021.

Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2019 (2020) Eläketurvakeskuksen tilastoja 08/2020. Eläketurvakeskus, Kansaneläkelaitos.

van Rooij, M. C. & Lusardi, A. & Alessie, R. J. (2012) Financial literacy, retirement planning and household wealth. *The Economic Journal* 122: 449–478.

van Santen, P. (2019) Uncertain pension income and household saving. *Review of Income and Wealth* 65: 908–929.

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomake

Näkemyksiä eläketurvasta -tutkimus

Tutkimuksen yhteydessä kerättävien henkilötietojen käsittelyssä noudatetaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (2016/679). Tietosuoja-asetuksen mukaan tarvitsemme lupasi, jotta voimme käyttää antamiasi vastauksia. Lomakkeen lopussa pyydämme lupaasi käsitellä tietojasi tässä tutkimuksessa.

Lomakkeen täyttöohjeet

Vastaa merkittävällä rasti oikean tai sopivimman vaihtoehdon mukaiseen ruutuun tai kirjoittamalla kysytty tieto sille varattuun tilaan. Mikäli vahingossa teet merkinnän väärään ruutuun, niin mustaa väärä ruutu kokonaan ja merkitse rasti oikeaan ruutuun.

OSA I: TAUSTAKYSYMYKSET

1. Minä vuonna olet syntynyt?

--	--	--	--	--

2. Sukupuolesi

- Mies
 Nainen
 Muu

3. Mikä on siviilisäätyysi?

- Avioliitossa
 Avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa
 Eronnut tai asumuserossa
 Leski
 Naimaton

4. Minkälaisessa asunnossa asut?

- Omistusasunnossa
- Vuokra-asunnossa
- Asumisoikeusasunnossa
- Vanhempien, sukulaisten asunnossa
- Muu

5. Onko sinulla lapsia? Laske myös aikuiset lapset mukaan.

- Kyllä
- Ei

6. Kuinka monta jäsentä kotitaloudessasi asuu? Lapset ja aikuiset yhteensä, laske myös itsesi mukaan.

_____

7. Mikä on korkein koulutuksesi?

- Peruskoulu, kansakoulu, keskikoulu tai vastaava
- Ammattikurssi, oppisopimus tai vastaava
- Toisen asteen ammatillinen tutkinto
- Lukio tai ylioppilas
- Ammatillinen koulutus (opistotaso)
- Ammattikorkeakoulututkinto
- Yliopisto- tai korkeakoulututkinto

8. Mitä teet päätoimisesti tällä hetkellä?

- Opiskelen
- Työskentelen palkansaajana yksityisellä sektorilla
- Työskentelen palkansaajana julkisella sektorilla
- Olen yrittäjä tai maatalousyrittäjä
- Olen työtön
- Olen eläkkeellä
- Olen muusta syystä pois työelämästä

9. Onko terveydentilasi mielestäsi nykyisin

- ¹ Hyvä
² Melko hyvä
³ Kohtalainen
⁴ Melko huono
⁵ Huono

10. Kuinka paljon kotitaloutesi yhteenlasketut nettotulot (tulot verojen jälkeen) ovat kuukaudessa? Jos et tiedä tarkkaa lukua, voit kertoa arvion.

Laske yhteen kotitaloutesi jäsenten saamat palkka-, yrittäjä- ja eläketulot, sosiaali- ja eläketulot sekä omaisuustulot (vuokra-, korko- ja osinkotulot sekä yksityisiin vakuutuksiin perustuvat eläkkeet).

- ¹ alle 1 000 €/kk
² 1 000–1 499 €/kk
³ 1 500–2 499 €/kk
⁴ 2 500–3 499 €/kk
⁶ 3 500–4 499 €/kk
⁷ 4 500–5 499 €/kk
⁸ 5 500–6 499 €/kk
⁹ 6 500 €/kk tai enemmän

11. Kun kaikki kotitaloutesi tulot otetaan huomioon, saatteko tavanomaiset menonne niillä katetuksi?

- ¹ Suurin vaikeuksin
² Vaikeuksin
³ Pienin vaikeuksin
⁴ Melko helposti
⁵ Helposti
⁶ Hyvin helposti

OSA II: NÄKEMYKSIÄ ELÄKETURVASTA

Tässä osassa tiedustelemme näkemyksiäsi eläketurvasta, sen luotettavuudesta ja eläkejärjestelmän tulevaisuuden näkymistä. Eläkejärjestelmällä tarkoitamme lakisääteisiä eläkkeitä, joita ovat työskentelystä kertyvä työeläke sekä perusturvan takaavat kansaneläke ja takuueläke.

12. Mitä mieltä olet seuraavista yleisemmin luottamukseen liittyvistä väittämistä?

	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Yleisesti ottaen Suomen eläkejärjestelmä on luotettava	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yleensä julkisiin instituutioihin (kuten oikeusjärjestelmä, eduskunta, Kela) voi Suomessa luottaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yleensä muihin ihmisiin voi luottaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suhtaudun omaan tulevaisuuteeni luottavaisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐

13. Mitä mieltä olet seuraavista eläkkeisiin liittyvistä väittämistä?

	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Eläke takaa kohtuullisen toimeentulon nykyisille eläkeläisille	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eläke takaa kohtuullisen toimeentulon myös tulevaisuudessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eläkkeet pystytään maksamaan myös tulevaisuudessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eläkejärjestelmä on oikeudenmukainen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eläkevaroja hoidetaan luotettavasti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nuoremmat sukupolvet joutuvat liiaksi eläkkeiden maksajiksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eläkejärjestelmä on selkeä	☐	☐	☐	☐	☐	☐

14. Huolestuttavatko seuraavat eläketurvaan liittyvät asiat sinua asteikolla yhdestä viiteen, siten että 1 = ei lainkaan ja 5 = erittäin paljon?

	Ei lainkaan					Erittäin paljon	En osaa sanoa
Väestön ikääntyminen	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐	
Talous- ja työllisyysilanteen kehitys	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐	
Pienituloisten eläkeläisten toimeentulon riittävyys	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐	
Eläkeläisten väliset tuloerot	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐	
Muutokset eläkkeelle siirtymisen ehdoissa	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐	
Poliittisiin päätöksiin liittyvä epävarmuus	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐	
Eläkevarojen sijoitustoiminnan riskit	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐	
Kohtuuhintaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus eläkeaikana	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐	

15. Mikä olisi mielestäsi sopiva eläkeläisten toimeentulon taso verrattuna seuraaviin väestöryhmiin?

	Paljon matalampi	Hieman matalampi	Samanlainen	Hieman korkeampi	Paljon korkeampi	En osaa sanoa
Työssäkäyvät	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
Työttömät	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
Opiskelijat	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
Lapsiperheet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

OSA III: TALOUDELLINEN VARAUTUMINEN ELÄKEAIKAAN

Tässä osassa haluamme selvittää arvioitasi eläkeajan toimeentulosta, eläkeikaan varautumisesta ja siitä, millaiseksi arvioit säästöjesi merkityksen eläkeaikaisessa toimeentulossa. Jos olet jo eläkkeellä, vastaa sen mukaan, miten varauduit eläkeikaan ennen eläkkeelle jäämistä.

16. Miten arvioit tulevasi toimeen eläkeikanasi, kun kaikki kotitaloutesi tulot ja varallisuus otetaan huomioon?

- ¹ Hyvin
- ² Melko hyvin
- ³ Kohtalaisesti
- ⁴ Melko huonosti
- ⁵ Huonosti
- ⁶ En osaa sanoa

17. Oletko säästänyt tai säästätkö eläkeikaa varten? (Esimerkiksi yksityinen eläkevakuutus, talletukset, pitkäaikaissäästötili, osakkeet, rahastot, sijoitusasunto.)

- ¹ Kyllä
- ² En

18. Jos et ole säästänyt eläkeikaa varten, onko syynä se, että

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- ¹ uskon tulevani eläkkeellä toimeen ilman säästämistä.
- ² minulla on jo varallisuutta, josta uskon olevan minulle eläkeaikana taloudellista hyötyä.
- ³ uskon saavani aikamani perintöä, josta on minulle eläkeaikana taloudellista hyötyä.
- ⁴ aion aloittaa säästämisen eläkeikaa varten myöhemmin.
- ⁵ minulla ei ole taloudellista mahdollisuutta säästää.
- ⁶ haluan käyttää rahani tämänhetkiseen kulutukseen.
- ⁷ en ole tullut ajatelleeksi säästämistä eläkeikaa varten.
- ⁸ minulla on muita säästökohteita.
- ⁹ Muu syy.

19. Jos aiot tai olet jo varautunut eläkeikää varten omilla säästöilläsi, mihin arvelet ensisijaisesti tarvitsevasi säästöjäsi eläkkeellä ollessasi?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- 1. Jokapäiväiseen elämiseen, esim. asumiseen, ruokaan, puhelimeen, internetiin, liikkumiseen
- 2. Harrastuksiin, esimerkiksi liikuntaan, kulttuuriin, ravintolaan, mökkeilyyn
- 3. Lomamatkailuun
- 4. Hoito- ja hoivapalveluihin
- 5. Lasteni ja/tai muiden läheisteni taloudelliseen tukemiseen
- 6. Yllättäviin menoihin
- 7. Mahdollisuuden lopettaa työelämässä jo ennen eläkeikää
- 8. Muihin asioihin, mihin _____

20. Kuinka suureksi arvioit omien säästöjesi ja varallisuutesi osuuden muodostuvan eläkeaikaisessa toimeentulossasi?

- 1. Olematon tai erittäin pieni
- 2. Pieni
- 3. Kohtalainen
- 4. Merkittävä
- 5. En osaa sanoa

OSA IV: ELÄKEASIOIDEN TUNTEMINEN

Tässä osassa kysymykset käsittelevät eläkejärjestelmän tuntemista. Aluksi kysytään, miten itse koet tuntevasi eläkeasioita. Tämän jälkeen kysytään tarkempaa tietämystä eläkejärjestelmästä.

21. Kuinka hyvin sanoisit tuntevasi eläketurvaa?

- 1 Hyvin
 2 Melko hyvin
 3 Kohtalaisesti
 4 Melko huonosti
 5 Huonosti
 6 En osaa sanoa

22. Kuinka hyvä käsitys sinulla on (tai oli ennen eläkkeelle siirtymistä) siitä, kuinka suuri eläkkeesi tulee olemaan siirtyessäsi eläkkeelle?

- 1 Hyvä
 2 Melko hyvä
 3 Kohtalainen
 4 Melko huono
 5 Huono
 6 En osaa sanoa

23. Seuraavassa esitetään väitteitä eläkejärjestelmästä. Osa niistä pitää paikkansa, osa ei. Ovatko väitteet mielestäsi oikein vai väärin?

	Oikein	Väärin	En osaa sanoa
Työeläkettä karttuu myös lapsen kotihoidosta ja tutkintoon johtavasta opiskelusta.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Vanhuuseläkkeen ikäraja on kaikille sama.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Työttömät eivät voi saada osittaista vanhuuseläkettä.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Yrittäjien työtulo vaikuttaa eläkkeen lisäksi myös vanhempain- ja sairauspäivärahan määrään.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
Suurin osa eläkemaksuista käytetään nykyisten eläkeläisten eläkkeiden rahoittamiseen.	1 ☐	2 ☐	3 ☐

24. Kuinka suuri on keskimääräinen ansioista tai yrittäjän työtulosta maksettava eläkemaksu (työntekijän ja työnantajan eläkemaksut yhteensä)?

- 1 Noin _____ %
 2 En osaa sanoa

OSA V: NÄKEMYKSET VUODEN 2017 ELÄKEUUDISTUKSISTA

Tässä osassa keskitytään vuonna 2017 voimaan tulleeseen eläkeuudistukseen. Aluksi käsitellään uudistuksen tuntemista, seuraavaksi näkemyksiäsi eläkeuudistuksen mahdollisista vaikutuksista eläkkeelle siirtymiseen.

25. Tiesitkö, että	Tiesin	Olen kuullut asiasta jonkin verran	En ole aiemmin kuullut asiasta
Suomessa tuli voimaan eläkeuudistus vuonna 2017.	☐	☐	☐
Eläkeuudistuksen myötä eläkeikä nousee ensin 65 vuoteen, ja sen jälkeen eläkeikä muuttuu eliniän odotteen kehityksen perusteella.	☐	☐	☐
Jos siirtyä eläkkeelle vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen, eläkkeeseen saa lisäkorotuksen.	☐	☐	☐
Uudistuksen myötä iästä riippuvat karttumat poistuvat ja kaikille kertyy eläkettä 1,5 % vuosiansioista tai yrittäjän työtuloista.	☐	☐	☐
Osittaiselle vanhuuseläkkeelle voi jäädä jo ennen eläkeikää.	☐	☐	☐

26. Jos siirtyä eläkkeelle alimman vanhuuseläkeiän jälkeen, jo kertynyttä eläkettä korotetaan 0,4 % jokaista lykättyä kuukautta kohti.

Esimerkiksi 1 500 euron kuukausieläkkeessä se tarkoittaisi, että jokainen myöhennetty kuukausi korottaisi eläkettä 6 euroa. Myöhentämällä vuoden, kuukausieläke olisi 72 euroa suurempi.

Kannustaako mielestäsi tämän suuruinen korotus myöhentämään eläkkeelle siirtymistä?

- 1 Ei lainkaan
 2 Jonkin verran
 3 Selvästi
 4 En osaa sanoa

27. Osittaista vanhuuseläkettä voi ottaa 25 % tai 50 % kertyneestä kuukausieläkkeestä. Sen voi aloittaa aikaisintaan 61-vuotiaana. Jos eläkkeen aloittaa ennen vanhuuseläkkeen alaikäraja, nostettua osaa eläkkeestä pienennetään pysyvästi 0,4 % jokaista varhennettua kuukautta kohti.

Esimerkiksi nostamalla 1 500 euron eläkkeestä 50 % osittaisena vanhuuseläkkeenä, kuukauden varhennus pienentäisi eläkettä 3 euroa ja vuoden varhennus 36 euroa.

Kannustaako mielestäsi tämän suuruinen vähennys siihen, ettei osittaista vanhuuseläkettä aloitettaisi ennen eläkeikää?

- 1 Ei lainkaan
 2 Jonkin verran
 3 Selvästi
 4 En osaa sanoa

OSA VI: AVOIMET KYSYMYKSET

Halutessasi voit vielä kertoa, mitkä asiat lisäävät ja mitkä vähentävät luottamustasi eläketurvaan?

Luottamustani eläketurvaan lisää: _____

_____

_____

Luottamustani eläketurvaan vähentää: _____

_____

_____

Halutessasi voit vielä perustella, tarkentaa tai kommentoida vastaustasi/vastauksiasi mihin tahansa kyselyn osaan tai kysymykseen.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

TIETOSUOJA

Tutkimuksen yhteydessä kerättävien henkilötietojen käsittelyssä noudatetaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (2016/679). Tietosuoja-asetuksen mukaan tarvitsemme lupasi henkilö-tietojesi käsittelyyn.

Henkilötietojen käsittelystä kerrotaan kirjeen liitteenä olevassa tietosuojaselosteessa. Tietosuojaseloste on nähtävissä sähköisenä myös Eläketurvakeskuksen internetsivuilla www.etk.fi osoitteessa <https://www.etk.fi/wp-content/uploads/Tietosuojaseloste-nakemyksia-elaketurvasta.pdf>. Kaikkia vastauksia käsitellään täysin luottamuksellisesti, eikä yksittäistä vastaajaa koskevaa tietoa raportoida missään.

Annan suostumukseni henkilötietojeni käsittelyyn Näkemyksiä eläketurvasta -tutkimuksessa. (Laita rasti tekstin vieressä olevaan ruutuun)

KIITOS!

Liite 2: Aineiston painotus ja vuosien 2011, 2014 ja 2019 aineistojen vertailu

Tämän tutkimuksen aineisto koostuu kolmesta eri kyselystä yhdistetystä aineistosta. Vastauskadon korjaamiseksi kunkin vuoden vastaukset on painotettu erikseen siten, että ne muodostavat sukupuolen ja iän suhteen edustavan otoksen tarkastellusta väestöryhmästä. Kyselyjen erilaisen ikärajan vuoksi tutkimusaineisto on rajattu käsittämään vain 25–67-vuotiaat vastaajat.

Vuoden 2011 kysely lähetettiin 5 000:lle yksinkertaisella satunnaisotannalla poimitulle 18–67-vuotiaalle mannersuomalaiselle, joiden äidinkieli oli suomi tai ruotsi. Vastausajankohdan ja otoksen poimintahetken välisen aikavälin seurauksena vastaajat olivat 19–69-vuotiaita. Kyselyn vastausaste oli 49,9 prosenttia. Vastauskadon korjaamiseksi aineisto on painotettu logistiseen vastaustodennäköisyysmalliin perustuvilla painokertoimilla. Tarkempi kuvaus aineistosta ja sen painotuksesta on esitelty Kahman ja Takalan (2012) raportissa.

Vuoden 2014 kysely lähetettiin 5 001:lle ositetulla satunnaisotannalla valitulle 18–67-vuotiaalle Manner-Suomessa asuvalle suomalaiselle, joiden äidinkieli oli suomi tai ruotsi. Osituksessa painotettiin nuoria vastaajia. Kyselyn vastausaste oli 43,5. Vastauskadon korjaamiseksi aineisto on painotettu logistisen regressiomallin avulla parannetuilla painoilla. Tarkempi kuvaus aineistosta ja sen painotuksesta on esitetty Takalan (2015) raportissa.

Vuoden 2019 kysely lähetettiin 5 000:lle satunnaisesti valitulle 25–67-vuotiaalle mannersuomalaiselle, joiden äidinkieli on suomi tai ruotsi. Kyselyn vastausaste oli 35 prosenttia. Vastauskadon huomioimiseksi aineisto on painotettu iän ja sukupuolen mukaan väestöosuuksia vastaavaksi. Tarkempi kuvaus aineistosta ja sen painotuksesta on esitetty Tenhunen ym. (2020) raportissa.

Aineistojen vertailu

Taulukossa L2.1 on kuvattu aineiston painotettu jakauma taustatekijöiden mukaan vuosien 2011, 2014 ja 2019 kyselyiden osalta. Jakaumat eroavat toisistaan kaikkien muiden tarkasteltujen muuttujien kohdalla, lukuun

ottamatta ikää. Iän kohdalla erot johtuvat siitä, että vaihtoehto Muu oli mukana ainoastaan vuoden 2019 kyselyssä. Jos sitä ei huomioida, erot sukupuolten painotetussa jakaumassa eivät ole merkitseviä. Oros on poimittu ja vastaukset painotettu kunakin vuonna iän ja sukupuolen perusteella valittua 25–67-vuotiaiden väestöosuusiksi vastaavaksi.

Koulutusasteen yleinen nousu heijastuu vastaajien koulutustaustan jakaumaan. Korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osuudet olivat vuonna 2019 korkeampia kuin aiempina vuosina, perusasteen suorittaneiden osuus taas matalampi.

Pääasiallisen toiminnan jakauma osoittaa, että vuoden 2011 aineistossa oli hieman enemmän ryhmään Muut kuuluvia (opiskelijat ja työelämän ulkopuolella olevat), vuonna 2014 eläkeläisten osuus oli hieman suurempi, ja vuonna 2019 palkansaajia oli aiempia vuosia enemmän.

Siviilisäädyn suhteen vastaajien jakaumissa erot olivat pieniä. Ero syntyi vuoden 2014 kyselyssä vastaamatta jättäneiden muita vuosia suuremmasta osuudesta. Jos tätä ei huomioitaisi, erot eivät olisi tilastollisesti merkitseviä.

Menojen kattamisen vaikeuden kohdalla vastaamatta jättäneiden osuus vuonna 2011 on suurempi, koska lukuun on laskettu mukaan myös ainoastaan kyseisenä vuonna mukana ollut en osaa sanoa -vaihtoehto. Jakaumat kuitenkin eroavat myös muiden vastausten kohdalla. Haasteellisimmaksi menojen kattamisen kokeneiden osuus oli vuonna 2019 pienempi kuin aiempina vuosina, myönteisimmäksi kokeneiden osuus taas huomattavasti suurempi.

Osittain menojen kattamiseen vaikeuteen tai helppouteen liittyvän kokemuksen taustalla voi vaikuttaa hieman erilainen vastausvaihtoehtojen muotoilu. Vuosien 2011 ja 2014 kyselyissä kysymys oli muotoiltu ”Kun kaikki kotitaloutesi tulot otetaan huomioon, onko menojen kattaminen näillä tuloilla tällä hetkellä...”, ja vuonna 2019 kysymyksessä samaa asiaa kysyttiin muodossa ”Kun kaikki kotitaloutesi tulot otetaan huomioon, saatteko tavanomaiset menonne niillä katetuksi...”. Myös vastausvaihtoehtojen sanamuodot olivat hieman erilaiset. Vuosien 2011 vaihtoehtoina oli 1) erittäin hankalaa, 2) hankalaa, 3) melko hankalaa, 4) melko helppoa, 5) helppoa, 6) erittäin helppoa ja vuonna 2011 myös 7) en osaa sanoa. Vuonna 2019 vastausvaihtoehdot olivat 1) suurin vaikeuksin, 2) vaikeuksin, 3) pienin vaikeuksin, 4) melko helposti, 5) helposti, 6) hyvin helposti. Tarkasteluissa luokat molemmista ääripäistä (eli 1 ja 2 sekä 5 ja 6) on yhdistetty pienten vastaajamäärien vuoksi yhteen.

Taulukko L2.1.

Vastaajien sukupuoli, ikä, koulutus, pääasiallinen toiminta, siviilisäätö ja kokemus menojen kattamisen vaikeudesta vuosien 2011 ja 2014 Luottamus eläketurvaan -kyselyissä ja vuoden 2019 Näkemyksiä eläketurvasta -kyselyssä, 25–67-vuotiaat vastaajat, prosenttia.

	Luottamus eläketurvaan 2011	Luottamus eläketurvaan 2014	Näkemyksiä eläketurvasta 2019
Sukupuoli (*)			
Mies	48,8	49,5	49,9
Nainen	51,2	50,5	49,4
Muu #	-	-	0,3
Ei vastannut	0	0	0,4
Ikä (n.s.)			
25–34	21,2	21,5	22,3
35–44	20,9	20,6	22,5
45–54	23,5	24,3	22,3
55–64	27,6	25,5	25,6
65–67 ##	6,8	8,1	7,3
Koulutus (***)			
Perusaste	21,7	21,5	13,4
Keskiaste	33,5	25,2	26,6
Alempi korkea-aste	29,3	35,2	37,4
Ylempi korkea-aste	13,8	16,9	22,2
Ei vastannut	1,7	1,2	0,4
Pääasiallinen toiminta (***)			
Palkansaaja	58,1	58,8	64,4
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	8,3	7,1	8,1
Työtön	7,4	7,7	6,0
Eläkkeellä	15,9	18,7	14,1
Muut	9,6	7,7	7,1
Ei vastannut	0,7	0	0,3
Siviilisäätö (***)			
Avo- tai avioliitto (tai rekisteröity parisuhde)	70,3	68,6	71,7
Eronnut tai leski	11,0	12,3	10,5
Naimaton	18,5	17,5	17,7
Ei vastannut	0,2	1,6	0,1
Menojen kattamisen vaikeus (***)			
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	14,1	16,1	10,5
Hieman vaikeaa	23,3	24,5	21,3
Melko helppoa	36,2	38,7	29,9
Helppoa tai hyvin helppoa	23,8	20,4	38,2
Ei vastannut ###	2,6	0,3	0,1
n	2 291	1 726	1 757

Vuoden 2011 ja 2014 kyselyissä sukupuolen kohdalla ei ollut mukana vaihtoehtoa Muu.

Vuoden 2011 aineistossa korkeimpaan ikäluokkaan kuuluu 65–69-vuotaita, vuosien 2014 ja 2019 aineistossa vanhimmat vastaajat olivat 67-vuotiaita.

Vuoden 2011 kohdalla Ei vastannut -ryhmä sisältää en osaa sanoa -vastaukset. En osaa sanoa -vastauksia oli 2,2 prosenttia vastauksista, puuttuvia 0,4 prosenttia. Vuosina 2014 ja 2019 ei ollut mukana en osaa sanoa -vaihtoehtoa.

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Liite 3: Säästämättä jättämisen syiden taustatekijät

Säästämättä jättämisen syitä käsiteltiin luvussa 5 kolmessa ryhmässä (taloudelliset syyt, nykykulutuksen painotukseen viittaavat syyt ja ei koe tarvetta säästää), joista kaksi muodostui useammasta säästämättä jättämisen syistä. Taulukossa L3.1 on esitetty kaikkien säästämättä jättämisen syiden jakaumat taustamuuttujien mukaan.

Taulukko L3.1.

Säästämättä jättämisen syyt 2019, jakauma taustatekijöittäin, prosenttia säästämättä jättäneistä (n=931).

	(1) Taloudelliset syyt	(2) Haluaa painottaa nykykulutusta	(3) Aikoo säästää myöhemmin	(4) Ei ole tullut ajatelleeksi
Kaikki				
% säästämättä jättäneistä	60	23,2	19,1	17,2
Sukupuoli	(n.s.)	(*)	(n.s.)	(n.s.)
Mies	57,3	27,7	18,3	17,9
Nainen	62,7	19,8	19,7	15,9
Ikä	(n.s.)	(**)	(***)	(***)
25–34	57,5	31,4	36,5	30,3
35–44	53,8	27,2	32,0	11,4
45–54	61,6	16,1	9,7	12,4
55–64	65,8	19,3	3,7	13,2
65–67	61,9	16,3	0	14,3
Koulutus	(**)	(n.s.)	(***)	(n.s.)
Perusaste	70,5	18,2	4,3	15,3
Keskiaste	60,8	24,6	21,0	18,9
Alempi korkea-aste	60,4	21,9	14,9	15,9
Ylempi korkea-aste	47,1	27,2	38,4	19,4
Pääasiallinen toiminta	(***)	(**)	(***)	(n.s.)
Palkansaaja	54,3	26,2	24,6	18,4
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	65,2	11,6	10,7	18,2
Työtön	88,1	18,7	7,9	13,0
Eläkkeellä	65,1	12,8	0,9	11,1
Muut	63,0	30,3	27,7	24,4
Siviilisäätö	(**)	(**)	(***)	(**)
Avo- tai avioliitto	57,5	25,6	21,3	16,0
Eronnut tai leski	73,7	10,4	4,3	10,1
Naimaton	59,5	22,9	21,1	26,1
Kotitalouden tulot	(***)	(*)	(***)	(n.s.)
Alle 1 500 e/kk	78,6	16,0	11,4	13,2
1 500–2 499 e /kk	64,2	22,7	15,5	18,6
2 500–3 499 e/kk	45,7	29,4	31,2	19,8
3 500 e/kk tai enemmän	35,2	28,3	26,3	16,0
Menojen kattamisen vaikeus	(***)	(***)	(***)	(***)
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	86,7	13,7	3,5	9,7
Hieman vaikeaa	80,4	16,8	11,5	9,3
Melko helppoa	56,8	25,5	18,7	19,8
Helppoa tai hyvin helppoa	26,6	32,5	36,5	27,3

→

	(5) Uskoo tulevansa toimeen ilman	(6) On jo kertynyt varallisuutta	(7) Uskoo saavansa perintöä	(8) Muita säästö- kohteita	(9) Muu syy
Kaikki					
% säästämättä jättäneistä	11,1	6,6	6,2	10,8	6,8
Sukupuoli	(*)	(n.s.)	(n.s.)	(n.s.)	(n.s.)
Mies	14,0	6,9	6,0	9,8	7,3
Nainen	8,8	6,4	6,1	11,5	6,5
Ikä	(***)	(*)	(n.s.)	(***)	(n.s.)
25–34	3,2	3,0	7,3	24,9	6,2
35–44	10,0	7,5	9,6	9,6	7,5
45–54	9,5	10,9	5,4	6,0	10,0
55–64	18,7	6,1	4,3	3,3	5,0
65–67	21,4	6,7	1,7	2,5	4,2
Koulutus	(n.s.)	(***)	(*)	(***)	(n.s.)
Perusaste	9,1	2,2	3,2	2,4	10,1
Keskiaste	8,7	3,9	4,1	11,6	6,1
Alempi korkea-aste	13,8	6,0	7,2	9,8	6,0
Ylempi korkea-aste	12,4	16,6	11,4	19,9	6,7
Pääasiallinen toiminta	(***)	(*)	(n.s.)	(*)	(n.s.)
Palkansaaja	11,6	7,5	7,4	11,8	5,8
Yrittäjä tai maatalousyrittäjä	6,4	13,1	0	2,8	8,2
Työtön	2,6	2,6	8,1	11,5	5,1
Eläkkeellä	20,6	6,2	2,8	4,0	7,4
Muut	0	1,4	5,3	19,8	14,4
Siviilisäät	(*)	(**)	(n.s.)	(**)	(n.s.)
Avo- tai avioliitto	12,4	8,6	6,7	10,5	6,6
Eronnut tai leski	13,2	2,3	6,5	3,3	8,1
Naimaton	5,5	2,8	4,4	16,5	6,7
Kotitalouden tulot	(n.s.)	(***)	(n.s.)	(n.s.)	(n.s.)
Alle 1 500 e/kk	6,5	1,5	3,9	6,4	9,9
1 500–2 499 e /kk	11,1	5,3	7,2	12,7	5,3
2 500–3 499 e/kk	13,9	12,0	6,7	10,5	6,0
3 500 e/kk tai enemmän	15,8	12,1	7,0	12,1	8,9
Menojen kattamisen vaikeus	(***)	(***)	(*)	(**)	(n.s.)
Erittäin vaikeaa tai vaikeaa	3,1	0,4	1,0	5,1	10,9
Hieman vaikeaa	6,2	1,8	5,9	6,3	4,8
Melko helppoa	16,4	9,8	9,2	13,4	5,7
Helppoa tai hyvin helppoa	15,1	11,8	6,4	16,0	8,0

Erojen tilastollinen merkitsevyys:

n.s. ei merkitsevä, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

ELÄKETURVAKESKUKSEN
TUTKIMUKSIA

Taloudellinen varautuminen eläkeaikaan

Kyselytutkimus eläketurvaan liittyvistä näkemyksistä

Kuinka moni säästää eläkeaikaa varten? Mitkä tekijät vaikuttavat säästämisen taustalla?

Tutkimuksessa kartoitetaan säästämisen yleisyyttä, säästöjen käyttökohteita, säästämättä jättämisen syitä sekä arvioita eläkeajan toimeentulosta ja säästöjen merkityksestä osana sitä. Lisäksi tutkimuksessa vertaillaan säästämisen yleisyyttä 2010-luvun alkupuolen tilanteeseen sekä tarkastellaan eläketiedon ja luottamuksen yhteyttä säästämiseen. Tulokset perustuvat vuonna 2019 tehtyyn 25–67-vuotiaiden mielipiteitä kartoittavaan kyselytutkimukseen.

ELÄKETURVAKESKUKSEN TUTKIMUKSIA

Eläketurvakeskus on lakisääteinen työeläketurvan kehittäjä, asiantuntija ja yhteisten palvelujen tuottaja. Tutkimuksia-sarjassa julkaistaan tutkimuksellisista lähtökohdista tehtyjä ja tieteelliset kriteerit täyttäviä tutkimuksia eläketurvaan ja eläkejärjestelmiin liittyvistä aiheista.

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN